

Tori valla üldplaneeringu keskkonnamõju strateegiline hindamine

Aruanne

Tellija: Tori Vallavalitsus

Töö koostaja: OÜ Alkranel

Juhtekspert: Alar Noorvee

Vastutav täitja: Tanel Esperk

Sisukord

Sissejuhatus.....	5
1. Üldosa	7
1.1. Üldplaneeringu eesmärk, vajadus ja üldiseloostus.....	7
1.2. Keskkonnamõju strateegilise hindamise eesmärk, ulatus ja meetodika.....	7
2. Üldplaneeringu seos teiste strateegiliste planeerimis-dokumentidega	10
2.1. Euroopa Liidu planeeringu dokumendid.....	10
2.2. Üleriigiline planeering Eesti 2010	10
2.3. Pärnu maakonnaplaneering, maakonna arengukava ja Tori valla arengukava.....	11
2.4. Tori valla ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni arengukava aastateks 2005 – 2017.....	15
2.5. Tori valla jäätmekava	15
2.6. Tori valla ehitusmäärus	16
3. Mõjutatava keskkonna kirjeldus	17
3.1. Asukoht.....	17
3.2. Looduskeskkond	18
3.2.1. Geoloogia ja hüdrogeoloogia.....	18
3.2.2. Veekogud.....	20
3.2.3. Kaitsealad ja kaitstavad loodusobjektid ning muinsuskaitse-objektid.....	21
3.2.4. Rohevõrgustik ning miljööväärtuslikud ja väärtuslikud maad	26
3.2.5. Kliimaatilised tingimused	28
3.3. Sotsiaal-majanduslik keskkond.....	29
3.3.1. Elanikkond.....	29
3.3.2. Haridus, kultuur, sport ja sotsiaalhoolekanne.....	29
3.3.3. Ettevõtlus ja tööhõude.....	30
3.4. Tehniline infrastruktuur.....	30
3.4.1. Teed ja tänavad	30
3.4.2. Ühisveevärk ja –kanalisatsioon ning jäätmemajandus	30
3.4.3. Elektrivarustus, küte ja side	31
4. Üldplaneeringu elluviimisega eeldatavalt kaasnevad keskkonnamõjud ning neid leevendavad meetmed.....	32
4.1. Metsaalad, rohealad ja rohevõrgustik.....	32
4.1.1. Metsaalade, rohealade ja rohevõrgustikuga seotud keskkonna-mõjud	34
4.2. Väärtuslikud alad	35
4.2.1. Väärtuslike aladega seotud keskkonnamõjud	36
4.3. Tootismaad ning kaubandus- ja teenindusalad.....	37
4.3.1. Tootismaade ning kaubandus- ja teenindusaladega seotud keskkonnamõjud	39
4.4. Põllumajandusmaad.....	41
4.4.1. Põllumajandusmaadega seotud keskkonnamõjud	41
4.5. Maardlad.....	42
4.5.1. Maardlate seotud keskkonnamõjud	42
4.6. Elamumaad	47
4.6.1. Elamumaadega seotud keskkonnamõjud.....	48
4.7. Puhke- ja virgestusmaad.....	51
4.7.1. Puhke- ja virgestusmaadega seotud keskkonnamõjud	52
4.8. Teed ja liikluskorraldus	52

4.8.1.	Teede ja liikluskorraldusega seotud keskkonnamõjud.....	54
4.9.	Krossirajad.....	56
4.9.1.	Krossiradadega seotud keskkonnamõjud.....	56
4.10.	Tuulepark	59
4.10.1.	Tuulepargiga seotud keskkonnamõjud.....	59
4.11.	Ühisveevärk ja -kanalisatsioon.....	60
4.11.1.	Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga seotud keskkonnamõjud.....	61
4.12.	Jäätmekäitlus	61
4.12.1.	Jäätmekäitlusega seotud keskkonnamõjud	62
4.13.	Kumulatiivsed mõjud.....	62
5.	Keskkonnamõju seireks kavandatud meetmed ja mõõdetavate indikaatorite kirjeldus	64
6.	Ülevaade keskkonnamõju strateegilise hindamise protsessist ja mõjude hindamise käigus ilmnenu raskustest.....	66
7.	Aruande ja hindamistulemuste kokkuvõte.....	67
7.1.	Keskkonnamõju strateegilise hindamise protsess	67
7.2.	Üldplaneeringu mõjuala kokkuvõte	67
7.3.	Mõjude hindamise kokkuvõte, leevendavad meetmed.....	70
	Kasutatud materjalid	77

LISAD

Lisa 1. Üldplaneeringu ja selle keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) algatamise otsus

Lisa 2. KSH programm ja selle avalikustamisega seotud dokumendid

Lisa 3. KSH programmi heakskiitmise otsus

Lisa 4. Tori valla üldplaneeringu eelnõu eskiisjoonised

Lisa 5. Tori valla territooriumile jäävate looduskaitseobjektide kaart

Lisa 6. Täpsustatud rohevõrgustiku kaart

Lisa 7. KSH aruande avalikustamisega seotud dokumentatsioon

Lisa 8. Üldplaneeringuga kavandatavate tegevuste ja alternatiivide hindamistabelid

Sissejuhatus

Keskkonnamõju strateegilise hindamise objektiks on Tori valla üldplaneering, mis algatati Tori Vallavolikogu 20.06.2006. a otsusega nr 24. Üldplaneering hõlmab Tori valla haldusterritooriumit.

Üldplaneeringu koostas Tori Vallavalitsus koostöös A&L Management Eesti AS konsultantidega ning Tori valla elanikega. Üldplaneeringu koostamisega tegeles töögrupp koosseisus:

- Enda Link – vallavanem;
- Kalev Mitt – arendusnõunik;
- Heiki Haas – abivallavanem-majandusnõunik;
- Ahti Kukk – volikogu esimees;
- Erika Nõmm – abivallavanem;
- Enn Mäesalu – keskkonna-maanõunik;
- Ülo Kannelmäe – A&L Management Eesti AS juhataja;
- Sven Aadla – A&L Management Eesti AS vanemkonsultant.

Tori valla üldplaneeringu keskkonnamõju strateegiline hindamine Tori Vallavolikogu 20.06.2006. a otsusega nr 24 (lisa 1).

Keskkonnamõju strateegilist hindamist (KSH) viib läbi OÜ Alkranel töörühm koosseisus:

- Alar Noorvee – KSH töörühma juht, KSH juhtekspert (litsents nr KMH 0098);
- Tanel Esperk – projektijuht ja keskkonnaspetsialist;
- Annika Veske – keskkonnaspetsialist.

Asjast huvitatud asutused/isikud on:

- Tori Vallavalitsus
- Tori Vallavolikogu
- Keskkonnaameti Pärnu-Viljandi regioon (endised Pärnumaa Keskkonnateenistus ja Riikliku Looduskaitse Keskuse Pärnu – Viljandi regioon)
- Pärnu Maavalitsus
- Kultuuriministeerium
- Sotsiaalministeerium
- Tervisekaitsetalitus
- naaberomavalitsused
- vallaelanikud, maaomanikud, ettevõtjad
- laiem avalikkus
- valitsusvälised organisatsioonid ja keskkonnaühendused

KSH programm on heaks kiidetud Pärnumaa Keskkonnateenistuse (praeguse Keskkonnaameti Pärnu-Viljandi regiooni) poolt 28.10.2008 korraldusega nr 38-1-1/2397. KSH programm ja sellega seondud dokumentatsioon on toodud aruande lisa 2, programmi heakskiitmise otsus lisa 3.

KSH käigus täpsustati valdkonnad, millega käesolev KSH tegeleb ja sellest tulenevalt püstitati KSH eesmärgid. Käsitletavad KSH valdkonnad on järgmised:

- Vesi ja pinnas
- Õhukvaliteet
- Bioloogiline mitmekesisus, taime- ja loomastik
- Maastik ja kultuuripärand
- Elanikkonna heaolu ja tervis
- Sotsiaalse keskkonna kvaliteet
- Majandusliku keskkonna areng

Üldplaneeringu koostamine on pikaajaline protsess, mille käigus planeeringulahendused pidevalt täienevad. Keskkonnamõju strateegiline hindaja lähtus aruande koostamisel Tori valla üldplaneeringu eelnõus seisuga veebruar 2009. a toodud planeeringulahendustest. Mõjude hindamise aluseks olevad üldplaneeringu eskiisjoonised on toodud KSH aruande lisas 4.

1. Üldosa

1.1. Üldplaneeringu eesmärk, vajadus ja üldiseloostus

Vastavalt *Planeerimisseaduse* (RT I 2002, 99, 579) § 2 ja 8 on üldplaneeringu eesmärgiks valla territooriumi arengu põhisuundade ja tingimuste määramine, aluste ettevalmistamine detailplaneerimise kohustusega aladel ja juhtudel detailplaneeringute koostamiseks ning detailplaneeringu kohustusega aladel maakasutus- ja ehitustingimuste seadmiseks.

Üldplaneering peab tagama võimalikult paljude ühiskonnaliikmete vajadusi ja huvisid arvestavad tingimused säästva ja tasakaalustatud ruumilise arengu kujundamiseks, ruumiliseks planeerimiseks, maakasutuseks ning ehitamiseks. Üldplaneering on protsess, mille tulemuseks on kooskõlastatud ruumiline arengukava (strateegia) ja sellele vastavad kokkulepped omavalitsuse poolt hallatava territooriumi kasutamise ja arendamise tingimuste osas. Üldplaneeringu aluseks on Tori valla üldine arengustrateegia.

Tori valla üldplaneeringu koostamisel lähtuti üldistest põhimõtetest, milleks on Eesti kultuuriruumi elujõulisus, heaolu kasv, sidus ühiskond ning ökoloogiline tasakaal. Üldplaneeringus lähtuti jätkusuutliku ja loodussäästliku elukeskkonna kujundamise põhimõtetest, millised seoti territoriaalmajandusliku arengu eesmärkidega selleks, et tagada vallale pidev areng ja stabiilsus. Omavalitsuse regionaalpoliitika sisuks valiti piirkondade arendamine, olemasolevate võimaluste kasutamine ja uute loomine elanikkonna liikumisvõimaluste tagamiseks, optimaalse asustuse taastamine ja säilitamine ning potentsiaalsete tõmbekeskuste väljaarendamine.

Üldplaneeringus on määratud valla territooriumi arengusuunad, prioriteedid ja nihked lähima 15 aasta perspektiivis.

Detailsemalt on üldplaneeringuga kavandatavaid tegevusi käsitletud KSH aruande peatüki 4 vastavate alampeatükkide alguses.

1.2. Keskkonnamõju strateegilise hindamise eesmärk, ulatus ja meetodika

Keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) eesmärgiks on vastavalt kehtivale *Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduses* (RT I 2005, 15, 87) sätestatud Tori valla üldplaneeringu elluviimisega kaasnevate võimalike oluliste keskkonnamõjude väljaselgitamine, mõjude olulisuse ja ulatuse hindamine ning negatiivsetele mõjudele vajalike leevendavate meetmete ja keskkonnamõju seiremeetmete väljapakkumine.

Keskkonnamõju strateegilise hindamise ulatus hõlmab planeeringu elluviimisega kaasnevate mõjude analüüsi Tori valla territooriumil, kuivõrd üldplaneering hõlmab Tori valla haldusterritooriumi. Riigipiiriülest mõju pole ette näha.

Üldplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise läbiviimiseks valiti esmalt vastavalt kohalikule eripärale valdkonnad, millele avalduvat keskkonnamõju käesolevas dokumendis käsitletakse. Igas valdkonnas püstitati KSH eesmärgid (tabel 1.1), mille suhtes üldplaneeringu meetmete mõju hinnatakse.

Tabel 1.1. KSH valdkonnad ja püstitatud eesmärgid Tori vallas

KSH VALDKOND	KSH EESMÄRGID
Vesi ja pinnas	• Vältida pinnase ning pinna- ja põhjavee saastumist määral, mis võiks ohustada keskkonda • Hoida veekasutust sellisel tasemel, et ei toimuks ületarbimist • Vältida vee- ja niiskuse režiimi muutmisest tulenevaid negatiivseid keskkonnamõjusid • Vähendada jäätmeteket, rakenda jäätmete taaskasutust ja kompostimist
Õhukvaliteet	• Vältida õhu saastamist määral, mis võiks kahjustada keskkonda • Vähendada vajadust autodega liikumiseks
Bioloogiline mitmekesisus, taimestik ja loomastik	• Säilitada bioloogilist mitmekesisust • Vältida olulisi negatiivseid mõjusid kaitsealadele, kaitsealustele liikidele ja kaitstavatele loodusobjektidele • Tagada vajalike ökoloogiliste protsesside toimimine looduslikel aladel • Tagada toimiv rohevõrgustik
Maastik ja kultuuripärand	• Säilitada kohalike maastike mitmekesisus ja omapära • Luua uusi hooneid ja rajatisi selliselt, et need sobiksid antud keskkonda • Tagada kultuurimälestiste säilimine ja kaitse
Elanikkonna heaolu ja tervis	• Vältida keskkonnasaaste, müra ja vibratsiooni mõjusid inimese tervisele • Toetada tervislikke eluviise • Tagada elanikkonnale võimalused loodusega kokku puutuda, looduses liikuda • Tõsta elanikkonna turvalisust
Sotsiaalse keskkonna kvaliteet	• Tagada avalike teenuste kättesaadavus kõigile • Tagada spordi-, puhke-, kultuuri- ja vaba aja veetmise võimaluste kättesaadavus kõigile • Tugevdada elanike identiteeditunnet ja sotsiaalseid võrgustikke
Majandusliku keskkonna areng	• Soodustada mitmekülgse ettevõtluse arengut • Tagada infrastruktuuri kättesaadavus ja kvaliteet

Üldplaneeringus kirjeldatud meetmete keskkonnamõju hinnatakse KSH eesmärkide suhtes. Mõjusid hinnatakse eraldi lühiajalises ja pikaajalises perspektiivis. Mõjude hindamisel ja alternatiivide võrdlemisel kasutatakse järgmist hinde skaalat:

+	positiivne mõju
++	tugev positiivne mõju
-	negatiivne mõju
--	tugev negatiivne mõju
0	olulist mõju pole ette näha
?	mõju pole teada

Vastavad mõju hindamise tabelid on toodud KSH aruande lisas 8.

Kuna keskkonnamõju hindamise protsess algatati oluliselt hiljem kui üldplaneeringu koostamine, olid planeeringulahendused planeeringu koostajate poolt juba varem välja töötatud. Sellest tulenevalt käsitletakse **alternatiivina I** lahendust, mille kohaselt kehtestatakse Tori vallale üldplaneering, milles on määratletud maa-alade funktsioonid (sihtotstarbed) ja ruumilised arenguvisioonid. Valla arendamisel arvestatakse piirkonna erisusi ning elanikkonna soove ja seega tagatakse mitmekülgne areng kogu valla ulatuses.

KSH-s on vajadusel lisaks välja pakutud töö käigus tekkinud nn objektipõhiseid alternatiivseid lahendusi, mida käsitletakse leevendavate meetmetena.

0-alternatiiv ehk olukord, kus Tori vallale üldplaneeringut ei kehtestata ning valla ruumilist arengut on võimalik suunata maakonnaplaneeringu, detailplaneeringute ning arengukavade kaudu, realselt rakendatav ei ole, kuna *Planeerimisseaduse* (RT I 2002, 99, 579) kohaselt on kohaliku omavalitsuse üldplaneeringu koostamine kohustuslik. Seetõttu käesolevas KSH-s 0-alternatiivi ei käsitleta.

2. Üldplaneeringu seos teiste strateegiliste planeerimis-dokumentidega

2.1. Euroopa Liidu planeerigu dokumendid

Euroopa Konsultatiivne Foorum töötas 1999. a välja Euroopa Komisjoni määruse 97/150/EK järgmiseks juhendi nimega „Euroopa Ruumilise Arengu Perspektiiv“ (*European Spatial Development Perspective*, ESDP). ESDP kohaselt on ruumilise arengu üldeesmärgiks Euroopa Liidu territooriumi tasakaalustatud jätkusuutlik areng kohalikke olusid arvestavalt. Iga riik peab keskkonnanõuetega püüdma alla suruda trendi, millega Euroopa territoorium „hakitakse ära“ planeeritavate transpordikoridoridega; tagama bioloogilise mitmekesisuse mitte ainult planeeringute „ökovõrgustiku“ abiga, vaid kogu territooriumi komplekse arendusega; pöörama tähelepanu majandusstruktuurilt (primaarsektori suur osakaal tööhõives) nõrkadele maapiirkondadele; tagama veeringluse säästva korraldamise ning tegema jõupingutusi kliimamuutuse leevendamiseks nii kohalikul kui ka globaalsel tasandil jne.

Läänemere regiooni ruumilise arengu suunamiseks on loodud valitsuste vaheline multilateraalne kümne Balti mere ümbruse riigi koostööfoorum nimetusega *Visions and Strategies around the Baltic 2010* (VASAB 2010). Koostöö korraldamiseks on moodustatud vastav komitee (*Committee on Spatial Development of the Baltic Sea Region* - CSD/BSR), kelle ülesandeks on levitada planeerimiskogemusi, toetada vastava valdkonna ministreid, aidata kaasa projektide realiseerumisele ja koostööd teha teiste Baltikumi koostööorganisatsioonidega. Suundasid andev tegevus toimub riikide planeerimist kureerivate ministrite regulaarsetel kohtumistel vastuvõetud deklaratsioonide kaudu.

2001. a septembris toimunud viies ministrite kohtumine „Wismari deklaratsioon“ andis tegevuskava (*VASAB 2010 Plus Spatial Development Action Program*) läbi kuue käsitlusteema:

1. Linnaregioonide koostöö säästva arengu küsimustes;
2. Läänemereregiooni rahvusvahelise integratsiooni jaoks olulised strateegilised arengutsoonid;
3. Üleuroopalise integratsiooni jaoks olulised rahvusvahelised transpordikoridorid;
4. Maapiirkondade olustiku mitmekesistamine ja tugevdamine;
5. Rahvusvaheliste rohevõrkude, sh kultuurimaastike arendamine;
6. Rannikutsoonide ja saarte integreeritud arendamine.

2005. a septembris toimunud kuues riikide planeerimist kureerivate ministrite kohtumise nn Gdanski deklaratsioon julgustab Baltimere riikide Nõukogu (Council) arvestama Euroopa Liidu nn territoriaalse ühtlustumise poliitikaga (*EU Territorial Cohesion Policy*). Põhieesmärk on, et Balti mere riigid integreeruksid teiste Euroopa piirkondadega, saavutamaks Euroopas nn territoriaalset ühtlustumist.

2.2. Üleriigiline planeering Eesti 2010

Eesti Vabariigi arengusuunad sätestab ja seob maakasutusega üleriigiline planeering Eesti 2010. Planeeringu üldiste sihiseadetena on määratletud järgmised aspektid:

- Inimese põhivajaduste rahuldamise ruumiline tagamine;

- Eesti asustussüsteemi- ja maastikustruktuuri väärtuste säilitamine ja edasiarendamine;
- Asustuse ruumiline tasakaalustamine;
- Eesti hea ruumiline sidumine Euroopaga;
- Looduskeskkonna hea seisundi säilitamine ja parandamine.

Nimetatud sihtidest lähtuvalt käsitletakse ruumilist arengut nelja peamise komponendi - asustus, transpordiühendused, energeetika ning roheline võrgustik kaupa.

Asustuse arengul lähtutakse suures osas pealinna funktsionaalsest arengust ning maakonnakeskuste tugevdamist rõhutavast strateegiast, mille läbi on võimalik luua kogu riigi territooriumil hästi kättesaadavate tugevate keskuste võrk. Keskusi täiendavad läbi kaug- ja kodustöötamise ning heatasemelise transpordi elujõulised maapiirkonnad. Eestis tervikuna on seatud eesmärgiks, et iga maakonnakeskus ja ka väiksemad linnad leiaksid oma spetsialiseerumisala, millega võiks rahvusvaheliselt konkureerida. Lisaks üksikute keskuste tugevdamisele viidatakse vajadusele keskuste koostööks vastastikuse täiendamise alusel ehk võrgustumisele. Üleriigiline planeering rõhutab koordineeritud transpordikorralduse olulisust koostööpiirkondade toimimisel.

Üleriigilise planeeringu transpordistrateegia lähtub Eesti "aeg-ruumilise kokkusurumise" (reisiliikluse kiirendamine peamistel ühendussuundadel) kontseptsioonist. Lisaks rahvusvaheliste teede väljaehitamisele on esiplaanil kogu territooriumi kättesaadavuse parandamine, märgitakse säästliku arengu ühe komponendina üleriigilise ja kohaliku ühistranspordi eelisarendamise vajadust.

Üleriigilise planeeringu rohelise võrgustiku kontseptsioon rõhutab eluslooduse ja maastiku kaitse orgaanilist sulatamist keskkonnakujundusse ning vajadust esile tõsta, väärtustada ja sihipäraselt kasutusele võtta kaitsealuste ning looduslikus või looduslähedases seisundis alade laias mõttes keskkonda kujundavat mõju. Üleriigilise planeeringuga on määratletud peamised tuumalad ja koridorid. Rohelise võrgustiku planeerimisega taotletakse järgmisi eesmärke:

- keskkonna loodusliku iseregulatsiooni säilitamine;
- väärtuslike looduskoosluste kaitse ja loomade liikumisteede säilitamine;
- looduslähedase majandamise, elulaadi ja rekreatsiooni võimaldamine ning looduslike alade ruumilise kättesaadavuse tagamine;
- väärtuslike maastike säilitamine;
- asustuse ning maakasutuse suunamine.

2.3. Pärnu maakonnaplaneering, maakonna arengukava ja Tori valla arengukava

Tori valla üldplaneeringu seosed maakonna ja valla arengudokumentidega on esitatud tabelis 2.1 KSH valdkondade kaupa. Nagu tabelist on näha, on üldplaneering Tori valla arengukava ning Pärnumaa maakonnaplaneeringut ja arengustrateegiat toetav.

Tabel 2.1. Asjakohaste strateegiliste planeerimisdokumentide (sh Tori valla üldplaneeringu) eesmärgid KSH valdkondade kaupa

KSH VALDKOND	PÄRNUMAA MAAKONNA PLANEERINGU (sh teemaplaneeringute <i>Asustust ja maakasutust suunavad</i> <i>keskkonnatingimused ja Maakonna sotsiaalne infrastruktuur</i>) EESMÄRGID	PÄRNUMAA ARENGUSTRATEEGIA 2010. aastani EESMÄRGID	TORI VALLA ARENGUKAVA EESMÄRGID	TORI VALLA ÜP PEAMISED TEGEVUSALAD
Vesi ja pinnas	• Likvideerida kõik kõrgendatud keskkonnariskiga jääkreostusobjektid • Terves maakonnas välja arendada keskkonnakaitseline infrastruktuur (veevarustussüsteemid, heitvee puhastamine, jäätmemajandus) • Kogu maakonna jäätmekäitlussüsteemi korrastamine • Maakonna väikepuhastite renoveerimine ja ehitus	• Vähendada veekogude reostustaset • Parandada heitvete puhastustaset • Tõsta jäätmete taaskasutust • Maakondliku jäätmekäitluskava välja töötamine	• Pärnu jõe vasakkalda vee- ja kanalisatsioonitorustiku väljaehitus • Biopuhastite rekonstrueerimine ja reovee vastuvõtukohtade väljaehitus Toris, Seljal ja Piistaojal • Jäätmemajanduse arendamine	• Ühisveevärgi ja –kanalisatsioonitrasside uuendamine ja väljaehitamine • Reovee puhastusseadmete rekonstrueerimine ja väljaehitamine • Reovee pürgimissõlmede väljaehitamine • Kasutusest väljas olevate puurkaevude tamponeerimine • Jäätmemajanduse arendamine
Õhukvaliteet	• Evitada biokütuste (põhk, energiahein) kasutamist soojuse tootmisel	• Aktiivselt tuleb tegeleda alternatiivenergeetikaga	• Tori, Jõesuu ja Selja katlamajade rekonstrueerimine	• Tori ja Selja katlamajade ja kaugküttesüsteemide rekonstrueerimine
Bioloogiline mitmekesisus, taimestik ja loomastik	• Ratsionaalne ja säästlik loodusvarade kasutamine, mis tagab siseveekogude ökoloogilise tasakaalu • Tagada roheline võrgustiku terviklikkuse ning vääriselupaikade säilimine • Rohekoridori lõikavale maanteele tuleb planeerida migratsioonikoridorid • Arendada välja kasvatus- ja haridussüsteem inimeste keskkonnateadlikkuse ja keskkonnaalaste väärtushinnangute kujundamiseks • Arendada välja kaitsealade võrgustik	• Tõsta elanikkonna keskkonnateadlikkust • Tagada toimiv kaitsealade võrgustik	• Haljasalade ja loodusobjektide korrastamine	• Rohevõrgustiku säilitamine • Natura 2000 alade ja kaitsealade kaitse • Väärtuslike metsamaade säilitamine

	vastavalt Euroopa Liidu soovitudele, kus rangelt kaitstavate vööndite (loodusreservaadid ja sihtkaitsevööndid) osakaal oleks vähemalt 4-5% maakonna maismaast			
Maastik ja kultuuripärand	Säilitada silmapaistvalt kaunid tee- ja veeteelõigud (vaadete avamine, kaldaalade hooldamine)		- Kallasradade, teede- ja metsaäärite korrastamine - Loodusobjektide hooldamine	- Väärtuslike maastike ja miljööväärtuslike alade ning objektide säilitamine - Looduskaitse all olevate üksikobjektide säilitamine ja kaitse - Rohealade reserveerimine - Väärtuslike põllumaade säilitamine
Elanikkonna heaolu ja tervis	- Luaa kõikidele maakonna elanikele võimalus tarbida kvaliteetset joogivett (põhjavett) - Propageerida sportlikke eluviise - Ehitada välja maakonna spordirajatiste võrgustik - vallakeskustesse rajada esinduskompleksid ning igasse linna ja küllasse täiendavaid terviserajatise - Kavandada matkaradasid - Tagada arstiabi kättesaadavus elukohajärgses perearstipunktis - Võimalusel korraldada käsimüügiravimite ja retseptiravimite müük	- Tagada kõigile elanikele puhas joogivesi - Võimaldada iga valla ja linna elanikule tervisespordi kättesaadavus mitmekesiste tervisespordirajatiste kaudu - Tervislike eluviiside väärtustamine - Toimiva perearstivõrgustiku tagamine	- Turvalisuse tagamine - Spordi ja tervisespordi väärtustamine (terviserajad, spordiväljakud küllades) - Tuletõrje veevõtukohtade kaardistamine ja korrastamine	- Uute elamualade reserveerimine - Puhke- ja virgestusalade reserveerimine ja arendamine - Tuletõrje veevõtukohtade arendamine
Sotsiaalse keskkonna kvaliteet	- Võimaldada pangateenuste kättesaadavust - Kujundada välja optimaalne koolieelsete lasteasutuste ja üldhariduskoolide võrk - Tori põhikooli võimla ehitamine ja staadioni renoveerimine - Jõesuu lasteaia rajamine - Tori hoolekodu kohandamine dementsetele vanuritele - Tori kiriku renoveerimine - Sotsiaalhoolekande parandamine	- Renoveerida koolihooned - Mitmekesistada huvihariduse võimalusi - Parandada sotsiaalteenuste kättesaadavust - Arendada valdade kultuuritegevust - Säilitada ja arendada pärimuskultuuri - Aktiviseerida kodanikualgatusi ja külaliikumist	- Bussiliikluse korrigeerimine - Haridusasutuste materiaal-tehnilise baasi uuendamine (Tori lasteaed, Selja algkool, Viira kool, Tori põhikool) - Huvihariduse ja elukestva õppe võimaldamine	- Ühiskondlike hoonete korrastamine - Maa reserveerimine külla- ja mänguplatsidele

Sotsiaalse keskkonna kvaliteet	• Parandada interneti kättesaadavust ja vähendada selle maksumust kõigile maakonna elanikele • Piirkondade omakultuuri säilitamine ja arengueelduste loomine ning sellele toetuvate ürituste korraldamine • Korrastada ja tähistada muinsuskaitseobjektid ning tagada neile juurdepääs • Ühistranspordisüsteemi parandamine	• Parandada ühistranspordisüsteemi	• Külaliikumise ja külakeskuste arendamine • Tori muuseumi arendamine • Jõesuu ja Tori raamatukogude arendamine info- ja teabekeskusteks • Vabaõhuürituste korraldamiseks tingimuste loomine • Sotsiaalteenuste kättesaadavuse parandamine, sotsiaalmaja ja –korterite remont • Puhkekohtade rajamine külades ja Pärnu jõe ääres	
Majandusliku keskkonna areng	• Viia tehiskeskkonna seisund vastavusse tervisekaitse ja säästva arengu põhimõtetega • Viia asulaid läbivad teed tolmuvaba katte alla • Avariiohtlike sildade renoveerimine • Hoida umbrohtumisest ja võsastumisest olemasolevad põllumajanduslikud maad • Arendada põllumajanduslikku tootmist, eriti piimakarjakasvatust	• Tehnilise infrastruktuuri parandamine maapiirkondades • Rekonstrueerida olemasolev põhi- ja tugimaanteede võrgustik prioriteetsuse järjekorras • Kõvakatte alla viia vallakeskustesse viivad teed ning asulaid läbivad teed • Muuta elekter ja telefonide kättesaadavaks igas külas • Elujõuliste talude hulga suurenemine ja põllumajanduse (mitmekülgse tegevusega talude) arendamine • Turisminduse arendamine	• Teede ehitus, remont ja rekonstrueerimine • Ajutiste ja alaliste liiklusmärkide paigaldus ning tänavate ja majade tähistus • Tänavavalgustuse väljaehitamine ja remont • Infotehnoloogia ja internetiühenduste arendamine, avalikud internetipunktid Seljal, Toris ja Jõesuus	• Tootmis-, kaubandus- ja teenindusala reserveerimine ning arendamine • Teedevõrgu kvaliteedi tõstmine • Kergliiklusteede planeerimine • Parklate ehitus • Tehnovõrkude (tänavavalgustus, elektrivarustus, soojavarustus jms) arendamine • Tele-kommunikatsioonidega seotud rajatiste ja võrkude arendamine

2.4. Tori valla ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni arengukava aastateks 2005 – 2017

Tori valla ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni (ÜVK) arendamise kava on vastu võetud Tori Vallavolikogu 25.augusti 2005. a otsusega nr 20.

ÜVK kohaselt on tsentraalne vesi ja kanalisatsioon olemas Tori alevikus ja neljas suuremas külas - Taalis, Seljal, Jõesuus ja Piistaojal. Samad piirkonnad määratletakse vastavalt ÜVK-le ka reoveekogumisaladeks. Peamised probleemid puudutavad joogivee kvaliteeti (peamiselt fluoriidide ja rauasisalduse osas) ning torustike ja reoveepuhastite olukorda. Tori valla ÜVK näeb ette järgmised tegevused:

- olemasoleva veevarustuse- ja kanalisatsioonitorustike ning ülepumplate renoveerimine;
- puurkaevudele puhastusseadmete paigaldamine;
- kasutusest väljas olevate puurkaevude tamponeerimine;
- Tori aleviku ja Taali küla tiheasustusala ühisveevärgita elanikkonna kvaliteetse joogiveega ja kanalisatsiooniga varustamine;
- Toris, Seljal, Piistaojal ja Jõesuus paiknevate reovee puhastusseadmete renoveerimine ja Taali küla puhastusseadme väljaehitamine;
- reovee puhastussõlmede väljaehitamine.

2.5. Tori valla jäätmekava

Tori, Tahkuranna, Surju ja Paikuse valla ning Sindi linna ühine jäätmekava (kinnitatud Tori Vallavolikogu 16.03.2005. a määrusega nr 6) määrab jäätmehoolduse arengusuunad nimetatud omavalitsustes aastateks 2005 – 2009. Jäätmekava koostamisel on arvesse võetud Pärnumaal toimuvaid muutusi jäätmemajanduses eeskätt seoses Paikuse jäätmekäitluskeskuse rajamisega. Jäätmekavas arvestatakse olmejäätmete tekke kasvaks ühe elaniku kohta väikelinnades ja maa-asulates 4% aastas.

Jäätmehooldus on jäätmekäitus, järelevalve jäätmekäitluse üle ja jäätmekäitluskohtade järelehooldus. Jäätmehoolduse eesmärk on hoida ära jäätmetest tulenevaid kahjulikke mõjusid keskkonnale. Jäätmehoolduse arendamisel on üldisteks eesmärkideks vältida jäätmeteket, kus võimalik, vähendada tekkivaid jäätmekoguseid ja nende ohtlikkust, jäätmeid võimalikult suures ulatuses taaskasutada ning ladestada jäätmed keskkonda ohtu seadmata.

Jäätmekava kohaselt on Tori vallas kavandatud peamised jäätmekäitluselased tegevused:

- Korraldatud jäätmeveo korraldamine;
- Pakendijäätmete ning vanapaberi ja –papi eraldikogumine;
- Haljastus- ja toidujäätmete eraldikogumine ja käitlemine;
- Ohtlike jäätmete käitlemine (sh ohtlike jäätmete kogumispunkti rajamine);
- Tervishoiuasutuste jäätmete käitluse korraldamine;
- Ehitusjäätmete käitluse korraldamine;
- Põllumajandusjäätmete käitluse korraldamine;
- Puidujäätmete käitluse korraldamine;
- Suuremõõtmeliste jäätmete käitlemine;
- Jäätmekäitlusinfo jagamine ja keskkonnateadlikkuse tõstmine;

- Jäätmekogumispunktide rajamine (jäätmekogumispunkt Torisse, taaskasutatavate jäätmete kogumispunktid Seljale ja Jõesuusse);
- Jäätmekäitluse kavandamine ja järelevalve korraldamine.

2.6. Tori valla ehitusmäärus

Tori valla ehitusmääruses (kinnitatud Tori Vallavolikogu 15. juuni 2004. a määrusega nr 11) on sätestatud planeerimise, projekteerimise ja ehitamise üldised põhimõtted ja reeglid Tori vallas ning määratud vallasiseste ülesannete jaotus planeerimis- ja ehitusvaldkonna korraldamisel.

Määruse kohaselt on ehitusprojekti koostamise aluseks detailplaneeringu kohustusega aladel detailplaneering ning detailplaneeringu kohustuseta aladel projekteerimistingimused. Detailplaneeringu kohustusega alad määratletakse üldplaneeringus. Täpsustavaid ehitustingimusi määrus välja ei too.

3. Mõjutatava keskkonna kirjeldus

3.1. Asukoht

Tori vald asub Pärnumaa kirdeosas ning hõlmab enamuse ajaloolisest Tori kihelkonnast. Valla keskuseks on Tori alevik, mis asub Pärnu kesklinnast 27 kilomeetri kaugusel ja Eesti pealinnast Tallinnast 138 km kaugusel. Piirnevateks haldusüksusteks on Paikuse vald lõunas, Sauga vald ja Sindi linn edelas, Are vald läänes, Kaisma ja Tootsi vald loodes, Vändra vald põhjas (joonis 3.1) ning Vastemõisa vald idas.

Joonis 3.1. Tori valla asukoht (toodud punase joonega) Pärnu maakonnas külgnevate omavalitsuste suhtes (allikas: www.parnumaa.ee).

Valla üldpindalaks on 281 km², mis moodustab 5,87 % Pärnumaast. Tori valla territooriumile jääb 20 küla ja üks alevik (Tori). Elanike arvu järgi on Tori vald Pärnu maakonna valdade hulgas keskmine vald, elanikke oli 08.04.2009. a seisuga 2550. Pärnu maakonna rahvastikust moodustab see 2,84 %. Asustustihedus on 9,2 in/km², mis on alla Eesti keskmise (31 in/km²).

Tori valla idapiir kulgeb mööda metsi ja soid, lõuna- ja põhjapiiril on maastik suhteliselt metsastunud, kuid märgatavalt vaheldusrikkam. Reljeefilt on Tori vald lausmaastik, mida liigestavad suhteliselt madalad jõeorud. Valla territooriumist 43 % on metsamaad, 19 % sood ja rabad ning 38 % põllumaad.

3.2. Looduskeskkond

3.2.1. Geoloogia ja hüdrogeoloogia

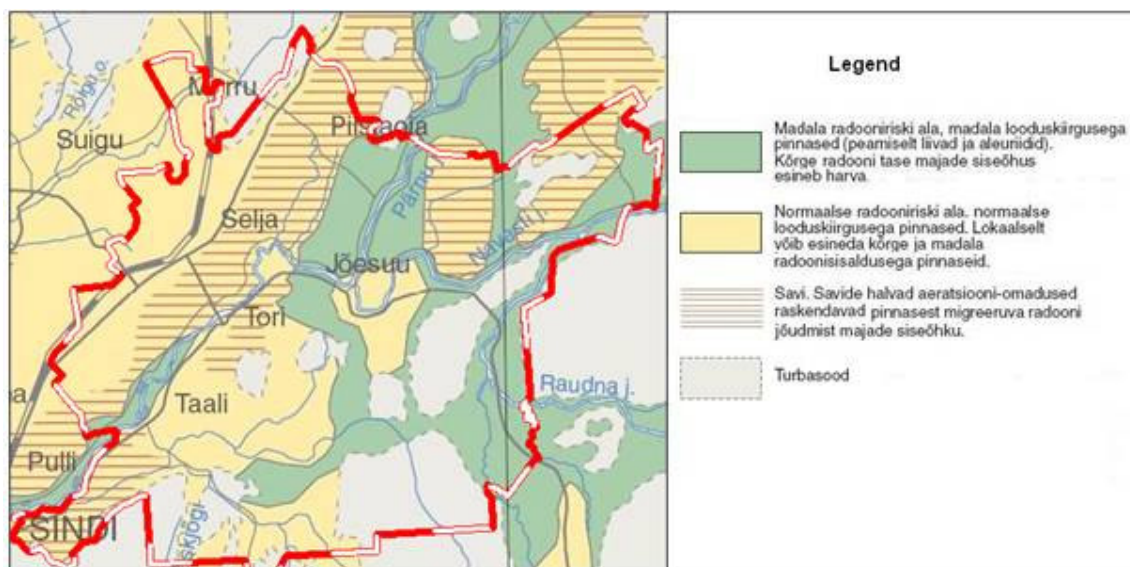
Tori piirkond kuulub maastikuliselt Pärnu madaliku regioonini. Maastiku eripäraks on järvedes ladestunud setetest pinnakattega märgade rõhttasandike ja soode domineerimine. Oluliselt mõjutavad maastike talitlust ja elanike elutegevust peamiselt idaosas jõgede kõrgveega toimuvad üleujutused. Eeltoodu tõttu on väga suur osa maakasutuses metsamaadel.

Aluspõhja pealiskorra moodustavad valla kesk- ja põhjaosas Kesk-Devoni ladestiku Pärnu lademe hele põimkihiline ja pude vilgurikas liivakivi. Suurim paljand on tuntud Tori põrguna, mis asub Tori alevikus Pärnu jõe vasakkaldal. Seal asuv umbes 450 m pikkune ja ligi 2 m kõrgune kaldakalju on Pärnu lademe üheks stereotüübiks, milles leidub Devoni kalade ja taimede kivistisi. Valla lõunapoolsel osal on aluspõhjaks Narva lademe dolomiit või dolomiit-liivakivi ja liivakivi. Liivakivipaljandeid on ka Pärnu jõe mõlemal kaldal Kõrsa ja Tori vahemikus, samuti Navesti jõel Toheras.

Soomaa tasandikulises pinnamoes hõlmavad savikatest setetest pinnakattega alad kolmandiku, sood samuti kolmandiku ning liivatasandikud 20%. Pinnamoe kujunemise ja aja tingimuste poolest eristuvad mitmesugused tasandikud – Tori piikonnas domineerivad moreentasandikud ja voorjad kõrgemad alad, mis vahelduvad väikeste soode ja saviliivaste järvetasandikega, valla põhjaosas esinevad tasased vetthoidvad savimaad. Valla idaosas hõlmab Soomaa rahvuspark, mis kuulub Ramsari alade võrgustikku.

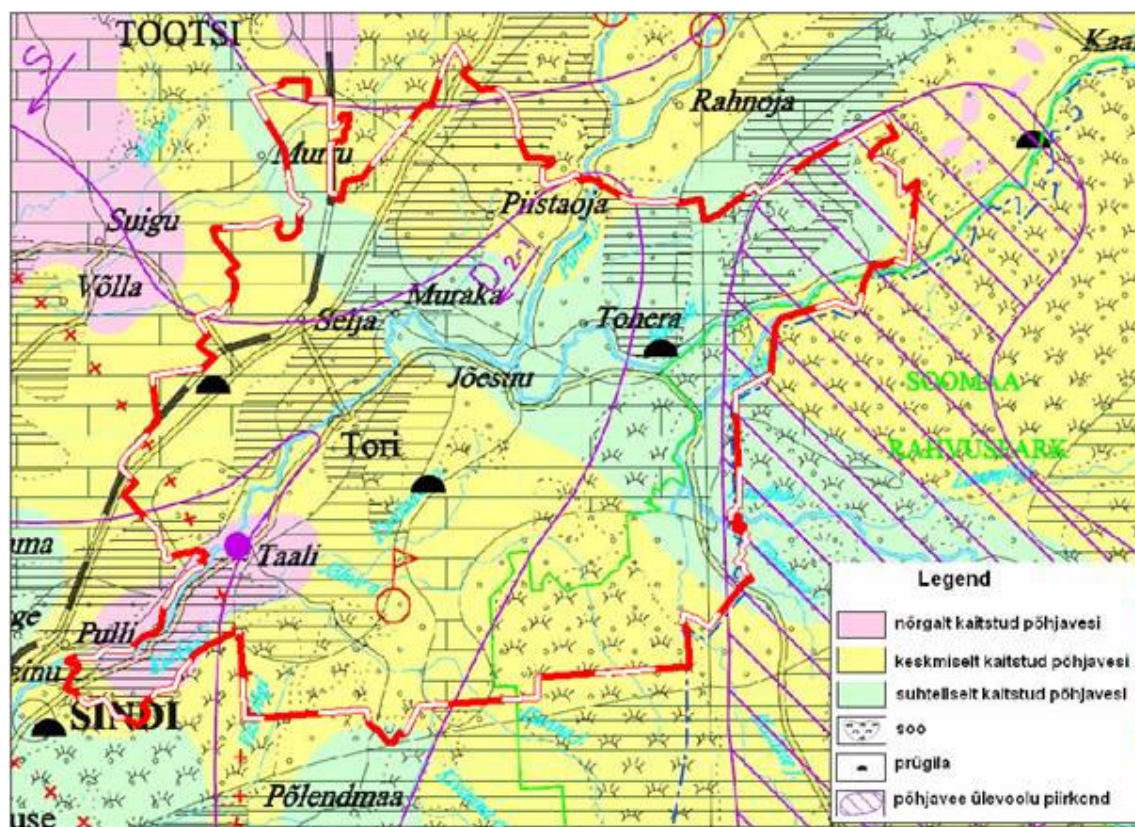
Maavaradest leidub Tori valla territooriumil turvast, kruusa, liiva ja savi. Tori valla põhilised turbavarud asuvad Soomaa Rahvusparki territooriumil, mistõttu ei oma nad tööstuslikku tähtsust. Vallas paikneb Maa-ameti kaardirakenduse alusel kas osaliselt või täielikult 6 maardlat, milleks on Riisa turbamaardla valla idaosas, Mannare kruusakarjäär ja Kavasoo turbamaardla valla põhjaosas, Selja kruusakarjäär valla lääneosas ning Kõrsa kruusamaardla ja turbamaardla valla edelaosas. Käesoleval hetkel Kõrsa rabas ja Kavasoo turbamaardlas kaevandamist ei toimu.

Eesti esialgse radooniriski levialade kaardi (Eesti Geoloogiakeskus 2004, 1:500 000) põhjal (joonis 3.2) on Tori vallas tegemist madala ja normaalse radooniriskiga alaga, kus asuvad madala ja normaalse looduskiirgusega pinnased.

Joonis 3.2. Radooni sisaldus Tori valla (ümbristatud punase-valge joonega) pinnases (Eesti Geoloogiakeskus OÜ, 2004).

OÜ Eesti Geoloogiakeskuse 2001. a koostatud „Eesti põhjavee kaitstuse kaardi” (mõõtkava 1:400 000) põhjal (joonis 3.3) on põhjavesi enamuses Tori vallast keskmiselt kaitstud, keskosas (Jõesuu piirkonnas) on tegemist suhteliselt kaitstud põhjaveega. Nõrgalt on põhjavesi kaitstud valla edelaosas Taali ja Pulli kandis.

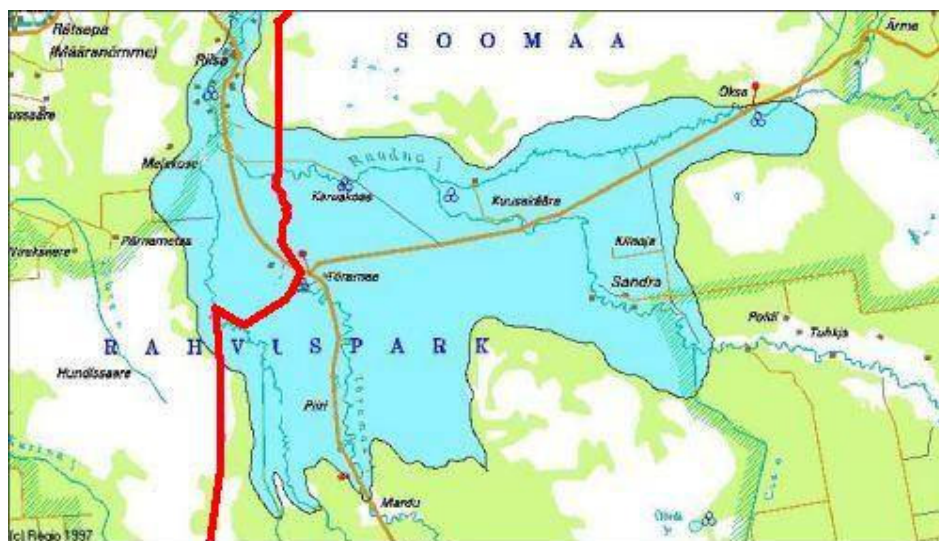
Joonis 3.3. Väljavõte OÜ Eesti Geoloogiakeskuse 2001. a „Eesti põhjavee kaitstuse kaardist“ Tori valla (ümbristatud punase-valge joonega) territooriumil.

3.2.2. Veekogud

Tori vald kuulub Pärnu jõe valgalasse, mis on suurima valgalaga ja veerikkaim jõgi Eestis. Jõe üldpikkus on 144 km ja valgala suurus 6690 km². Tori valda läbivad lisaks Pärnu jõele ka Navesti, Halliste, Raudna, Tõramaa, Kurina ja Sauga jõgi ning Siberi, Jõhve ja Suuroja, lisaks mitmed väiksemad ojad ja kraavid. Jõed on aeglase vooluga, kevadeti toimub Riisal Halliste ja Raudna jõe ühinemiskohas üleujutus, mis haarab enda alla kuni 100 km² suuruse maa-ala. Tori vallas asub ka mitmeid pisikesi järvi (sh tehiskivid järved).

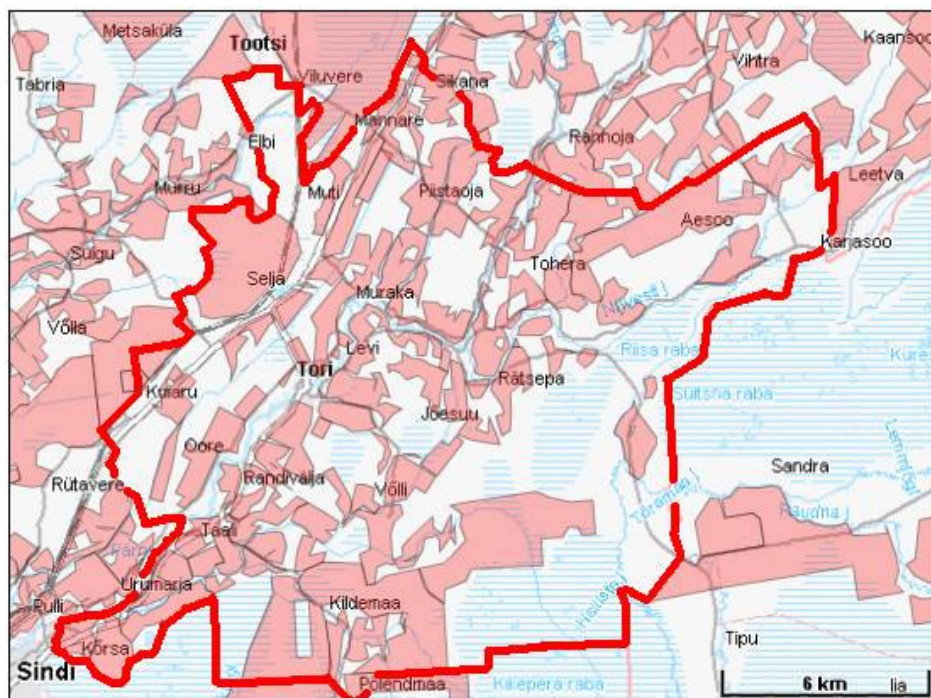
Veekogude kallaste kaitse toimub vastavalt *Looduskaitseadusele* (RT I 2004, 38, 258) ja *Veeseadusele* (RT I 1994, 40, 655). *Looduskaitseadusega* on sätestatud kalda piiranguvöönd ja kalda ehituskeeluvöönd ning loetletud vööndites kehtivad piirangud. *Veeseaduses* on sätestatud veekaitsevöönd ja kallastada.

Tori valla idaosa jääb väikses ulatuses ka Soomaa kevadiste tulvavete üleujutusalaale (joonis 3.4). Üldplaneeringuga arendustegevust mainitud piirkonnas ette ei nähta, st säilib senine maakasutus. Seetõttu piirduakse käesoleva KSH raames vaid käesolevas peatükis Soomaa üleujutusala paiknemise väljatoomisega.

Joonis 3.4. Soomaa üleujutusala. Tori vald jääb punasest joonest vasakpoolsele alale (allikas: Andres Tõnissoni kaart, www.soomaa.com).

Suur osa Tori vallast on kaetud maaparandussüsteemidega, millest annab ülevaate alljärgnev joonis 3.5.

Joonis 3.5. Maaparandussüsteemid (tähistatud roosa taustaga) Tori vallas (allikas: www.pria.ee).

3.2.3. Kaitsealad ja kaitstavad loodusobjektid ning muinsuskaitseobjektid

Looduskaitseseaduse (RT I 2004, 38, 258) § 14 on sätestatud, et kaitsealal, hoiualal, püsielupaigas ja kaitstava looduse üksikobjekti kaitsevööndis ei või ilma kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekuta:

- 1) muuta katastriüksuse kõlvikute piire ega kõlviku sihtotstarvet;
- 2) koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid;
- 3) väljastada metsamajandamiskava;
- 4) kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut;
- 5) anda nõusolekut väikeehitise, sealhulgas lautri või paadisilla ehitamiseks;
- 6) anda projekteerimistingimusi;
- 7) anda ehitisluba,
- 8) rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutisluba, ehitisluba või nõusolekut väikeehitise ehitamiseks.

Kaitsealuste loodusobjektide (kaitsealad, hoiualad, kaitsealused taime- ja loomaliigid, püsielupaigad, vääriselupaigad ning kaitsealused üksikobjektid) ja Natura 2000 alade paiknemine Tori valla territooriumil on toodud lisas 5.

Natura 2000 alad

Natura 2000 on Euroopa Liidu looduskaitsealade võrgustik, mille moodustavad Euroopa Liidu jaoks oluliste liikide ja elupaigatüüpide kaitseks määratud alad. Natura 2000 võrgustikku kuuluvad kahte tüüpi alad - linnuhoiualad ja loodushoiualad.

Vastavalt Maa-ameti Natura 2000 kaardirakendusele ja Eesti Looduse Infosüsteemile (EELIS) asuvad Tori valla territooriumil Natura 2000 aladest kas täielikult või osaliselt

Soomaa linnu- ja loodusala, Tori põrgu loodusala, Kuiaru loodusala, Pärnu jõe loodusala ja Navesti loodusala.

Soomaa linnuala, mille pindala on 39 820 ha, on loodud Viljandi ja Pärnu maakonnas linnudirektiivi I lisa linnuliikide ja I lisast puuduvate rändlinnuliikide elupaikade kaitseks. Liigid, kelle elupaiku kaitstakse: karvasjalg-kakk (*Aegolius funereus*), piilpart (*Anas crec*), sinikael-part (*Anas platyrhynchos*), kaljukotkas (*Aquila chrysaetos*), väike-konnakotkas (*Aquila pomarina*), sooräts (*Asio flammeus*), sõtkas (*Bucephala clangula*), öösorr (*primulgus europaeus*), must-toonekurg (*Ciconia nigra*), soo-loorkull (*Circus pygargus*), õõnetuvi (*Columba oenas*), rukkirääk (*Crex crex*), väikeluik (*Cygnus columbianus bewickii*), laululuik (*Cygnus cygnus*), väikepistrik (*Falco columbarius*), rohunepp (*Gallinago media*), sookurg (*Grus grus*), karvasjalg-viu e taliviu (*Lagopus lagopus*), punaselg-õgija (*Lanius collurio*), hallõgija (*Lanius excubitor*), sinirind (*Luscinia sveci*), mudanepp (*Lymnocyptes minimus*), väikekoovitaja (*Numenius phaeopus*), roherähn e meltsas (*Picus viridis*), rüüt (*Pluvialis apriria*), teder (*Tetrao tetrix tetrix*), metsis e mõtus (*Tetrao urogallus*), mudatilder (*Tringa glareola*), heletilder (*Tringa nebularia*), punajalg-tilder (*Tringa totanus*), kiivitaja (*Vanellus vanellus*).

Soomaa loodusala, mille pindala on 39 820 ha, on loodud Viljandi ja Pärnu maakonnas loodusdirektiivi I lisa elupaigatüüpide ja II lisa liikide elupaikade kaitseks. Kaitstavad elupaigatüübid: jõed ja ojad (3260), lamminiidud (6450), rabad (7110), vanad loodusmetsad (9010), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080), siirdesoo- ja rabametsad (91D0), lammi-lodumetsad (91E0). Liigid, kelle elupaiku kaitstakse: saarmas (*Lutra lutra*), harilik lendorav (*Pteromys volans*); laiujur (*Dytiscus latissimus*), suur-mosaiikliblikas (*Euphydryas maturna*), suur-kuldtiib (*Lyena dispar*), paksukojalise jõekarp (*Unio crassus*); kaunis kuldking (*Cypridium lceolus*).

Tori põrgu loodusala, mille pindala on 2 ha, on loodud Pärnu maakonnas loodusdirektiivi I lisa elupaigatüüpide kaitseks. Kaitstavad elupaigatüübid: liivakivipaljandid (8220), koopad (8310).

Kuiaru loodusala, mille pindala on 222 ha, on loodud Pärnu maakonnas loodusdirektiivi I lisa elupaigatüüpide kaitseks. Kaitstavad elupaigatüübid on vanad loodusmetsad (9010) ja rohunditerikkad kuusikud (9050).

Pärnu jõe hoiuala (Pärnu jõe loodusala), mille pikkus on 189 km, on loodud Järva ja Pärnu maakonnas loodusdirektiivi I lisa elupaigatüübi ja II lisa liikide elupaikade kaitseks. Kaitstav elupaigatüüp: jõed ja ojad (3260). Liigid, kelle elupaiku kaitstakse: harilik hink (*Cobitis taenia*), harilik võldas (*Cottus gobio*), jõesilm (*Lampetra fluviatilis*), merisutt (*Petromyzon marinus*), lõhe (*Salmo salar*); paksukojalise jõekarp (*Unio crassus*).

Navesti hoiuala (Navesti loodusala), mille pikkus on 2 km, on loodud Pärnu maakonnas loodusdirektiivi I lisa elupaigatüübi ja II lisa liikide elupaikade kaitseks. Kaitstav elupaigatüüp: jõed ja ojad (3260). Liigid, kelle elupaiku kaitstakse: harilik hink (*Cobitis taenia*), harilik võldas (*Cottus gobio*); paksukojalise jõekarp (*Unio crassus*).

Vastavalt *Looduskaitseadusele* moodustatakse hoiuala loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku soodsa seisundi tagamiseks, kui see ei ole tagatud muul viisil. Hoiualal on keelatud nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu

elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi. Hoiualal on metsaraie keelatud, kui see võib rikkuda kaitstava elupaiga struktuuri ja funktsioone ning ohustada elupaigale tüüpiliste liikide säilimist.

Kaitsealad

Tori vallas asuvad järgmised kaitsealad:

- Soomaa rahvuspark
- Kuiaru looduskaitseala
- Taali mõisa park
- Tori pastoraadi park
- Tori põrgu

Lisaks eelnimetatutele on Tori valda kavandatud Tori põrgu maastikukaitseala.

Soomaa rahvusparki ja Kuiaru looduskaitsealal reguleerib majandustegevust vastav kaitse-eeskiri, Tori põrgul kui kaitse-eeskirjata alal kehtib looduskaitseaduse kohane piiranguvöönd. Tori vallas asuvad pargid (Taali mõisa park ning Tori pastoraadi park) on kaitse alla võetud Vabariigi Valitsuse 15. märtsi 2007. a määrusega nr 76 "Pärnu maakonna kaitsealuste parkide ja puistute piirid". Kaitsealustes parkides reguleerib majandustegevust Vabariigi Valitsuse 3. märtsi 2006. a määrus nr 64 "Kaitsealuste parkide, arboreetumite ja puistute kaitse-eeskiri".

Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärk on Vahe-Eesti edelaosa metsa-, soo- ja lammimaastike looduse, kultuuripärandi, kaitsealuste liikide, EÜ nõukogu direktiivi 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta I lisas nimetatud 48 liigi ning EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta:

- 1) I lisas nimetatud elupaigatüüpide (tärniga on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid): metsastunud luidete (2180), jõgede ja ojade (3260), lamminiitide (6450), rabade (7110*), vanade loodusmetsade (9010*), rohunditerikaste kuusikute (9050), soostuvate ja soo-lehtmetsade (9080), siirdesoo- ja rabametsade (91D0*), lammi-lodumetsade (91E0) kaitse;
- 2) II lisas nimetatud liikide: saarma (*Lutra lutra*), hingi (*Cobitis taenia*), võldase (*Cottus gobio*), laiujuri (*Dytiscus latissimus*), suur-mosaiikliblika (*Euphydryas maturna*) ja suur-kuldtiiva (*Lyena dispar*), kes kõik on III kategooria kaitsealused liigid, elupaikade kaitse, säilitamine, tutvustamine ja uurimine.

Rahvusparki maa- ja veeala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripäradele ja majandustegevuse piiramise astmele reservaadiks, kahekümne üheksaks sihtkaitsevööndiks ja üheks piiranguvööndiks, millele on rahvusparki kaitse-eeskirjaga sätestatud täiendavad kasutustingimused. Soomaa rahvuspark on ka rahvusvahelise tähtsusega märgala (Ramsari ala).

Rahvusparkis tuleb arvestada *Looduskaitseaduses* sätestatud piiranguid Soomaa rahvusparki kaitse-eeskirjas sätestatud erisustega. Rahvusparkis on keelatud ehitamine veekogude kallastele veepiirist 50 meetri kauguseni, välja arvatud kaitseala tarbeks ning laagriplatside tarbeks rahvusparki valitsejaga kooskõlastatud kohtades. Rahvusparki valitseja nõusolekuta on rahvusparkis keelatud:

- 1) muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja kõlviku sihtotstarvet;
- 2) koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid;

- 3) väljastada metsamajandamiskava;
- 4) kinnitada metsateatist;
- 5) kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut;
- 6) anda nõusolekut väikeehitise, sealhulgas lautri või paadisilla ehitamiseks;
- 7) anda projekteerimistingimusi;
- 8) anda ehitusluba.

Kuiaru looduskaitseala kaitse-eesmärgiks on kaitsta:

- 1) elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta nimetab I lisas. Need elupaigatüübid on vanad loodusemetsad (9010*, esmatähtis elupaigatüüp) ja rohunditerikkad kuusikud (9050);
- 2) III kaitsekategooria liike nagu pruunikas pesajuur (*Neottia nidus-avis*), kuradi-sõrmkäpp (*Dactylorhiza maculata*), roomav öövilge (*Goodyera repens*) ja harilik ungrukold (*Huperzia selago*) ning nende elupaiku.

Kuiaru kaitseala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärade ja majandustegevuse piiramise astmele kaheks sihtkaitsevööndiks. Kaitsealal tuleb arvestada *Looduskaitseaduses* sätestatud piiranguid määruses „Kuiaru looduskaitseala kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri“ sätestatud erisustega. Kaitsealal on keelatud:

- 1) majandustegevus;
- 2) loodusvarade kasutamine;
- 3) uute ehitiste püstitsemine, välja arvatud tee rajamine, tehnovõrgu rajatise ja tootmisotstarbeta ehitise püstitsemine kaitseala tarbeks ning olemasolevate ehitiste hooldustööd;
- 4) telkimine ja lõkke tegemine;
- 5) maaparandussüsteemide hooldustööd ja veerežiimi taastamine, välja arvatud kaitseala valitseja nõusolekul teostatavad kaitseala läbivate või kaitsealaga piirnevate, «Riiklikus teeregistris» olevate teede hooldamiseks vajalikud maaparandussüsteemide hoiutööd.

Kaitseala valitseja nõusolekuta on Kuiaru looduskaitsealal keelatud:

- 1) muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet;
- 2) koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid;
- 3) väljastada metsamajandamiskava;
- 4) kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut;
- 5) anda nõusolekut väikeehitiste püstitamiseks;
- 6) anda projekteerimistingimusi;
- 7) anda ehitusluba.

Kaitsealused taim- ja loomaliigid

EELIS'e [Eesti Looduse Infosüsteem - Keskkonnaregister): KeM Info- ja Tehnokeskus] andmetel elutseb Tori vallas I kategooria loomaliikidest väike-konnakotkas (*Aquila pomarina*) (8). II kategooria loomadest on esindatud paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*), kolmvarvas-rähn ehk laanerähn (*Picoides tridactylus*) ning metsis (*Tetrao urogallus*) (5 elupaika). III kategooria loomadest esinevad võldas (*Cottus gobio*) ja hink (*Cobitis taenia*). Lisaks on Pärnu jõgi terves ulatuses lõhejõgi.

II kategooria kaitsealustest taimedest kasvavad Tori vallas niidu-kuremõõk (*Gladiolus imbricitus*), Perssoni lõhiksammal (*Lophozia perssonii*) ning kollane virvesamblik (*Dimerella*

luteae). III kaitsekategooria taimeliikidest on esindatud siberi võhumõõk (*Iris sibirica*), ahtalehine ängelhein (*Thalictrum lucidum*), keeljas keerik (*Tortula lingulata*), harilik ungurkold (*Huperzia selago*) ning laialehine neiuvaik (*Epipactis helleborine*). Lisaks nendele paikneb vallas kaitsestaatuseta liigi harilik näsiniin (*Daphne mezereum*) 3 kasvukohta. Kaitsestaatuseta liigid on liigid, mis ei ole *Looduskaitseaduse* järgselt kaitse all, kuid mis kuuluvad näiteks Punasesse raamatusse.

I, II ja III kaitsekategooria taim- ja loomaliikide elupaigad on toodud lisa 5 kaardil ühise tingimärgiga, võttes aluseks *Looduskaitseaduse* § 53 (Teabe avalikustamine), mille lg 1 kohaselt on massiteabevahendites I ja II kaitsekategooria liigi isendi täpse elupaiga asukoha avalikustamine keelatud.

Püsielupaigad

Püsielupaik *Looduskaitseaduse* tähenduses on väljaspool kaitseala või selle piiranguvööndis asuv piiritletud ja erinõuete kohaselt kasutatav kaitsealuse looma sigimisala või muu perioodilise koondumise paik, kaitsealuse taim- või seene looduslik kasvukoht, lõhe või jõesilmu kudemispaik, pruunkaru talvitumispaik, jõevähi looduslik elupaik või märga rohkem kui kümne suudmega urulinnak.

Tori vallas on kaitse alla võetud mitmed taimede (virvesamblik) ja loomade (metsis ja väike-konnakotkas) püsielupaigad, mida on terve valla peale 11. Lisaks nendele on projekteeritud 4 väike-konnakotka püsielupaika. Kõikidel püsielupaikadel on ka sihtkaitsevööndid, kohati ka piiranguvööndid.

Vääriselupaigad

Vääriselupaik on koht, kus saavad elada ja paljuneda metsale põliselt omased, kuid elutingimuste muutuste suhtes nõudlikud liigid: loomad, seemed, samblikud ja taimed. Need on kohad, kus võib leida ohustatud või haruldasi putuka-, sambla- ja samblikuliike.

Tori vallas asub 72 vääriselupaika. Vääriselupaikades on metskonna majandustegevus peatatud. Sealhulgas on vääriselupaikades keelatud metsa raiumine (va erakorralised raied keskkonnateenistuse nõusolekul), metsast lamapuidu eemaldamine, metsa kuivendamine, metsateede ehitamine, metsa uuendamine ning samuti telkimine ja lõkketegemine. Vääriselupaikade kirjeldus ja nende säilitamiseks vajalike meetmete kirjeldused peavad olema ära toodud metsamajandamiskavas.

Kaitsealused üksikobjektid

Tori vallas on kaitse alla võetud viis üksikobjekti:

- Võnnukivi (Kalevipoja vestitaskukivi, 1959) Urumarja külas;
- Kõrvi tamm (1966) Tori alevikus;
- Päkapiku määnd (kaitse alla võetud 1937) Jõesuu külas;
- Ratta rändrahn (1959) Jõesuu külas;
- Muraka küla kahearuline pärn (1966) Muraka külas.

Looduse üksikobjekti kaitse alla võtmise otsuse jõustumisel moodustub selle ümber 50 meetri raadiuses piiranguvöönd, kui kaitse alla võtmise otsusega ei kehtestata piiranguvööndi väiksemat ulatust. Keelatud on kaitse alla võetud looduse üksikobjekti kaitse-eeskirjaga

vastuolus olev või objekti seisundit või ilmet kahjustada võiv tegevus, kui seda ei tingi objekti säilitamiseks või objektist tekkiva kahju vältimiseks rakendatavad abinõud.

Muinsuskaitseobjektid

Tori valla territooriumil paikneb Kultuurimälestiste riikliku registri alusel neli ajaloomälestist, 19 arheoloogiamälestist, 32 arhitektuurimälestist ning 20 kunstimälestist, millest enamik paikneb Tori alevikus, aga ka Selja, Muraka, Levi, Kõrsa, Mannare jm külades.

Muinsuskaitseseaduse (RT I 2002, 27, 153) kohaselt on mälestise kaitsevööndiks üldjuhul 50 m laiune maa-ala mälestise väliskontuurist või piirist arvates, v.a juhul, kui mälestiseks tunnistamise aktis või kaitsekohustuse teatises on märgitud teisiti. Ajaloolise terviku moodustavatele või lähestikku asuvatele mälestistele võib kehtestada ühise kaitsevööndi. Muinsuskaitseameti loata on kinnismälestise kaitsevööndis keelatud:

- 1) maaharimine, ehitiste püstitamine, teede, kraavide ja trasside rajamine ning muud mulla- ja ehitustööd;
- 2) puude ja põõsaste istutamine, mahavõtmine ja juurimine.

Juhul, kui kaitsekohustuse teatises ei ole märgitud teisiti, on Muinsuskaitseameti ning vallavalitsuse loata kinnismälestisel keelatud järgmised tegevused:

- 1) konserveerimine, restaureerimine ja remont;
- 2) ehitamine, sealhulgas ehitise laiendamine juurde-, peale- või allaehitamise teel, ning lammutamine;
- 3) katusealuse väljaehitamine ning kangialuse ja õuede kinni- ja täisehitamine;
- 4) ajalooliselt väljakujunenud tänavatevõrgu, ehitusjoone ja kruntide (kinnistute) piiride muutmine ning kruntimine;
- 5) krundi või kinnistu maakasutuse sihtotstarbe muutmine;
- 6) katusemaastiku, ehitiste fassaadide, sealhulgas uste, akende, treppide, väravate jms muutmine;
- 7) ehitisele seda kahjustavate või selle ilmet muutvate objektide, nagu reklaami ja info paigaldamine ning katusele tehnilise seadme paigaldamine, samuti muul viisil mälestise või muinsuskaitsealal paikneva ehitise ilme muutmine ja ehitusdetailide ümberpaigutamine;
- 8) siseruumis avatud detailide, ehituselementide ja -konstruktsioonide algsest asukohast eemaldamine, katmine või nende muul viisil rikkumine;
- 9) algupärasest erinevate ja algupäraseid matkivate ehitusmaterjalide kasutamine;
- 10) teede, trasside ja võrkude rajamine ning remontimine;
- 11) haljastus-, raie- ja kaevetööd, maaharimine ja õue ümberkujundamine;
- 12) teisaldatavate äriotstarbeliste objektide (kiosk, müügipaviljon, välikohvik vms), valgustuse, tehnovõrkude ja -rajatiste ning reklaami paigaldamine.

3.2.4. Rohevõrgustik ning miljööväärtuslikud ja väärtuslikud maad

Tori valla maa-alale jääva rohelise võrgustiku määratlemisel on lähtutud Pärnu maakonna planeeringu teemaplaneeringust *Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused*. Rohelise võrgustiku määratlemise eesmärgiks on tagada Pärnumaale iseloomulike ökosüsteemide ja liikide säilimine, looduslike, pool-looduslike ja teiste väärtuslike ökosüsteemide kaitsmine ning looduskasutuse juures säästlikkuse printsiibi järgimine. Roheline võrgustik koosneb tugi- ehk tuumaladest ja neid ühendavatest siduselementidest, nn rohekoridoridest. Roheline võrgustik täiendab kaitsealade võrgustikku, ühendades neid

looduslike aladega ühtseks terviklikuks. Metsaalad on kogu Pärnu maakonda hõlmava roheline võrgustiku põhiosa.

Tori vallas asuvad kas osaliselt või täielikult 12 roheline võrgustiku tugiala (T9 e väike maakondliku tähtsusega ning T6 e suur riikliku tähtsusega) ning neid ühendavad mitmed rohelised koridorid, milleks on 0,25 km laiused koridorid K9 (väike maakondliku tähtsusega), 1 km laiused koridorid K8 (suur maakondliku tähtsusega) ning 2 km laiused koridorid K7 (väike riikliku tähtsusega). Mannare ja Kuiaru külates asub kolm rohevõrgustiku konfliktala, kus rohekoridor ristub maanteega.

Pärnu maakonna teemaplaneeringus *Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused* on toodud järgmised rohevõrgustiku toimimist tagavad tingimused:

- Tugialadel ja koridoridel on metsakategooriaks üldjuhul tulundusmets ja seal võib arendada majandustegevust, va veekogude kaldaalad, vääriselupaigad, kaitsealad, I ja II kategooria kaitsealuste liikide elupaigad ja teised seadustest tulenevate piirangutega alad (KSH koostaja kommentaar: *vastavalt 7.06.2006. a vastu võetud Metsaseadusele (RT I 2006, 30, 232) käesoleval hetkel metsakategooriate mõiste enam ei kehti*);
- Võrgustiku funktsioneerimiseks on vajalik, et looduslike alade osatähtsus tugialas ei lange alla 90%;
- Ehitusalade valikul ei tohi seada ohtu roheline võrgustiku säilimist. Asustuse kavandamisel ei tohi läbi lõigata roheline võrgustiku koridore;
- Kaitstavate liikide elupaikades on metsa raadamine keelatud (KSH koostaja kommentaar: *käesoleval hetkel kehtiva Metsaseaduse kohaselt teostatakse kaitsealal, hoiualal või püsielupaigas metsa raadamist kaitse-eeskirja või kaitsekorralduskava alusel*);
- Ehituskeeluvööndi maksimaalse laiuse tagamine;
- Rohevõrgustiku koridore lõikavale maanteele tuleb planeerida migratsioonikoridorid.

Tori valla väärtuslike maastike määramisel on lähtutud Pärnu maakonna planeeringu teemaplaneeringust *Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused*. Väärtuslik maastik antud dokumendi mõistes on inimtegevuse käigus kujunenud kultuurmaastik. Tori vallas asuvad väärtuslikud maastikud on Tori, Soomaa ja Piistaoja põllumaastik.

Tori

Ala moodustub läbi viljakate väljade voolava Pärnu jõe kallastel Tahkuselt kuni Taalini ja Navesti jõe alamjooksul. Tori maastiku suurim looduslik väärtus on Pärnu jõgi ja jõekaldad, mis on elupaikadeks ning liikumisteks paljudele looma- ja linnuliikidele. Jõeäärsetelt teedelt ja sildadelt avanevad ilusad vaated põlistaludele ja liivakivipaljanditega Pärnu jõe, elamusi pakuvad jõgede veerohkus ja kevadised jääminekud. Pärnu jõe kallastel Taali - Tori piirkonnas on näha aluspõhja devoni liivakivi paljandid, milledest tuntuim on Tori põrgu.

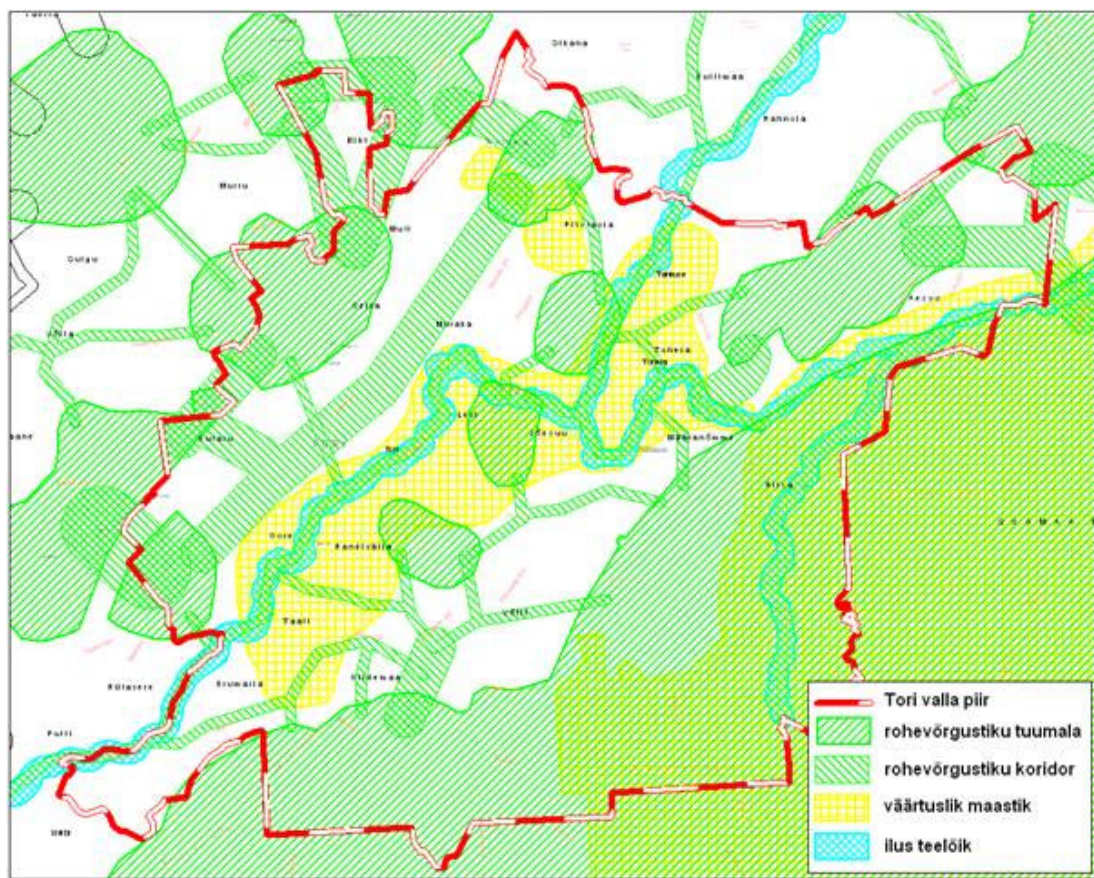
Soomaa

Soomaa on metsarõngaist ümbritsetud hiiglaslikud rabad, jõed, mis aeg-ajalt sāngi āra ei mahu, lammidel laiuvad luhad ja õiterohked puisniidud. Maastik jääb kahe maakonna, Viljandi ja Pärnu territooriumile ja haarab põhiliselt Soomaa rahvuspargi. Soomaa rahvuspark, mis moodustati 1993. a, on erilise rahvusliku vārtusega kaitseala looduse ja kultuuripārandi, sh ökosüsteemide, bioloogilise mitmekesisuse, rahvuskultuuri ning alalhoidliku looduskasutuse sāilitamiseks, kaitsmiseks, uurimiseks ja tutvustamiseks.

Piistaoja põllumaastik

Piirkond hõlmab Tori valla Piistaoja talu ja selle ümbruse kõrgel tasemel haritud põllualad. Maastiku reljeef on tasane ja seda läbib Piistaoja. Metsatukkadega vahelduvad põllualad on väärtuslikud avatud maastikuna. Piistaoja talu võib lugeda Pärnumaa põllumajanduskultuuri hälliks.

Tori vallas paiknevad rohevõrgustiku elemendid ja väärtuslikud maastikud on toodud alljärgneval joonisel 3.6.

Joonis 3.6. Tori valla rohevõrgustik ja väärtuslikud maastikud (Allikas: Pärnu maakonna teemaplaneering *Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused*).

3.2.5. Kliimaatilised tingimused

Tori vald kuulub kliimaatiliselt Lääne-Eesti regiooni. Piirkonna kliima on suhteliselt pehme, mis on tingitud eelkõige mere lähedusest. Valda iseloomustavad meteoroloogilised näitajad on saadud Pärnu Meteoroloogia- ja Hüdroloogiajaama pikaajaliste vaatluste (1961–1990. a) alusel ning need on järgmised:

Temperatuur

Palju-aastane keskmine temperatuur	5,5 °C
Kõige soojema kuu (juuli) keskmine temperatuur	17,2 °C
Kõige külmema kuu (veebruar) keskmine temperatuur	- 5,8 °C
Temperatuuri absoluutne maksimum	32,6 °C
Temperatuuri absoluutne miinimum	-34,5 °C

Tuul

Keskmine aastane tuulekiirus	4,7 m/s
Maksimaalne tuulekiirus (puhang)	34 m/s

Sademed

Aasta keskmine sademete hulk	660 mm
Sademetega päevade arv aastas ($\geq 1,0$ mm)	120
Kuu keskmine sademete hulk	
maksimaalne (juuli ja august)	75 mm
minimaalne (veebbruar)	29 mm

3.3. Sotsiaal-majanduslik keskkond

3.3.1. Elanikkond

Rahvastikuregistri andmetel elab Tori vallas 08.04.2009. a seisuga 2550 inimest. Kõige rohkem on elanikke Tori alevikus ning Selja, Jõesuu ja Taali külades, kõige vähem aga Elbi külas. Ajavahemikus 2001–2009 on Tori valla elanike arv vähenenud 2,92 % võrra. Keskmiseks asustustiheduseks on 9,2 in/km², mis on alla Eesti keskmise (31 in/km²).

Vanuselisel jaguneb valla rahvastik sarnaselt Eesti Vabariigi keskmisele selliselt, et alaealiste ja pensioniealiste osakaal on ühiskonnas peaaegu võrdne. Suurima grupi valla elanikest moodustavad tööealised inimesed, seejärel vanaduspensionärid ning lapsed.

3.3.2. Haridus, kultuur, sport ja sotsiaalhoolekanne

Tori vallas on kolm kooli, milleks on Tori alevikus asuv Tori põhikool, Tohera külas asuv Viira põhikool ning Selja külas asuv Selja algkool. Valla ainuke lasteaed asub Tori alevikus. Huviharidust antakse nii koolide kui ka rahvamaja juures.

Valla kultuurielu keskuseks on Tori Rahvamaja, kus tegutseb palju erinevaid huviringe, toimub üritusi ning korraldatakse näitusi. Toris Sotsiaalmajas asub Tori muuseum. Vallas on kaks raamatukogu, mis asuvad Jõesuus ja Toris. Mõlemas saab lisaks raamatute laenutamisele kasutada ka avalikku internetipunkti. Vallas toimuvad iga-aastased kodukandipäevad. Sportimisvõimalusi pakuvad Tori alevikus paiknev jõusaal, Viira põhikooli saal, Tori Põhikooli saal ning Selja kooli saal.

Sotsiaalhoolekanne on sotsiaaltoetuste, sotsiaalteenuste, vältimatu sotsiaalabi ja muu abi osutamise või määramisega seotud toimingute süsteem. Sotsiaalmaja pakub sotsiaalnõustamist, eluasemeteenust, duši kasutamise ja pesu pesemise võimalust, juuksuritööd, arvuti ja interneti kasutamise võimalust, kangastelgedel kudumist ning ruumi kasutust väiksemateks koosviibimisteks.

Tervishoiuteenuseid osutab Tori vallamaja ruumides asuv perearstikabinet. Tori alevikus asub ka valla ainuke apteek. Haiglat Tori vallas ei ole, kasutatakse SA Pärnu Haigla teenuseid.

3.3.3. Ettevõtlus ja tööhõud

Ettevõtlust soodustavad tegurid on valla hea asukoht, Pärnu lähedus, läbiv riigimaantee, ettevõtlusbaasi olemasolu, kohalik ettevõtjaskond, ajalooline ja kultuuriline taust, kena loodus, sotsiaalse infrastruktuuri olemasolu ning järjest suurenevad turismivood.

Peamiseks ettevõtlusvormiks ja ka tööandjateks Tori vallas on põllumajandusettevõtted. Põllumajandusega tegelemiseks on Pärnumaal seoses mere lähedusega suhteliselt soodne ilmastik, kuid maa viljakus on allpool riigi keskmist. Lisaks tegeletakse vallas hobuste aretuse ja puidutööstusega. Samuti tegutsevad suur- ja väiketalunikud (teravilja-, looma-, puu- ja köögivilja- ning marjakasvatajad, mesinikud). Loodus pakub toorainet kohalikule käsitööle.

Tööealistest inimestest tegeleb 40% põllumajandusega, 26% metsa ja puidutööstusega, 8% teenindusega, 6% kaubanduse ja toitlustamisega ning 2% muu tootmisega.

Turism

Üheks ettevõtlusharuks Tori vallas on turismindus, mis on viimastel aastatel hoogsalt arenenud. Arengu põhjuseks on valla kultuurilis-ajalooline taust, kaunid jõed ja ilus maastik. Rajatud on puhkemaju ja puhkekohti. Huvilistele pakutakse kanuumatku mööda Pärnu, Halliste ja Navesti jõe, samuti korraldatakse rabamatku.

3.4. Tehniline infrastruktuur

3.4.1. Teed ja tänavad

Tori vallas paiknevaid teid haldab ja hooldab Pärnu Teedevalitsus. Tori valda läbib Pärnu-Rakvere-Sõmeru maantee, mis on riigi põhimaantee ning Pärnu-Tori asfaltkattega tee, mis on riigi tugimaantee. Suvel kasutatakse ka kruusateed, mis viib Soomaale ning sealt edasi Viljandisse. Teid on vallas kokku 241 km (v.a riigiteed), sellest kohalikke maanteid ehk vallateid on kokku 64 km, metskonnateid 25 km, määramata teid 12 km ja erateid 140 km. Kevadel on kruusateed väga auklikud, kohati on probleemiks ühendus püsimaanteedega.

3.4.2. Ühisveevärk ja –kanalisatsioon ning jäätmemajandus

Tori valla elanikkonna veevarustus baseerub valdavalt Siluri veekompleksi põhjaveel. Tsentraalne vesi ja kanalisatsioon on olemas Tori alevikus ja neljas suuremas külas – Taalis, Seljal, Jõesuus ja Piistaojal. Viimastel on olemas ka biopuhastid. Tori alevikus on tsentraalne kanalisatsioon ja veevõrk olemas vaid kortermajades. Väikestel majapidamistel on oma kaevud. Probleemiks on ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni halb olukord, sest see ei vasta kehtestatud nõuetele. Looduslik põhjavesi on vähe kvaliteetne, sisaldades palju rauda ja floori. Valla ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni arendamine toimub vastavalt Tori valla ÜVK arendamise kavale (vt ptk 2.4).

Vallas kogutakse eraldi ohtlikke jäätmeid ja metallijäätmeid ning kompostitakse biolagunevaid jäätmeid. Toimub korraldatud jäätmevedu.

3.4.3. Elektrivarustus, küte ja side

Elektrienergiaga on kaetud kogu vald. Alajaamad on korras, kuid keskustest kaugemal on vool ebaühtlane ja kõikuv. Suuremad probleemid on seotud tänavavalgustusega, seda eriti Jõesuu külas ning Randivälja küla ja Tori aleviku vahelise ala valgustusega. Lisaks on vajalik pidevalt tänavavalgustuste eest hoolitseda Piistaoja, Selja ja Taali küla keskustes.

Tsentraalkütte katlamajadest tegutsevad Tori vallas katlamajad Selja ja Jõesuu külas ning Tori alevikus. Jõesuu ja Tori katlamaja köetakse puiduga, Selja katlamaja masuudiga. Tori ja Selja katlamaja seadmed ja kaugküttetorustikud on vanad ja amortiseerunud seisus ning vajavad rekonstrueerimist, samuti vajab rekonstrueerimist Viira põhikooli küttesüsteem.

Postiteenuseid osutab vallas AS Eesti Postile alluv Sindi postkontor, kelle jaotuskontorid asuvad Tori vallas (Tori sidejaoskond ja Jõesuu sidejaoskond). Lisaks vallas asuvatele sidejaoskondadele tegeleb posti jagamisega Vändra valla sidejaoskond, mis jagab posti Aesoo külale. Valla territooriumil on kõigi mobiilioperaatorite tugijaamad, kuid leviga on rahul vaid keskuste inimesed.

4. Üldplaneeringu elluviimisega eeldatavalt kaasnevad keskkonnamõjud ning neid leevendavad meetmed

Käesolevas peatükis hinnatakse üldplaneeringuga kavandatavate tegevustega kaasnevaid keskkonnamõjusid ning tuuakse välja täiendavad leevendavad meetmed. Üldplaneeringu eskiisjoonisid on toodud lisas 4. KSH aruandes toodud leevendavad meetmed täiendavad ÜP seletuskirjas toodud maa-alade kasutus- ja ehitustingimusi. **Veebruar 2009. a seisuga üldplaneeringuga kavandatavad tegevused ning määratud kasutus- ja ehitustingimused on lahti kirjutatud vastavate alampeatükkide all enne mõjude kirjeldust.** Üldplaneeringuga kavandatavate tegevuste hindamistabelid püstitatud KSH eesmärkide suhtes on toodud lisas 8.

Üldjuhul käsitletakse KSH-s alternatiividena kahte erinevat arengustsenaariumit (alternatiivi), millest üks näeb ette üldplaneeringu kehtestamist ja teine olemasoleva olukorra jätkumist, kus vallal kehtivat üldplaneeringut ei ole. Reaalselt 0-alternatiiv aga rakendatav ei ole, kuna *Planeerimisseaduse* (RT I 2002, 99, 579) kohaselt on kohaliku omavalitsuse üldplaneeringu koostamine kohustuslik. Seetõttu käesolevas KSH-s 0-alternatiivi ei käsitleta.

Keskkonnamõju strateegilise hindamise protsess algatati oluliselt hiljem kui üldplaneeringu koostamine. Sellest tingitult olid planeeringulahendused planeeringu koostajate poolt juba varem välja töötatud. Reaalseid alternatiive üldplaneeringule tervikuna ei ole KSH-s käsitletud, kuna üldplaneeringu iseloomu tõttu ei ole see otstarbekas. KSH-s on vajadusel lisaks välja pakutud töö käigus tekkinud nn objektipõhiseid alternatiivseid lahendusi, mida käsitletakse leevendavate meetmetena.

4.1. Metsaalad, rohealad ja rohevõrgustik

Metsaseaduse (RT I 2006, 30, 232) mõistes on **mets** ökosüsteem, mis koosneb metsamaast, sellel kasvavast taimestikust ja seal elunevast loomastikust. Seaduse § 3 lg 2 kohaselt on metsamaa maa, mis vastab vähemalt ühele järgmistest nõuetest:

- 1) on metsamaa kõlvikuna kantud maakatastrisse;
- 2) on maatükk pindalaga vähemalt 0,1 hektarit, millel kasvavad puittaimed kõrgusega vähemalt 1,3 meetrit ja puuvõrade liitusega vähemalt 30 protsenti.

Üldplaneeringuga säilitatakse väärtuslike metsamaadena kõik metsad, millele ei ole antud uut juhtfunktsiooni. Uusi metsamaid juurde planeeritud ei ole. Tori vallas asuvad suuremad metsad Oore, Piistaoja, Riisa, Kildemaa, Aesoo, Tohera ja Elbi külade ümbruses.

Üldplaneeringuga on metsaalade arendamisele seatud järgmised tingimused:

- Metsade arendamine ja hooldamine toimub kehtiva *Metsaseaduse* alusel.
- Arendustegevus toimub detailplaneeringute alusel, kui seda nõuab kohalik omavalitsus.
- Vallateedel toimuvateks metsavedudeks on vajalik Tori Vallavalitsuse kirjalik luba.

Rohealadena käsitletakse Tori üldplaneeringus parke, haljasalasid, parkmetsi, looduslikke haljasmaid, kaitsehaljastusmaid, hekke ja puisniite. Vallas on rohealadena reserveeritud mitmeid alasid Tori alevikus ning Randivälja, Taali, Selja, Jõesuu, Muraka, Kildemaa, Kõrsa, Tohera, Urumarja ja Piistaoja külates.

Roheline võrgustik on ökoloogiline infrastruktuur, mis koosneb tugialadest ning neid ühendavatest koridoridest. Tugialadel asuvad olulised elupaigad ja kasvukohad ning koridorid võimaldavad liikuda ja levida erinevatel liikidel. Tugialadele on omane massiivsus, kompaktsus ja looduskaitseline väärtus, koridorid seovad omakorda tugialad tervikuks, tagades liikide leviku. Pärnu maakonnaplaneeringu teemaplaneeringu *Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused* kohaselt paikneb Tori vallas kas osaliselt või täielikult 12 roheline võrgustiku tugiala ning neid ühendavad mitmed rohelised koridorid. Mannare ja Kuiaru külades asub kolm rohevõrgustiku konfliktala, kus rohekoridor ristub maanteea.

Üldplaneeringu koostamise käigus on tehtud täpsustusi nii rohevõrgustiku tuumalade kui koridoride paiknemise osas. Rohevõrgustiku korrigeerimisel on muuhulgas lähtutud KSH aruande koostaja soovitudest, et tuumalaga saaks hõlmatud suuremad raba- ja metsaalad ning I kaitsekategooriasse kuuluvate loomaliikide elupaigad. Samuti täpsustati rohekoridore selliselt, et need ühtiks jõgede voolusängidega. Täpsustatud rohevõrgustiku kaart on toodud KSH lisas 6.

Üldplaneeringuga on roheline võrgustiku säilimiseks ja toimimiseks ette nähtud järgmised nõuded:

- Kui majandustegevuse või asustuse laienemine roheline võrgustiku koridoridele on vältimatult vajalik, tuleb hinnata kavandatu mõju roheline võrgustiku toimimisele ja rakendada roheline võrgustiku toimimist tagavaid abinõusid;
- Roheline võrgustiku aladel tuleb suunata inimeste liikumist ning tagada loodust säilitav liikluskorraldus (piirata/suunata autode liikumist, korraldada parkimine, prügimajandamine, paigaldada käimlad, valmistada ette kohad telkimiseks jms);
- Võrgustiku funktsioneerimiseks on vajalik, et looduslike alade osatähtsus tugialas ei lange alla 90%;
- Väärtuslikel ranna- ja puisniitudel on vajalik säilitada/taastada traditsiooniline majandustegevus – karjatamine ja niitmine;
- Suurtele tugialadele ja koridoridele on reeglina vastunäidustatud teatud infrastruktuuride (kiirteed, prügilad, sõjaväepolügoonid, jäätmehoiulad, mäe-tööstus, kõrge keskkonnariskiga rajatised) rajamine. Juhul kui nende rajamine on möödapääsmatu, tuleb eriti hoolikalt valida rajatiste asukohta ja rakendada vajalikke keskkonnamõju negatiivse mõju leevendamiseks;
- Arendustegevused, mis muudavad maa sihtotstarvet roheline võrgustiku aladel või kavandavad joonehitisi (teetrassid, tehnilise infrastruktuuri elemendid jne), samuti looduslike veekogude õgvendamine, tuleb kooskõlastada omavalitsuse, Keskkonnaameti ja maavalitsusega;
- Ehitusalade valikul ei tohi seada ohtu roheline võrgustiku säilimist. Asustuse kavandamisel ei tohi läbi lõigata roheline võrgustiku koridore;
- Metsamaa raadamine roheline võrgustiku aladel ei ole üldjuhul lubatud (v.a maaparandussüsteemi ja elektripaigaldise hooldamise korral), raadamise vajadusel tuleb maa sihtotstarbe muutmiseks koostada detailplaneering. Sealjuures tuleb seada tingimused rohevõrgustiku toimimiseks, vajadusel viia läbi keskkonnamõju strateegiline hindamine. *Metsaseaduse* § 32 lõige 2 punkt 3 kohaselt teostatakse raadamist kaitsealal, hoiualal või püsielupaigas kaitse-eeskirja või kaitsekorralduskava alusel;
- Roheline võrgustiku koridoridel tuleb metsade raiumisel lähtuda hooldus- ja valikraie printsiibist;

- Veekogude eutrofeerumise vähendamiseks säilitada kõrgetaimestik jõgede lõunakallaste veekaitsevööndis.

4.1.1. Metsaalade, rohealade ja rohevõrgustikuga seotud keskkonnamõjud

Bioloogiline mitmekesisus, taimestik ja loomastik valdkonna mõjud

Rohealade väljaarendamisel ja säilitamisel on oluline positiivne keskkonnamõju looduse, bioloogilise mitmekesisuse ja rohevõrgustiku säilitamise seisukohast.

Rohevõrgustiku tuumalade ja koridoride korrigeerimine (piiride muutmine ja täpsustamine) on läbi viidud koostöös KSH koostajaga. Arvesse on võetud valla poolt olulised looduskooslused ning väärtuslikud alad, et moodustuks terviklik nii maakondlikke kui ka valla seisukohalt tähtsaid alasid hõlmav võrgustik. Kokkuvõttes võib öelda, et tehtud muudatused on looduse ja keskkonna seisukohast positiivse iseloomuga.

Tori vallas asuvad Natura 2000 aladest kas täielikult või osaliselt Soomaa linnu- ja loodusala, Tori põrgu loodusala, Kuiaaru loodusala, Pärnu jõe loodusala ja Navesti loodusala. Soomaa linnu- ja loodusalale, Kuiaaru loodusalale ning Tori põrgu loodusalale ning nende vahetusse lähedusse arendustegevust valla üldplaneeringuga ei kavandata, mistõttu mõju ette näha ei ole.

Pärnu jõe loodusala lähisteel on üldplaneeringuga reserveeritud mitmeid elamu- ja ärimaid, Navesti loodusala lähisteel on reserveeritud üks ärimaa. Antud arenduste täpsed mahud ja tegevused ei ole teada. Samas ei kavandata loodusalade lähisteel olulise ruumilise mõjuga objekte.

Nii Pärnu jõe looduslal kui ka Navesti looduslal on kaitsstavaks elupaigatüübiks jõed ja ojad (3260). Võimalike äri- ja elamumaade kasutamisega võib kaasneda negatiivne mõju juhul kui aladel toimub mittenõuetekohane reoveekäitlus, mis võib suurendada veekogu reostusohu. Samuti võib negatiivne mõju kaasneda juhul, kui muudetakse jõgede kaldajoont (nt paatide sildumiskohtade rajamisel, võimalikul süvendamisel), mis võib mõjutada vee-elustiku elupaikade säilimist. Sellest lähtuvalt tuleb vastavate jõgede piiranguvööndis loodusala piires üldplaneeringuga kavandatud äri- ja elamumaade arendamisel koostada detailplaneering, mille koostamise käigus tuleb analüüsida ka võimalikku mõju loodusalale ning vajadusel välja pakkuda leevendavaid meetmeid tegevuse ellu viimiseks. Kui arvestatakse käesolevas KSHs välja pakutud leevendavaid meetmeid, siis ei ole üldplaneeringu elluviimisel Natura 2000 aladele olulist negatiivset mõju ette näha. Alljärgnevalt on tabelis 4.1 toodud kokkuvõtlik ülevaade Natura 2000 alade eelhindamisest, mis on koostatud Natura hindamise protseduuri Euroopa Komisjoni juhendist „Natura 2000 alasid oluliselt mõjutavate kavade ja projektide hindamine. Loodusdirektiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõigete 3 ja 4 tõlgendamise meetodilised juhised“ (Keskkonnaministeerium, 2005) lähtuvalt.

Tabel 4.1. Kokkuvõte Natura eelhindamisest.

Küsimus	Vastus	Märkused
Kas kava on ala kaitsekorraldamisega otseselt seotud või selleks vajalik?	EI	
Kas on tõenäoline, et kava avaldab alale olulist mõju?	EI	Kui arvestatakse käesolevas KSHs välja pakutud leevendavat meetet.
Kas kava mõjub kahjulikult ala terviklikkusele?	EI	

↓
Üldplaneeringuga kavandatud
tegevusi võib ellu viia

Täiendavad leevendavad meetmed:

- Pärnu jõe loodusala ja Navesti jõe loodusala piires tuleb jõe piiranguvööndisse jäävatel üldplaneeringuga kavandatud elamu- ja ärimaade arendamisel koostada detailplaneering, mille koostamise käigus tuleb analüüsida ka võimalikku mõju loodusale ning vajadusel välja pakkuda leevendavaid meetmeid tegevuse ellu viimiseks.
- Planeeritavate alade reoveekäitlus tuleb lahendada nõuetekohaselt.
- Vältida tuleb Pärnu jõe ja Navesti jõe loodusala piires jõgede kaldajoone muutmist ja süvendustöid. Kui need osutuvad siiski vajalikuks, tuleb kasutusele võtta leevendavad meetmed, mis selgitatakse välja konkreetse KSH käigus.

Maastik ja kultuuripärand valdkonna mõjud

Roheliste puhkealade säilitamine avaldab maastikuilmele positiivset mõju ning aitab säilitada kohalike maastike mitmekesisust.

Majandusliku keskkonna areng valdkonna mõjud

Rohealade määramine ja arendamine toetab turismi arengut ning aktiveerib seeläbi ka majanduskeskkonda.

4.2. Väärtuslikud alad

Tori valla väärtuslike maastike ja miljööväärtuslike alade määramisel võeti aluseks Pärnu maakonnaplaneeringu teemaplaneering *Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused*. Selle kohaselt asub vallas kolm **väärtuslikku maastikku**, milleks on Tori ja Soomaa väärtuslikud maastikud ning Piistaoja põllumaastik.

Üldplaneeringu koostamise käigus on vähendatud Tori väärtusliku maastiku piire. Teemaplaneeringu seletuskirja kohaselt on Tori väärtusliku maastiku suurim looduslik väärtus Pärnu ja Navesti jõgi koos kaldaalaga, mis on elupaikadeks ja liikumisteks paljudele looma- ja linnuliikudele. Väärtusliku maastiku korrigeerimisel on lähtutud sellest, et ala peab olema konkreetset määratletav ja arusaadav ka looduses. Seetõttu on üldplaneeringu koostamisel tehtud ettepanek, et Tori väärtusliku maastiku näol oleks tegemist Pärnu ja Navesti jõgede kaldale jääva alaga, mis oleks piiritletud kas teega, kraaviga või põllumassiivi piiriga.

Üldjuhul jääks väärtuslikuks maastikuks jõe ja tee vaheline ala, millele lisandub 200 m laiune puhverala.

Lisaks eeltoodule paiknevad Tori vallas kultuuriajalooliselt tähtsad **miljööväärtuslikud hoonestusalad**, milleks on Tori asula, kalmistu ja sild, raudteejaama kompleks Elbis, Piistaoja mõisakompleks, Oore küla talumaad ning Taali mõisakompleks.

Lisaks Pärnu Maakonnaplaneeringu teemaplaneeringus toodud väärtuslikele maastikele määratletakse käesoleva üldplaneeringuga järgmised miljööväärtuslikud maastikud: Tori kalmistu, Randivälja liivakivi paljand, Oore liivakivi paljand, Kõrsa koopad ja liivakivi paljand, Kuiaru looduskaitseala.

Üldplaneeringu kohaselt tuleb nimetatud miljööväärtuslikel aladel säilitada looduslik pinnas ning hoonete ja ehitiste rajamine neile on keelatud. Lisaks on väärtuslikele maastikele ja miljööväärtuslikele aladele seatud järgmised kasutus- ja ehitustingimused:

- Hoonete ja rajatiste rajamine on üldjuhul keelatud (v.a Tori ja Soomaa väärtuslik maastik, Piistaoja põllumaastik).
- Vaated väärtuslikele maastikele ja vaatamisväärsustele peavad olema avatud;
- Pärnu jõe kallastel väärtuslike maastike ulatuses suurendada ehituskeeluvööndi ulatust kuni 100 meetrini tootmishoonete ehitamisel (va vanade taluhoonete taastamine ja veekasutusega seotud ehitised);
- Detailplaneeringu kohustusega alad uue hoonestusala rajamisel on Tori väärtuslik maastik;
- Säilitada väärtuslike maastike omapära:
 - maa sihtotstarbe muutmisel tuleb arvestada, et säiliks maastikumuster;
 - väärtuslike märgalade kuivendamine on keelatud;
 - hoonete ehitamisel või ümberehitamisel tuleb säilitada ja sobitada maastikule omaseid hooneid ja elemente;
 - uute ehitusalade ja joonehitiste rajamisel säilitada olemasolevad väärtused ja sobitada uued elemendid kooskõlas olemasolevatega;
 - tuulegeneraatorite ja mobiilside mastide ehitamine väärtuslikele maastikele on üldjuhul keelatud, ehitamine on võimalik ainult kohaliku omavalitsuse kehtestatud detailplaneeringu alusel.
- Säilitada silmapaistvalt ilusad vaatekohad:
 - reserveerida ilusate vaatekohtadega paiga maad puhkekohtadeks ja avaliku kasutusega aladeks;
 - koostada nende lähipiirkonna hoolduskavad (vaadete avamine ja säilitamine, ehituspiirangud vaadetele);
 - uue hoonestusala rajamisel on vajalik koostada detailplaneering.

4.2.1. Väärtuslike aladega seotud keskkonnamõjud

Bioloogiline mitmekesisus, taimestik ja loomastik valdkonna mõjud

Väärtuslikud maastikud (nii miljööväärtuslikud kui ka looduslikud miljöoalad) on olulisteks rohevõrgustikku täiendavateks elementideks, mistõttu väärtuslike maastike säilimine ja kaitse on looduskeskkonna ja bioloogilise mitmekesisuse seisukohast oluliselt positiivse mõjuga. Lisaks pakuvad väärtuslikud maastikud inimestele võimalusi looduses viibida ja seal liikuda, aidates seeläbi tõsta inimeste keskkonnateadlikkust antud alade kohta. Positiivse iseloomuga

on ka väärtuslikele aladele (sh miljööväärtuslikele hoonestusaladele) seatud ehitustingimused, kuna see aitab piirata kontrollimatut ehitustegevust.

Maastik ja kultuuripärand valdkonna mõjud

Tori valla miljööväärtuslike rohealade säilitamine ning nende kaitse- ja kasutamistingimuste määramine aitab säilitada kohalike maastike mitmekesisust ja omapära.

Täiendav leevendav meede:

- Valla kultuuri- ja vaatamisväärsustele tuleb tagada avalik ligipääs. Soovitav on vaatamisväärsused viidastada.

Üldplaneeringuga määratud Tori valla miljööväärtuslike hoonestusalade nimekirjas olevatele Oore küla talumaadele, Taali mõisakompleksile ning Tori alevikku on kohati kavandatud tootmismaid, ärimaid ja külaplatse. Miljööväärtuslikele hoonestusaladele ehitamisel tuleb rangelt lähtuda üldplaneeringuga kehtestatud kasutustingimustest ning arvestada piirkonna omapära.

Tori valla ÜP kohaselt asuvad mitmed tootmis- ja ärimaad Pärnu maakonna teemaplaneeringus *Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused* toodud väärtuslikel maastikel. Tori väärtusliku maastiku piire on üldplaneeringuga küll muudetud, kuid kuna suur enamus reserveeritud aladest paikneb vahetult Pärnu ja ka Navesti jõe kallastel, asuvad need ühtlasi ka Tori väärtuslikul maastikul. Arendustegevust (nii uute alade reserveerimist kui olemasolevate laiendamist) on peamiselt planeeritud valla suuremate külade (Taali, Randivälja, Jõesuu, Rätsepa ja Tori alevik) keskustesse, mis asuvad ühtlasi Pärnu ja Navesti jõe kallastel. Külakeskuste arendamine on loomulik, kuid seda tehes tuleb jälgida, et säiliks Tori maastiku väärtus. Seega tuleb nimetatud alade arendamise käigus lähtuda valla üldplaneeringus ja maakonna teemaplaneeringus toodud kasutus- ja ehitustingimustest.

Sotsiaalse keskkonna kvaliteet valdkonna mõjud

Kultuuripärand ja esteetiliselt meeldiv maastikuilme parandavad elukeskkonna kvaliteeti ja tugevdavad elanike identiteeditunnet. Samuti loob see täiendavaid võimalusi vaba aja veetmiseks ning pakub esteetilist naudingut. Muuhulgas aktiveerib maastikele suunatud tegevus elanikke tundma huvi oma kodupaikkonna vastu ning osalema kohalikkude elu puudutavate otsuste langetamise juures.

Majandusliku keskkonna areng valdkonna mõjud

Väärtuslike maastike säilitamine ja nende olemasolu teadvustamine toetab turismi arengut maapiirkondades.

4.3. Tootmismaad ning kaubandus– ja teenindusala

Tori valla üldplaneeringu käigus säilitatakse kõik olemasolevad **tootmise ja tööstusega** seotud maa-alad. Juurde on planeeritud tööstus- ja tootmismaid peamiselt olemasolevate alade laiendusena. Lisaks on uute tootmismaadena reserveeritud mõned seni vähekasutatud ja väheviljakad põllumaad ning muud väheväärtuslikud maa-alad, lähtudes koha atraktiivsusest ettevõtjatele ning juba toimivate ettevõtete võimalikust laienemisest (senine juhtfunktsioon põllu- või metsamaa). Maa-aladel soovitatavad peamised tootmissuunad ja tegevused on põllumajandus (välja arvatud seakasvatus), puidutöötlemine, jne. Aktsepteeritud on

tegevused, mille tootmistehnoloogia ei vaja insener-tehnilisi meetmeid keskkonna-tingimuste täitmiseks ja kus on lubatud keskkonnasõbralik tootmine ja seda teenindavate infrastruktuuride rajamine.

Üldplaneeringuga on vallas reserveeritud tootmismaid Tori alevikus ning Muti, Muraka, Piistaoja, Jõesuu, Võlli, Oore, Selja ja Taali külates. Tootmismaade arendamisele on üldplaneeringuga seatud järgmised tingimused:

- Alade kasutuselevõtmine toimub koostatava detailplaneeringu alusel, kui seda nõuab kohalik omavalitsus;
- Nimetatud tootmisalad peavad säilima ettevõtlusaladena;
- Loomakasvatust ei ole soovitatav arendada Taali, Tooma, Tooma 2 ja Ritsu tootmisaladel;
- Tootmisega seotud rajatiste ja elamute vahele tuleb rajada roheline kõrghaljastusala minimaalselt 25 m laiuselt;
- Uutel aladel tuleb kasutusele võtta kaasaegsed kommunikatsioonilahendid, mis realiseeritakse arendajate ja omavalitsuse koostööna;
- Ehitised peavad sobima ümbruskonna arhitektuuriliste lahenditega;
- Lagunenud tootmisobjektid tuleks lammutada ja likvideerida;
- Kohaliku omavalitsuse nõudmise korral tuleb läbi viia keskkonnamõju hindamine.

Kuna Tori vallas on mitmeid konkurentsivõimelisi teenuste pakkujaid, kelle sooviks on ettevõtlust laiendada, on **kaubanduse ja teeninduse** arendamiseks üldplaneeringuga reserveeritud maa-alasid Tori alevikus ning Selja, Randivälja, Kõrsa, Jõesuu, Rätsepa, Piistaoja, Kuiaaru, ja Oore külates. Perspektiivsete kaubandus ja teenindusmaade osas on soovitud tegevusaladeks maa-aladel kaubandus, teenindus ning turism ja sellega seonduvad tegevused. Nimetatud aladele on seatud järgmised kasutustingimused:

- Alade kasutuselevõtt toimub koostatava detailplaneeringute alusel, kui seda nõuab kohalik omavalitsus;
- Olenevalt kavandatava mahust ja iseloomust, on omavalitsusel õigus nõuda eelnevalt keskkonnamõju hindamist;
- Maa-aladel peab olema tagatud avalik juurdepääs, samas peab juurdepääs ja tegevus olema tagatud nii, et see ei segaks ega häiriks muud elukorraldust;
- Liikluskorraldus sisaldab liiklusvahendite nõuetekohast parkimist ning viidamajandust. Parkimine peab toimuma samal maa-ala, kui ei ole saavutatud muid kokkuleppeid;
- Hoonete ja elamute vahele tuleb vajadusel rajada roheline ala minimaalselt 25 m laiuselt;
- Hooned ja rajatised peavad arhitektuuriliselt sobima ümbritseva keskkonnaga. Lagunenud hooned tuleb likvideerida;
- Suuremale rahvaarvule suunatud tegevuste puhul tuleb tagada ka turvalisus ning ohutus. Vajadusel võib soovitada maa-alade või selle osade ümber ehitada turvalisuse suurendamiseks keskkonda sobivad piirdeaiaid.

4.3.1. Tootmismaade ning kaubandus- ja teenindusalaadega seotud keskkonnamõjud

Vesi ja pinnas valdkonna mõjud

Tegevusvaldkonnast sõltuvalt võib ettevõtetele olla suur veevajadus, mida on ettevõtete iseloomu teadmata keeruline täpsemalt prognoosida. Laieneva tootmis- ja äritegevusega võib kaasneda negatiivne mõju põhja- ja pinnaveele ning pinnasele seoses reovee hulga kasvuga ning tootmise iseloomust sõltuvalt ka selle koostise muutumisega.

Enamus Tori vallast asub keskmiselt kaitstud või suhteliselt kaitstud põhjaveega alal, vaid valla lõunaosas (Taali piirkonnas) on põhjavesi nõrgalt kaitstud (vt ptk 3.2.1). Taali piirkonda on üldplaneeringuga reserveeritud kaks tootmisala. Arvestades piirkonna põhjaveekaitstust, on oluline tootmisalade kavandamisel tagada piisav reoveepuhastus ning isoleeritus pinnasest, et vältida põhjavee reostumisohtu.

Täiendavad leevendavad meetmed:

- Aladel, kus põhjavesi on kaitsmata või nõrgalt kaitstud, tuleb tootmismaade arendamisel potentsiaalsed reostusallikad pinnasest isoleerida
- Tulenevalt tootmise iseloomust, on vajalik sademevee kogumine tootmisterritooriumil ning selle nõuetekohane käitlemine.
- Vältimaks kohaliku reoveepuhasti ülekoormust, on suure reostuskoormusega ettevõtete puhul vajalik rakendada lokaalseid reoveepuhastuslahendeid või reovee eelpuhastust enne reovee ühiskanalisisatsiooni juhtimist.

Suur osa vallast on kaetud maaparandussüsteemidega (vt joonis 3.5 ptk. 3.2.2), mistõttu tootmisalade arendamisel tuleb tagada maaparandussüsteemide säilimine ja korrashoid või maaparandussüsteemide ümberehitamine selliselt, et maaparandus antud alal toimima jääks. Maaparandussüsteemide säilitamisega välditakse piirkonna niiskusraja muutust ja võimalikke alade liigniiskumise teket.

Täiendav leevendav meede:

- Tagada tuleb maaparandussüsteemide säilimine ja korrashoid või ümberehitamine.

Kuigi Tori vallas kahes kohas (Urumarjal - IPT Projektijuhtimine OÜ, 2006 ja Tori alevikus - IPT Projektijuhtimine OÜ, 2007) läbi viidud Pärnu jõe kallaste geoloogiliste uuringute käigus ei tuvastatud võimalikku maalihkeohtu, on Pärnu maakonnas maalihked olnud viimastel aastatel aktuaalseks probleemiks. Ohtu kujutavad eelkõige Pärnu, Audru, Sauga ja Reiu jõgede alamjooksud (Maalihked Pärnu maakonnas, TÜ 2002). Üldplaneeringuga on mitmeid kaubandus- ja teenindusalasid kavandatud Pärnu jõe lähedusse (sh nii piirangu kui ka ehituskeeluvööndisse), mistõttu on oluline vältida Pärnu jõe ehituskeeluvööndi vähendamist.

Täiendav leevendav meede:

- Tulenevalt võimalikust maalihkeohust Pärnu jõe alamjooksul, ei ole hoonete rajamisel kalda ehituskeeluvööndi (*Looduskaitseaduse* kohaselt on see Pärnu jõel 50 m) vähendamine lubatud. Vajadusel tuleb läbi viia vastavad uuringud.

Õhukvaliteet valdkonna mõjud

Arendatavatel tootmisaladel (nt põllumajandusettevõtted) võib olenevalt ettevõtte tegevusvaldkonnast olla negatiivne mõju õhu kvaliteedile. Külakeskuste ja elamualade vahetus läheduses paiknevatele Selja, Taali, Tooma ja Ritsu tootmisaladel ei ole

üldplaneeringu kohaselt soovitatav loomakasvatushoonete rajamine, mis õhukvaliteedi seisukohast on positiivne.

Täiendav leevendav meede:

- Uute õhu kvaliteeti mõjutavate ettevõtete planeerimisel tuleb õhusaaste mõju hindamisel lähtuda samalaadsete saasteallikate olemasolust ümbruskonnas ja võimalikust foonisaaste tasemest.

Bioloogiline mitmekesisus, taimestik ja loomastik valdkonna mõjud

Uued reserveeritud tootmisalad paiknevad peamiselt olemasolevate tootmisalade vahetus läheduses ning ei asu looduslikult väärtuslikel aladel (sh kaitsealadel). Samuti ei ole tootmisalasid ja ärimaid reserveeritud metsamaadele ega kaitsealuste taimede ja loomade kasvukohtade vahetusse lähedusse.

Kolm perspektiivset tootmisala (Muraka tootmisala Muraka külas, Tooma Seljal ning Võlli ja Jõesuu tootmisalad) asuvad osaliselt rohevõrgustiku koridoridel. Seejuures on Muraka, Võlli ja Jõesuu tootmisalade näol tegemist olemasolevate alade laiendusega. Samuti asuvad rohevõrgustiku struktuurielementidel mitmed üldplaneeringus reserveeritud ärimaad. Mainitud alad asuvad piki jõgesid ja nende kaldaalasid kulgevatel rohekoridoridel, mistõttu rakenduvad arendustegevusele piirangud (ehitus- ja piiranguvöönd, avalik kallasrada). Kuna arendustegevustega rohekoridore läbi ei lõigata ja arvestada tuleb eelmainitud piirangutega, siis ei ole olulist negatiivset mõju rohevõrgustiku toimimisele ette näha. Seejuures tuleb vältida rohevõrgustiku aladel kruntide tarastamist.

Täiendav leevendav meede:

- Tootmis- ning kaubandus- ja teenindusmaade arendamisel tuleb jälgida, et hoonete ja puhkerajatiste rajamisel säiliks rohevõrgustiku toimimine. Seejuures tuleb vältida rohevõrgustiku aladel kruntide tarastamist.

Maastik ja kultuuripärand valdkonna mõjud

Uute tootmisalade rajamine olemasolevate lähedusse aitab tootmist koondada ning minimeerib selle mõju ulatust. Lagunenud tootmishoonete lammutamine aitab kaasa maastikuilme parandamisele.

Elanikkonna heaolu ja tervis valdkonna mõjud

Mitmed Tori valla üldplaneeringus reserveeritud tootmisalad paiknevad olemasolevate elamumaade vahetus läheduses. Tootmisalade mõju elanikkonna heaolule ja tervisele sõltub ettevõtete iseloomust – ettevõtted võivad keskkonda paisata saasteaineid ning tekitada müra ja vibratsiooni, mis võivad kahjustada inimeste tervist või põhjustada häiringuid. Näiteks suurfarmide puhul on tegemist õhu kvaliteeti alandavate tootmisaladega (lendub ammoniaaki, H₂S ja lenduvaid orgaanilisi ühendeid, mis põhjustavad eeskätt haisuprobleeme). Seejuures on positiivne üldplaneeringus toodud nõue, et enamus perspektiivsetest loomakasvatusaladest elamumaade vahetus läheduses ei paikne. Samuti mõjub positiivselt nõue rajada tootmisega seotud rajatiste ja elamute vahele minimaalselt 25 meetri laiune roheline puhverala.

Täiendavad leevendavad meetmed:

- Sõltuvalt ettevõtte iseloomust (nt ettevõtted, mis suurendavad piirkonna mürataset ja õhusaastet), tuleb vajadusel suurendada rohelist puhveralade ulatust elamute ja ettevõtete vahel. Täpne ulatus ja vajadus määratakse igal konkreetsel juhul eraldi. Vajadusel viiakse läbi keskkonnamõju hindamine.

- Elanike heaolu tagamiseks (haisuprobleemide vältimiseks) on suurfarmide läheduses elamuehitus lubatud vaid minimaalselt 300 m kaugusel.

Majandusliku keskkonna areng valdkonna mõjud

Tootmis-, kaubandus- ja teenindusmaade reserveerimine aitab aktiveerida majandustegevust, arendada ettevõtluskeskkonda, tuua juurde investoreid ning tagada vallas töökohtade arvu mõõduka kasvu. Ka turismiteenuste arendamine loob piirkonda uusi töökohti ning aitab infrastruktuuri kaasajastada. Uute tootmisalade reserveerimisega olemasolevate tootmisettevõtete lähedusse tagatakse tootmise jaoks mõeldud maade senisest otstarbekam kasutamine, mis arvestab ettevõtluse jätkusuutlikkuse tagamise vajadust.

4.4. Põllumajandusmaad

Põllumajandusega seotud tootmine on Tori vallas küllaltki tähtis ettevõtlusharu, mistõttu on üldplaneeringuga seatud eesmärgiks säilitada peamised tootlikud põllumajandusmaad. Põllumaad, mis üldplaneeringu käigus on saanud uue juhtfunktsiooni, on vähetootlikud või paiknevad selleks ebasobivas piirkonnas (kuni uute alade täpsemate planeeringute selgumiseni kasutatakse neid maa-alasid põllumajanduslikuks otstarbeks).

Väärtuslikud põllumaad on põllud, mille suurus on üle 5 ha ning mille boniteet on 48 või enam hindepunkti. Väärtuslike põllumaadena säilitatakse kõik Piistaoja, Selja, Oore, Muti, Mannare, Tori, Taali, Tohera, Levi ja Riisa külades paiknevad põllumaad, millele ei ole antud uut juhtfunktsiooni. Uusi põllumaid üldplaneeringuga juurde planeeritud ei ole.

Põllumajandusmaadele seatakse üldplaneeringuga järgmised kasutustingimused:

- Väärtuslikud põllumaad tuleb säilitada põllumajanduslikuks tootmiseks ja nendele tuleb tagada juurdepääsu võimalused;
- Põhja- ja pinnavee kaitseks põllumajanduslikest reostusallikatest pärineva reostuse ennetamiseks ja piiramiseks tuleb järgida Vabariigi Valitsuse määrusega kehtestatud mineraalväetiste, sõnniku ning silomahla kasutamise ja hoidmise nõudeid;
- Põllumajanduslike massiivide vahele on soovitatav jätta metsatukad, mille laius oleks vähemalt 3x puude kõrgus;
- Säilitada tuleks aladel paiknevad miljööväärtuslikud objektid.

4.4.1. Põllumajandusmaadega seotud keskkonnamõjud

Bioloogiline mitmekesisus, taimestik ja loomastik valdkonna mõjud

Põllumaad moodustavad osa roheline võrgustiku alasid toetavatest aladest, seda eriti liigendatud maastiku ja vähem intensiivse maaharimise korral. Bioloogilise mitmekesisuse seisukohast mõjub positiivselt ka soovitus jätta põllumassiivide vahele metsatukkasid. Samuti toimivad säilitatavad põllumassiivid ja massiivide vahel säilitatavad metsatukad rohevõrgustiku toimimist toetavate maastikuelementidena ning omavad seeläbi täiendavat positiivset funktsiooni.

Maastik ja kultuuripärand valdkonna mõjud

Väärtuslike põllumaadega ja nende kasutustingimuste määramine aitab säilitada kohalike maastike omapära ja mitmekesisust.

Majandusliku keskkonna areng valdkonna mõjud

Tootlike põllumajandusmaade säilitamine põllumajanduslikus kasutuses on majanduslikult otstarbekas ja mitmekesistab ettevõtlust.

4.5. Maardlad

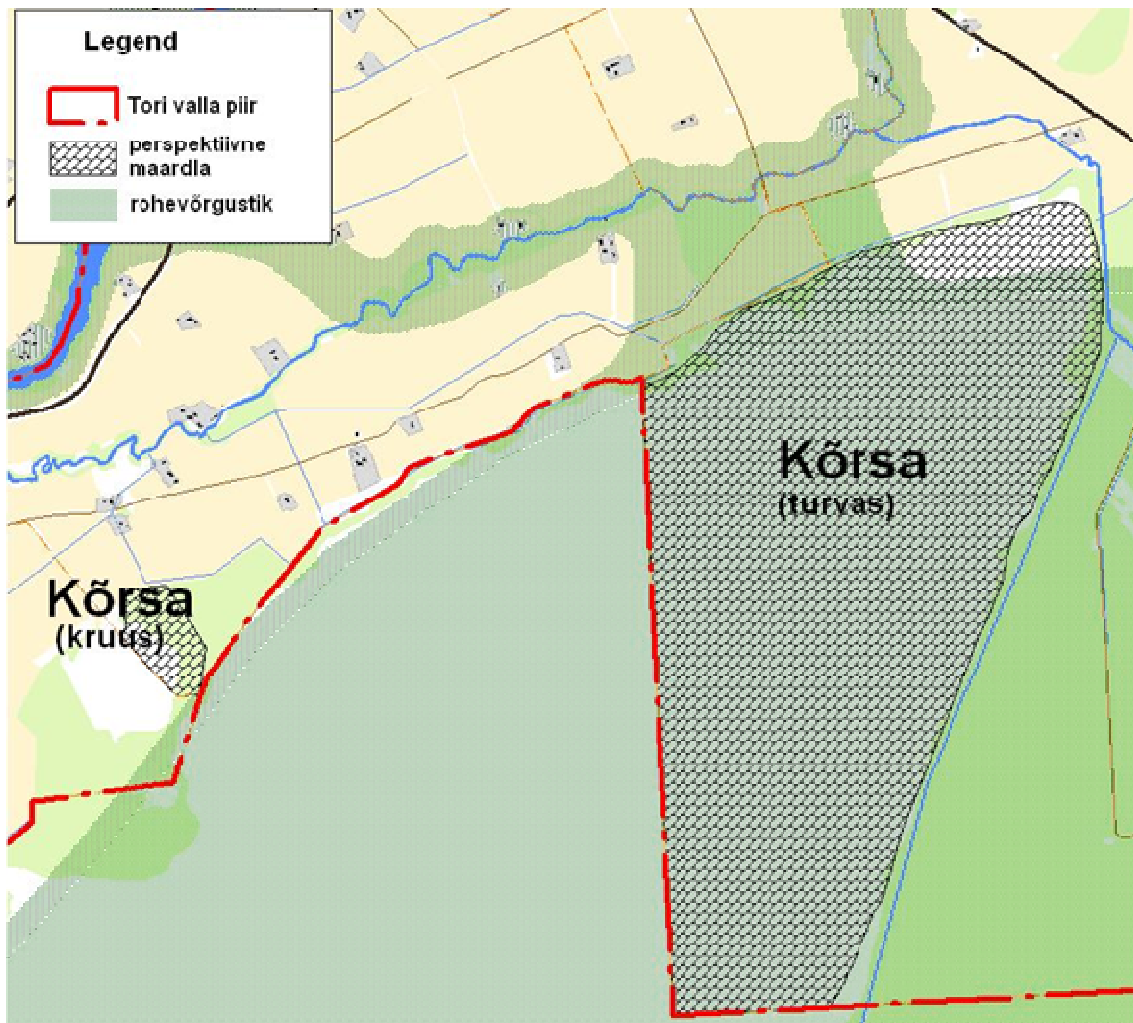
Üldplaneeringuga määratakse 8 perspektiivset maardlaala ja 5 perspektiivset mäetööstusmaad. Enamuses neist leidub kruusa ja liiva, Kavasoo ja Kõrsa maardlate näol on tegemist turbamaardlatega. Nimetatud maa-alade arendamiseks on seatud järgmised tingimused:

- Uute kaevanduste avamine ja olemasolevate kaevanduste laiendamine toimub ainult detailplaneeringute ja keskkonnamõju hindamise alusel;
- Hoonete rajamine alale on keelatud;
- Maardlate arendamise kavatsustest tuleb teavitada kohalikku omavalitsust ja Keskkonnaametit;
- Kaevandamisel tuleb rakendada tehnoloogiaid, mille puhul keskkonnale ja isikutele tekitatav kahju oleks minimaalne;
- Kaevandaja on kohustatud rakendama abinõusid keskkonnakahjustuste prognoosimiseks ja ennetamiseks, tekkinud keskkonnakahjustuste likvideerimiseks või leevendamiseks ning kaevandamisjärgsete võimalike kahjustuste tekkimise jälgimiseks;
- Kaevandustööde lõppemisel tuleb kaevandusala haljastada ja luua puhkeala või taastada kaevandamise eelne maakasutuse funktsioon.

4.5.1. Maardlatega seotud keskkonnamõjud

Bioloogiline mitmekesisus, taimestik ja loomastik valdkonna mõjud

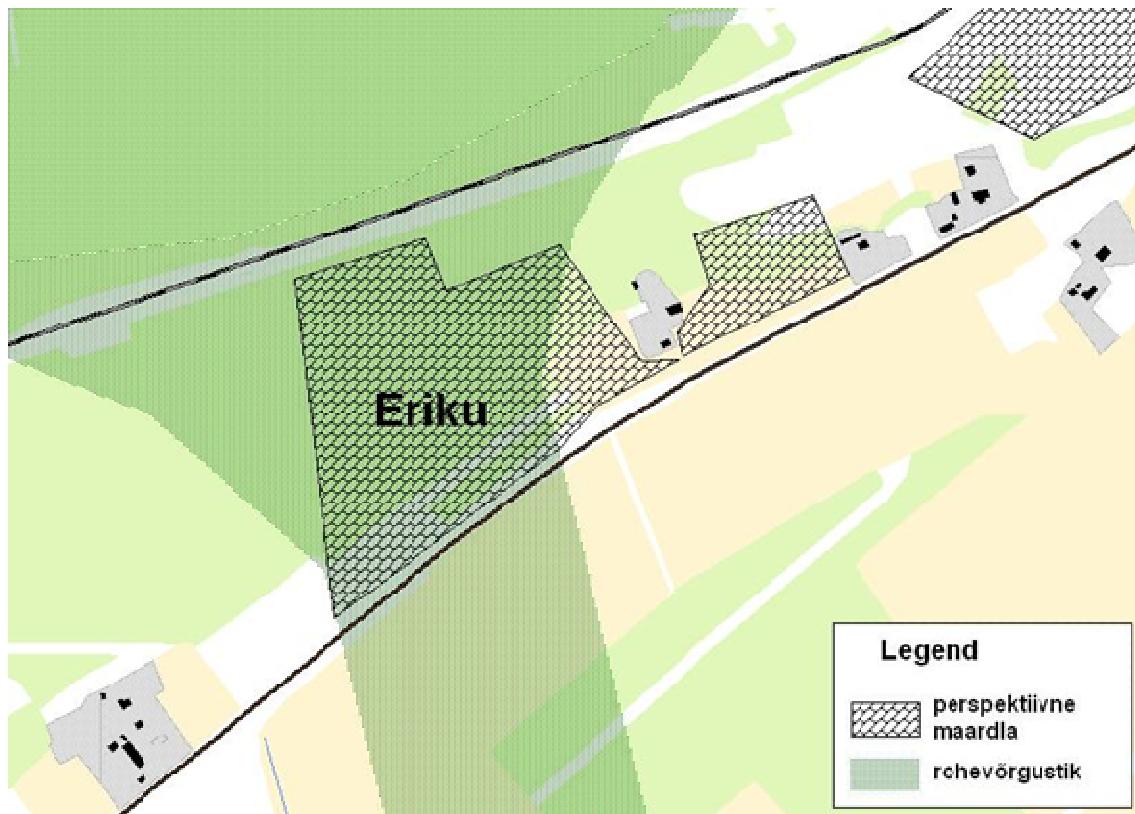
Karjäärialade laiendamisega kaasneb üldiselt negatiivne keskkonnamõju, kuna vähendatakse looduslike elupaikade pindala ning hävitatakse alal olev elustik. Üldplaneeringuga reserveeritud maardlad ei paikne Natura 2000 aladel, samuti ei asu läheduses kaitsealuste taimede ja loomade elupaiku. Kolm perspektiivset maardlat paikneb aga rohevõrgustiku elementidel. Nendeks on Kõrsal asuvad Kõrsa turbamaardla ja kruusamaardla (joonis 4.1) ning Kuiaaru külas asuv Eriku kruusamaardla (joonis 4.2).

Joonis 4.1. Kõrsa turba- ja kruusamaardlate paiknemine rohevõrgustiku tuumalal.

Jooniselt 4.1 on näha, et ~4 km² suurune Kõrsa turbamaardla asub peaaegu täielikult (95 % ulatuses) rohevõrgustikul (nii tuumalal T6 kui rohekoridoril). Tuumala, millel Kõrsa rabas paiknev Kõrsa turbamaardla asub, kuulub oma 1 113 km² suuruse pindalaga riigi suuremate tuumalade hulka, mistõttu võib eeldada, et turba kaevandamine Kõrsa maardlas mõjutab tuumalast T6 vaid suhteliselt väikest osa. Võrgustiku funktsioneerimiseks on vajalik, et looduslike alade osatähtsus tuumalas ei langeks alla 90 %. Karjääri rajamisega mõjutatava ala suurus on võrreldes tuumala suurusega suhteliselt väike (arvestades seejuures asjaolu, et kaevandamisega muudetakse piirkonna niiskusrežiimi), mistõttu Kõrsa turbamaardla kasutuselevõtmine tuumala ja võrgustiku funktsioneerimist oluliselt ei mõjuta. Rohevõrgustiku toimimisele avalduda võivad negatiivset mõju aitab leevendada ka ÜP-s toodud meede, mille kohaselt tuleb kaevandusala tööde lõppemisel haljastada. Kõrsa raba säilimise ja võimaliku turba kaevandamise teematikat on käsitletud ka allpool *Alternatiiv Kõrsa raba säilitamine vs turba kaevandamine* juures.

Kõrsa kruusamaardla lõikab rohevõrgustiku tuumalasse sisse vaid väikse nurgaga (täpsemalt on tegemist 13 ha suuruse alaga) ning seega oma olemuselt rohevõrgustiku toimimisele negatiivset mõju ei avalda.

Joonis 4.2. Kuiaru külas asuv Eriku kruusamaardla.

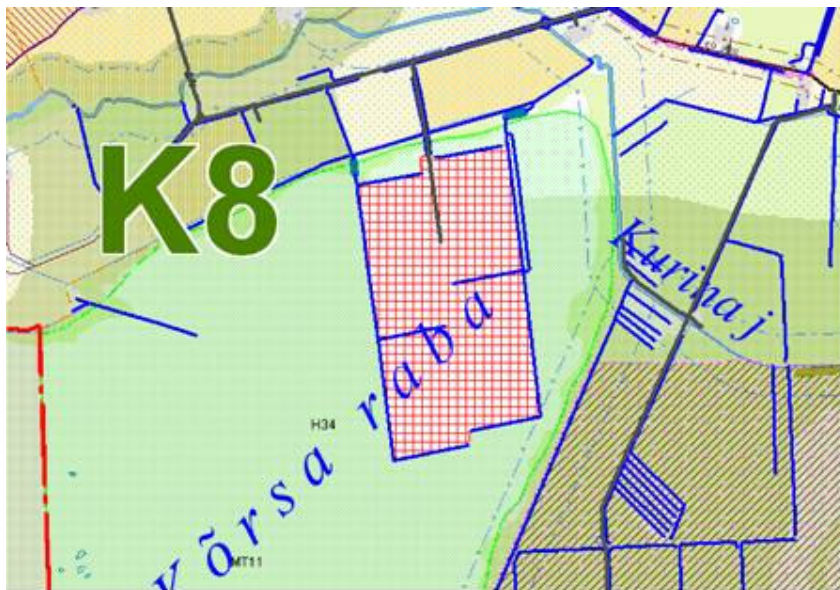
Eriku maardla näol on tegemist uue kruusamaardla alaga, millel asuva kruusavaru sügavus on maksimaalselt 2 m. Kaevandamise lõppedes rekultiveeritakse ala kas korrastatud veesilmaks või kasutatakse edasi põllumaana. Nagu jooniselt näha, lõikab Eriku kruusamaardla arendamine 250 m laiuse rohekoridori K9 täielikult läbi. Võib eeldada, et kaevandamise aegselt rohekoridor ei toimi. Seetõttu on oluline koheselt peale kaevandamise lõppemist ala rekultiveerida. Kaevandamise aegselt toimib rohekoridor joonisel näidatud koridorist vasakule jääval alal. Kuna tegemist on hajaasustuspäikonnaga, ei sega rohevõrgustiku toimimist ka läheduses paiknevad üksikud majapidamised. Kuna peale kaevandamist ala rekultiveeritakse, siis ei ole põhjust mainitud rohekoridori otseselt nihutama hakata, st maardlaala ei ole vajalik arvata rohevõrgustikust välja.

Täiendavad leevendavad meetmed:

- Karjäärialade rajamine ei tohi kahjustada roheline võrgustiku toimimist.
- Peale kaevandamist tuleb karjääride alad võimalikult kiiresti rekultiveerida, et ala toimiks edasi rohevõrgustiku alana.
- Rohevõrgustikule jäävad kaevandusalad tuleb rekultiveerida selliselt, et säiliks piirkonnale omane ja sobilik maakasutus (põllumaa, metsamaa, avalikult kasutatav veekogu vms).

Alternatiiv Kõrsa raba säilimine vs turba kaevandamine. Vastavalt Keskkonnaameti andmetele on Kõrsa raba prioriteetne ja suurte loodusväärtustega Natura 2000 kriteeriumidele vastav ala, kuhu on tehtud ka kaitse alla võtmise ettepanek. Kõrsa raba maardlana kasutusele võtmine mõjutab negatiivselt hästi säilinud raba, siirdesoo elupaiku ja soometsi, mitmeid II ja III kaitsekategooria liike. Kõrsa raba on oluline ka haudelinnustiku aspektist ning paarisaja sealkandis peatava sookure ööbimispaik.

Üldplaneeringuga on Tori valda jääv Kõrsa raba kavandatud perspektiivse maardla alana. Seejuures on raba põhjaosa turba kaevandusena (joonis 4.3) kasutuselevõtuks koostatud 1988. aastal „Tori Näidissohvoosi Kõrsa alusturba eelkuivenduse tööprojekt“. Projekti alusel on tänaseks turbaväljakud välja ehitatud ca 50% ulatuses projekti mahust. Reaalset freesturba tootmist antud kohas ei toimu alates 1999. aastast. Antud ala on ümbritsetud kuivenduskraavidega, mistõttu on muutunud antud koha ja selle lähiümbruse niiskusrežiim. Niiskusrežiimi muutus avaldab mõju ka antud koha koosluste ja elupaikade säilimisele.

Joonis 4.3. Osaliselt kaevandatud ja maaparandussüsteemidega ümbritsetud turba tootmise ala (punase ruudustikuga) Kõrsa rabas.

Arvestades kõike eelnevat, teeb KSH koostaja ettepaneku määrata perspektiivseks maardlaalaks Kõrsa rabas vaid 1988. a tööprojekti alusel piiritletud maa-ala. Ülejäänud osa Tori valda jäävast Kõrsa rabast tuleb säilitada senisel kujul (st mitte planeerida antud alale uut maakasutusfunktsiooni).

Antud alternatiivse lahenduse vastavust KSH eesmärkidele kajastab KSH aruande lisa 8 toodud tabel.

Maastik ja kultuuripärand valdkonna mõjud

Perspektiivsete maardlate läheduses muinsuskaitseobjekte ei asu, samuti ei paikne reserveeritud maardlate alad väärtuslikel maastikel. Nii olemasolevate maardlate laiendamine kui ka uute alade kasutuselevõtt omavad negatiivset mõju üldisele maastiku ilme muutusele.

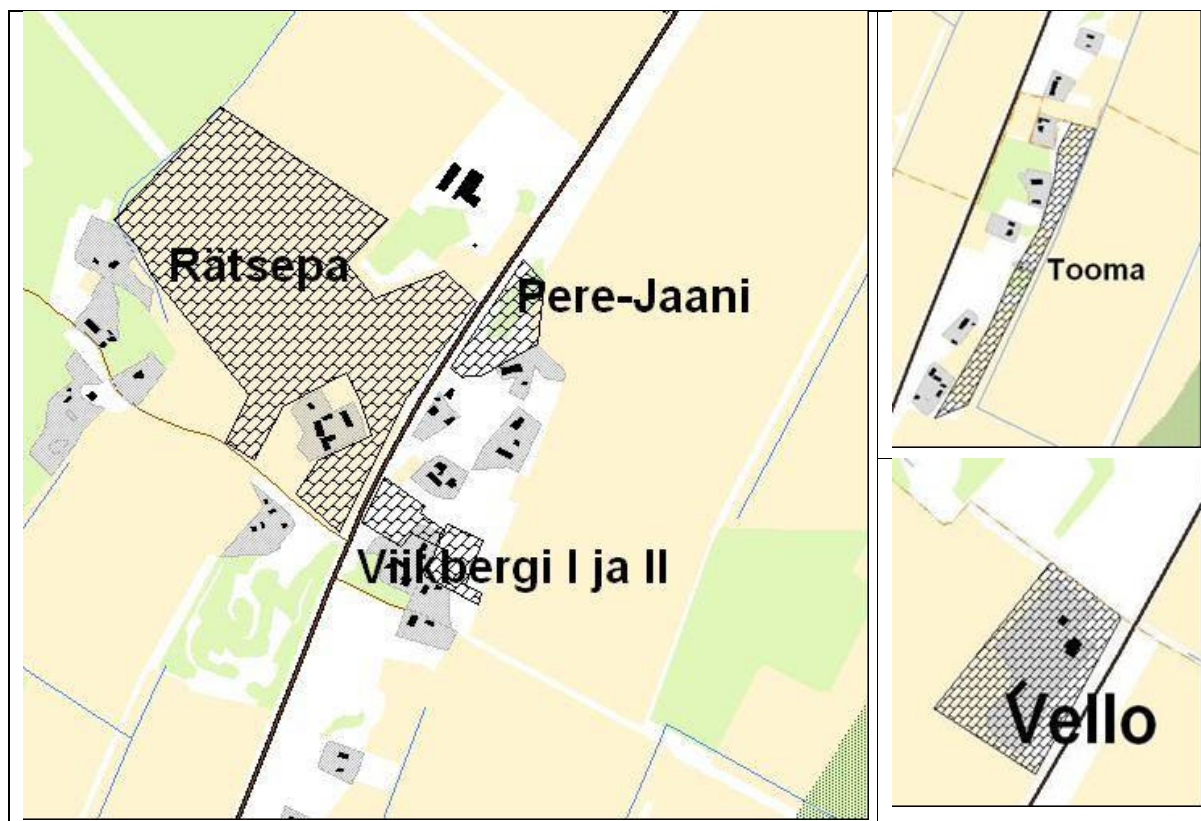
Täiendav leevendav meede:

- Kaevandusalade rekultiveerimist (sh vajadusel metsastamist) tuleb alustada koheselt peale kaevandamise lõppemist.

Elanike heaolu ja tervis valdkonna mõjud

Enamus Tori valla üldplaneeringuga määratud perspektiivsetest maardlatest paikneb elamute vahetus läheduses. Nendeks on Eriku kruusamaardla Kuiaaru külas (vt joonis 4.2), Tooma kruusa-liivamaardla Selja külas ning Muti külas asuvad Viikbergi 1, Viikbergi 2, Pere-Jaani ja Rätsepa kruusa-liivamaardlad. Muti külas paiknev Vello kruusamaardla hõlmab enda all aga

terve elamuala. Elamute vahetus läheduses paiknevad perspektiivsed maardlad on toodud joonisel 4.4.

Joonis 4.4. Perspektiivsete maardlate paiknemine elamualade vahetus läheduses. Vasakpoolsel joonisel on elamualad Muti külas ning üllemisel parempoolsel joonisel Selja külas. All vasakul on toodud täielikult elamuala hõlmav Vello maardla Muti külas. Maardlad koos nimedega on tähistatud musta ruudustikuna.

Joonisel 4.4 toodud alade näol on tegemist perspektiivsete kruusa-liivamaardlatega, kus kaevandatava osa paksus on keskmiselt 2 m. Vallas kasutatakse peamiselt Siluri põhjaveekihi vett, mida avavad puurkaevud 40 – 165 m sügavusel. Maapiirkondades aga kasutatakse salvkaeve, mis võtavad vett maapinna lähedal paiknevast Kvaternaari veekihist. Kuna kaevandamine toimub elamute vahetus läheduses, siis võib kaevandamisega kaasneda piirkonna põhjaveetaseme muutus, mis võib kaasa tuua veetaseme kõikumise piirkonna joogivee kaevudes.

Kuna reserveeritud maardlad paiknevad elamualade juures, võib oluliseks probleemiks osutuda ka kaevandatava materjali transport. Perspektiivsed karjäärid paiknevad enamasti suuremate maanteed ääres, kuid kohati leidub siiski ka kruusakattega teid. Avamaal, niisutamata kruusateedel võib tolmu levida tuulega 150 – 200 m kaugusele, mõjudes inimeste elukvaliteedile negatiivselt. Lisaks tolmu kaasneb kaevandamise aegselt piirkonna müra taseme tõus. Üldplaneeringu kohaselt peab kõikide kaevanduste kasutusele võtmisele eelnema keskkonnamõju hindamine, mille käigus tuleb käsitleda ka eelmainitud aspekte.

Kõrsa külas on perspektiivne elamuala kavandatud perspektiivse maardla ja selle juurdepääsutee äärde (joonis 4.5). Vähendamaks võimalikku karjääritranspordist tulenevat

negatiivset mõju (müra, tolmu) inimeste heaolule ja tervisele, ei tohi perspektiivset elamuala kavandada karjääriteele lähemale kui 100 m (joonis 4.5).

Joonis 4.5. Kõrsa perspektiivse elamuala (kollane viirutatud ala) paiknemine perspektiivse maardla (musta ruudustikuga tähistatud ala) lähisel. Punane joon tähistab karjääri väljaveoteed, mida ümbritseb 100 m puhver (punane katkendjoon).

Täiendavad leevendavad meetmed:

- Kui karjääride tegevus mõjutab piirkonna põhjavee režiimi selliselt, et tulemuseks on põhjaveereostus või veetaseme kriitiline alanemine piirkonna kaevudes, tuleb tekkivad kahju kompenseerida kaevandajal.
- Intensiivse karjääritranspordi piirkonda jäävaid kruusakattega teid (sh karjääre tugimaanteedega ühendavaid teid) tuleb kuivadel perioodidel niisutada.
- Kaevandamise lõppemisel tuleb koheselt alustada ala rekultiveerimist.
- Kõrsa perspektiivset elamuala tuleb vähendada selliselt, et elamuala jääks perspektiivsest karjääri transporditeest minimaalselt 100 m kaugusele.

Majandusliku keskkonna areng valdkonna mõjud

Karjääride laiendamine ja rajamine toimub majanduslikul eesmärgil, mistõttu on majanduslikule keskkonnale ette näha positiivset mõju. Kaevandamine suurendab kohaliku omavalitsuse tulubaasi ning aitab kaasa kaasaegsete kommunikatsioonide loomisele.

4.6. Elamumaad

Elamuehituses eelistatakse keskustele sobivates mastaapides elamute (ühepereelamud ja ridaelamud) rajamist erakapitali baasil. Üldplaneeringuga ajalooliselt väljakujunenud asustusmustrit ei muudeta, st säilivad kõik olemasolevad elamud. Uusi elamumaid on

reserveeritud Tori alevikus ning Selja, Kuiaru, Oore, Tohera, Mannare, Randivälja, Urumarja, Jõesuu, Võlli ja Kõrsa külades. Seejuures on üldplaneeringuga seatud elamumaade ehitus- ja arendustingimused järgmiste alamvaldkondade kaupa:

- hajaasustusega alad;
- väärtuslikud põllumaad ja miljööväärtuslikud maastikud;
- Soomaa miljööväärtuslik maastik;
- hajutatud elamuehitus reservmaal;
- infrastruktuuriga elamuehituse reservmaal;
- olemasolevatel ja perspektiivsetel tiheasutusaladel;
- miljööväärtuslikel hoonestusaladel;
- olemasoleva ja perspektiivsetel korruselamumaadel.

4.6.1. Elamumaadega seotud keskkonnamõjud

Vesi ja pinnas valdkonna mõjud

Hetkel Tori vallas kinnitatud põhjaveevarud puuduvad, kuna põhjavee tarbimine on väike (ühisveevarustuses alla 500 m³/d). Uute elamupiirkondade rajamise tulemusena põhjaveevarusid eeldatavalt oluliselt ei mõjutata, kuid veekasutus mingil määral suureneb. Samuti suurenevad tekkivad reoveekogused, mis omakorda suurendab heitveesuublatena kasutatavate veekogude (Pärnu jõe vesikonda kuuluvad veekogud ning nende eesvoolud) reostuskoormust. Tulenevalt *Veeseaduse* § 24 lg 7 on kõik Eesti veekogud reostustundlikud heitveesuublad.

Üldplaneeringuga nähakse uute elamupiirkondade rajamisel ette kaasaegsete kommunikatsioonilahendite (sh vee- ja kanalisatsioonisüsteemide) kasutuselevõtmist. See meede aitab oluliselt leevendada heitveesuublatele avalduvat negatiivset mõju.

Detailplaneeringu koostamise kohustusega alade määramisega leevendatakse oluliselt pinna- ja põhjavee reostusohu, kuna detailplaneeringutega tuleb muuhulgas lahendada kanalisatsiooni ja sademevee ärajuhtimise küsimused.

Kuigi Tori vallas kahes kohas (Urumarjal - IPT Projektijuhtimine OÜ, 2006 ja Tori alevikus - IPT Projektijuhtimine OÜ, 2007) läbi viidud Pärnu jõe kallaste geoloogiliste uuringute käigus ei tuvastatud võimalikku maalihkeohtu, on Pärnu maakonnas maalihked olnud viimastel aastatel aktuaalseks probleemiks. Ohtu kujutavad eelkõige Pärnu, Audru, Sauga ja Reiu jõgede alamjooksud (Maalihked Pärnu maakonnas, TÜ 2002). Uute elamute rajamisel Pärnu jõe lähedusse on oluline vältida Pärnu jõe ehituskeeluvööndi vähendamist.

Täiendav leevendav meede:

- Tulenevalt võimalikust maalihkeohust Pärnu jõe alamjooksul ei ole hoonete rajamisel lubatud kalda ehituskeeluvööndi (*Looduskaitseaduse* kohaselt on see Pärnu jõel 50 m) vähendamine. Vajadusel tuleb läbi viia vastavad uuringud.

Tori valla territoorium on suures osas kaetud maaparandussüsteemidega (vt joonis 3.5 ptk 3.2.2). Võimalike arendustegevuste elluviimisel maaparandussüsteemidega arvestamata jätmisel võib oluliselt muutuda praeguseks hetkeks väljakujunenud pinnasevee režiim. Seetõttu tuleb vastavalt 21.04.2008 jõustunud *Planeerimisseaduse* muudatusele (RT I 2008, 16, 114) üldplaneeringus määrata põhilised tehnovõrkude trassid ja tehnorajatised ning olemasolevate maaparandussüsteemide toimimist tagavad meetmed.

Täiendav leevendav meede:

- Elamualade ja neid teenindava infrastruktuuri rajamisel tuleb tagada maaparandussüsteemide toimimine. Selleks on vajalik detailplaneeringud kooskõlastada maaparandusbürooga.

Õhukvaliteet valdkonna mõjud

Peamine õhusaaste kaasneb elamute kütmisest tulenevate emissioonide näol. Seejuures on elamute järg-järgulisest lisandumisest tulenevalt tegemist kumuleeruva iseloomuga mõjuga. Vältida tuleb eramute kütmist kivisöe baasil. Keskkonnasäästlike küttekiirte ja –süsteemide (soojusvahetuspumbad, passiivne ja aktiivne päikeseküte) kasutades ei ole piirkonnas olulist õhureostuse teket ette näha.

Täiendav leevendav meede:

- Keelatud on kivisöe kasutamine uute rajatavate elamute kütteks.

Bioloogiline mitmekesisus, taimestik ja loomastik valdkonna mõjud

Uute elamumaade planeerimine suurendab keskkonnale avalduvat koormust ning võib seetõttu omada negatiivset mõju, lisaks vähendab uute elamute rajamine looduslike elupaikade pindala. Positiivne on asjaolu, et üldplaneeringuga reserveeritud elamualad ei paikne kaitsealuste taimede ja loomade kasvukohtade vahetus läheduses.

Mõned valla üldplaneeringuga reserveeritud elamualad paiknevad rohevõrgustiku struktuurielementidel. Kuna nimetatud alad asuvad rohevõrgustikul vaid osaliselt ning neid läbi ei lõika, ei ole olulist negatiivset mõju ette näha.

Täiendavad leevendavad meetmed:

- Rohevõrgustiku aladele ehitamisel on soovitatav lähtuda hajaasustusele seatud tingimustest ning säilitada võimalikult suures ulatuses looduslikku keskkonda.
- Rohevõrgustiku aladele ehitamisel tuleb piirata tarastamist, säilitamaks liikumisvõimalused loomadele.
- Rohevõrgustiku aladele uute tegevuste kavandamisel tuleb maksimaalselt säilitada olemasolev kõrghaljastus.
- Rohevõrgustiku elemente ei tohi läbi lõigata.

Maastik ja kultuuripärand valdkonna mõjud

Kohaliku omavalitsuse nõudmisel tuleb väärtuslikul maastikul arendustegevuse kavandamisel koostada detailplaneering. See aitab kaasa kohalike maastike omapära ja väärtuslike maastike säilimisele. Üldplaneeringus määratud elamumaade ehitustingimused ja kruntide suurused aitavad säilitada kohalike maastike omapära ning luua hooneid ja rajatisi selliselt, et need sobiksid antud keskkonda. Maastikuilmele on positiivne eesmärk säilitada võimalikult suures mahus puutumatut looduskeskkonda.

Elanikkonna heaolu ja tervis valdkonna mõjud

Elamute rajamisest tingitud uute elanike lisandumine valda võib kaasa tuua kohalike elanike turvatunde ja heaolu vähenemise. Siiski võib eeldada, et turvatunde vähenemine on vaid lühiajaline ning pikemas perspektiivis võib uute elanike lisandumisega kohalike elanike turvatunne hoopis suurendada, seda nt läbi naabrivalve. Heaolu vähenemist või suurenemist on keeruline prognoosida, kuivõrd see sõltub uutest konkreetsetesse piirkonda elama asuvatest elanikest ja nende suhetest praeguste elanikega. Üldjoontes võib järeldada, et uute elamumaade rajamine võib kaasa aidata elanikkonna turvalisuse tagamisele.

Uute elamute ehitamine võib eeldatavalt kaasa tuua liiklussageduse kasvu kohalikel teedel. Eriti puudutab see hajaasustuspriirkondasid. Liiklussageduse kasvust tulenevalt suureneb ka liiklusest tulenev õhusaaste ja müra, mis võib häirida piirkonnas juba elavaid inimesi.

Üldplaneeringuga on elamumaad kavandatud ka valda läbivate suuremate riigimaanteed (Pärnu – Rakvere – Sõmeru ja Pärnu – Tori maantee) äärde. Seejuures jäävad uued elamumaad osaliselt ka maantee sanitaarkaitsevöönditesse, mis on Pärnu – Rakvere – Sõmeru maanteel 200 m ja Pärnu – Tori maanteel 50 m). Maantee sanitaarkaitsevööndis elamine võib kahjustada inimeste tervist, mistõttu tuleb maantee sanitaarkaitsevööndisse kavandatavatel elamualadel tagada maanteelt lähtuva müra vastavus kehtestatud normidele.

Täiendavad leevendavad meetmed:

- Suuremate maantee (Pärnu – Rakvere – Sõmeru ja Pärnu – Tori maantee) sanitaarkaitsevööndisse kavandatavatel elamualadel tuleb tagada maanteelt lähtuva müra vastavus kehtestatud normidele, vajadusel tuleb ette näha leevendavad meetmed.

Üldplaneeringuga on reserveeritud ka uued elamualad Taali krossiraja vahetus läheduses (joonis 4.6). Taali krossirajal sõitvate masinate müra on mõõdetud Tervisekaitseinspeksiooni Pärnu labori poolt 2008. a. Müra mõõdeti Taali krossirajast lõunasse jääval kinnistul (joonis 4.6). Seejuures saadi maksimaalseks müratasemeks mõõdetud neljas punktis 48,7 dB (ca 240 m kaugusel rajast). Arvestades, helirõhu tase väheneb 3 dB, kui vahemaa müra allika ja vastuvõtja vahel kahekordistub (Ründva ja Arumägi, 2004), saab hinnata eeldatavaid müratasemeid ka teistel krossiraja läheduses paiknevatel perspektiivsetel elamualadel.

Joonis 4.6. Taali krossiraja läheduses paiknevad perspektiivsed elamualad (1-3). Punane ruut tähistab Tervisekaitseinspeksiooni poolt 2008. a läbi viidud müra mõõtmise asukohta (maksimaalse mürataseme tulemusega mõõtmispunkt). Punased ringid tähistavad 180 m tsooni krossiraja servast. Aluskaart: Maa-amet, 2009.

Sotsiaalministri määruse nr 42 „Müra normtasemed elu- ja puhkealal, elamutes ning ühiskasutusega hoonetes ja mürataseme mõõtmise meetodid“ kohaselt on uutel planeeritavatel aladel spordiväljaku tegevusest põhjustatud müra taotlustase II kategooria alal päevasel ajal 50 dB ja öisel ajal 40 dB. Arvestades müra mõõtmise tulemusi, mürataseme vähenemist kauguse suurenemisel ja piirkonna keskkonnatingimusi jääb krossirajalt tulenev müratase lubatud normi piiridesse ca 180 m kaugusel krossirajast. Joonis 4.6 alusel jääb 180 m tsooni krossirajast põhjapoole kavandatud elamuala. Eelnevast lähtuvalt ei ole elamute rajamine krossirajale lähemale kui 180 m soovitatav. Juhul kui siiski otsustatakse mainitud tsooni elamuid rajada, tuleb läbi viia müra mõõtmised ja/või modelleerimised, selgitamaks välja reaalsed müratasemed ja vajalikud leevendavad meetmed (müraseinad, pinnasvallid jms).

Täiendav leevendav meede:

- Üldplaneeringu eelnõuga Taali krossiraja lähedusse reserveeritavate elamumaade krundid tuleb soovituslikult kavandada krossiraja lähimast punktist ca 180 m kaugusele. Eeltoodud kaugustest krossirajale lähemale kavandavatel elamukruntidel tuleb läbi viia täiendavad müra mõõtmised ja/või modelleerimised ning vajadusel kasutusele võtta müratõkkelemendid, tagamaks krossirajalt tuleneva müra jäämist kehtestatud normi piiridesse.

Tuginedes Eesti Geoloogiakeskuse poolt 2004. a koostatud *Eesti esialgse radooniriski levialade kaardile* (joonis 3.2 ptk 3.2.1), on Tori vallas tegemist madala ja normaalse radooniriskiga alaga, kus asuvad madala ja normaalse looduskiirgusega pinnased. Sellest tulenevalt ei ole kavandatavatel elamualadel võimalikku olulist radooniohtu ette näha.

Vastavalt Savitski jt (2003) poolt tehtud uuringule „*Tervisele ohutu joogiveeallika valik Pärnu maakonna Are, Audru, Halinga, Kaisma, Koonga, Lavassaare, Tori ja Tõstamaa valla asulates*” on Tori vallas fluoriidide kõrgendatud sisalduse probleem olemas põhiliselt üle 100 m sügavuste puurkaevude vees, mis avavad Siluri veekompleksi alumist, S₁ad-rk veekihti. Suure fluoriidide sisalduse tõttu on Tori ühepereelamute piirkonnas, Viira põhikoolis, Taali elamurajoonis ning Selja ja Piistaoja külates tegemist keeruliste joogiveeprobleemidega. Lähtudes vallalt saadud infost, on Tori aleviku joogivesüsteem käesolevaks hetkeks korrastatud ja nõuetele vastav, Selja elamute veesüsteemi korrastamine lõpeb 2009. aastal, samuti on joogiveeprobleem lahendatud Viira Põhikoolis. Hetkel on probleemsed kohad veel Taali ja Piistaoja.

Täiendavad leevendavad meetmed:

- Joogiveevarustuse probleemide lahendamiseks Taalis ja Piistaojal tuleb rakendada uuringus „*Tervisele ohutu joogiveeallika valik Pärnu maakonna Are, Audru, Halinga, Kaisma, Koonga, Lavassaare, Tori ja Tõstamaa valla asulates*“ toodud meetmeid.
- Uute joogivee tarbeks kavandatud puurkaevude rajamisel tuleb eelistada madalamaid puurkaeve. Puurkaevu vee kvaliteedi osas tuleb analüüsida ka vee fluoriidide sisaldust.

4.7. Puhke- ja virgestusmaad

Puhke- ja virgestusalade näol on tegemist korrastatud haljas- ja metsaaladega, kuhu on ehitatud minimaalselt teenindavaid ehitisi (puhke-, spordi-, kogunemisehitisi), eesmärgiga võimaldada välisõhus sportimist ja lõõgastumist, kasutamist väljasõidukohtadena, vabaõhuürituste korraldamist jms. Hoonete ja rajatiste pinna suhe krundi kogupinnaga on

väike, põhiliseks kasutuseks on tegevus välisõhus. Antud teema all on käsitletud ka külaplatse, mida samuti spordiks, vabaõhuüritusteks ja vaba aja veetmiseks kasutatakse.

Üldplaneeringuga on suurematesse küladesse reserveeritud külaplatsid/mänguplatsid ning avalikud juurdepääsud jõele. Lisaks reserveeritakse avalik supluskoht Tori vallamaja juurde. Nimetatud puhkealadele on üldplaneeringuga seatud järgmised kasutustingimused:

- Alade kasutusele võtmine toimub koostatava detailplaneeringu alusel, kui seda nõuab kohalik omavalitsus;
- Kaasaegsed spordi ja vaba ajaga seotud rajatised nõuavad juurdepääsu ja parkimise lahendeid ning vajalikke jäätmekäitlusega seotud lahendite väljatöötamist;
- Alade väljaarendamine nõuab haljastuse lahendeid (arendaja valikul kas kõrg- või madalhaljastus);
- Uutel aladel tuleb kasutusele võtta kaasaegsed kommunikatsioonilahendid, mis realiseeritakse arendajate ja omavalitsuse koostööna;
- Ehitised peavad sobima ümbruskonna arhitektuuriliste lahendite ja miljöoga;
- Hoonete rajamine alale ei ole lubatud. Rajada võib vaid teeninduse ja kommunikatsioonidega seotud rajatise.
- Veekogude äärde hoonete rajamisel tuleb arvestada EV seadustest tulenevaid piiranguid;
- Kohaliku omavalitsuse nõudmise korral tuleb läbi viia keskkonnamõju hindamine.

4.7.1. Puhke- ja virgestusmaadega seotud keskkonnamõjud

Elanikkonna heaolu ja tervis valdkonna mõjud

Puhke- ja virgestusmaade rajamise ja uuendamisega kaasneb positiivne mõju antud valdkonnale, kuna avarduvad võimalused looduses liikumiseks ja puhkamiseks, vähendades seejuures minimaalselt looduslikku pinda. Pikemas perspektiivis toetab looduses liikumise võimalus tervislike eluviiside juurdumist.

Täiendavad leevendavad meetmed:

- Avalike supluskohtade juurde tuleb paigaldada prügikastid ning tagada alade korrashoid.
- Suuremad puhke- ja virgetuslad tuleb siduda kergliiklusteega ning tagada parkimisvõimalused.

Sotsiaalse keskkonna kvaliteet valdkonna mõjud

Uute puhke- ja virgetusladade, külaplatside jt kooskäimiskohtade rajamine ning olemasolevate renoveerimine parandab valla sotsiaalse keskkonna kvaliteeti, kuna tekitab juurde avalikku ruumi ning soodustab selle kasutamist. Turismiobjektide arendamine pakub valla elanikele võimalust neid kasutada puhke- ja virgetusladadena. See tugevdab elanike identiteeditunnet ja sotsiaalseid võrgustikke ning pakub neile võimalust looduses liikuda.

4.8. Teed ja liikluskorraldus

Tori valla olemasolev teedevõrk on oma tiheduselt rahuldav. Teede normaalse sõidetavuse tagamiseks ning parandamiseks on vajalik teedele tehtavat investeeringute mahtu suurendada. Liikluskorraldust puudutav arendustegevus on üldplaneeringu kohaselt suunatud peamiselt olemasoleva teedevõrgu kvaliteedi tõstmisele. Kohaliku teedevõrgu arendamine toimub

edaspidi tehoiukava alusel ja kõik muutused kajastatakse kohalikus teederegistris. Riiklikel teedel toimuv arendustöö toimub riiklike arengudokumentide alusel.

Kergliiklus

Üldplaneeringu üheks eesmärgiks on kergliiklusteede võrgustiku järk-järguline väljaarendamine. Võrgustik ühendab omavahel vaba aja veetmise kohti, teenindus- ja ärimaid ning elumupiirkondi. Üldplaneeringuga on kokku planeeritud 5 kergliiklusteelõiku kogupikkusega 34 km.

Mustkattega teed

Selleks, et inimeste liikumisvõimaluste kvaliteeti parandada ning loodus- ja elukeskkonda säästa tolmust, on Tori valla üldplaneeringuga kavandatud mustkatte alla viia teid kogupikkusega 75 km.

Üldplaneeringuga on liiklusmaale seatud järgmised kasutustingimused:

- Tee kaitse, tehoiu korraldamine, liiklusohutuse tagamine ning teelt lähtuvate keskkonnakahjulike ja inimestele ohtlike mõjude vähendamine toimub seaduste alusel;
- Riigimaanteed (põhimaanteed, tugimaanteed ja kõrvalmaanteed) kaitsevööndi laius mõlemal pool sõiduraja telge ja mitme sõiduraja korral mõlemal pool äärmise sõiduraja telge on 50 m;
- Kohaliku maantee kaitsevööndi laius mõlemal pool sõiduraja telge ja mitme sõiduraja kolla mõlemal pool äärmise sõiduraja telge on 20 m;
- Eratee kaitsevööndi laius mõlemal pool sõiduraja telge ja mitme sõiduraja korral mõlemal pool äärmise sõiduraja telge on 10 m;
- Tänavade kaitsevööndi laius on tema piirist kuni 10 m, vööndi laius nähakse ette detailplaneeringus;
- Teedevõrgu arendamisel lähtutakse printsiibist, et igale avalikule objektile ja maa-alale oleks tagatud vaba juurdepääs;
- Uutele ehitistele ja rajatavatele objektidele tuleb kavandada ja välja arendada juurdepääsuteed;
- Kergliiklusteede arendamisel tuleb lähtuda eelkõige eesmärgist tõsta liiklemise turvalisust;
- Teede ümbrus nõuab halastuse lahendid (arendaja valikul kas kõrg- või madalhaljastust);
- Juurdepääsuteede lahendid realiseeritakse arendajate ja omavalitsuse koostööna;
- Detailplaneeringute koostamisel tuleb kavandada parkimisega seotud lahendeid;
- Eratee avalikuks kasutamiseks määramine toimub omaniku ja Tori Vallavalitsuse vahel sõlmitud kokkuleppe alusel;
- Juhul kui eraõigusliku isiku maal asuvalt teelt on juurdepääs mitmele olemasolevale kinnistule ning kinnistute omanikel on tekkinud probleeme oma kinnistule juurdepääsuga, võib Tori Vallavolikogu määrata eelpool nimetatud eraõigusliku isiku maal asuva tee avalikult kasutatavaks teeks *Teeseaduses* sätestatud korras ja taotleda selle tee maa-ala sundvõõrandamist;
- Kohaliku omavalitsuse nõudmise korral tuleb läbi viia keskkonnamõju hindamine.

4.8.1. Teede ja liikluskorraldusega seotud keskkonnamõjud

Õhukvaliteet valdkonna mõjud

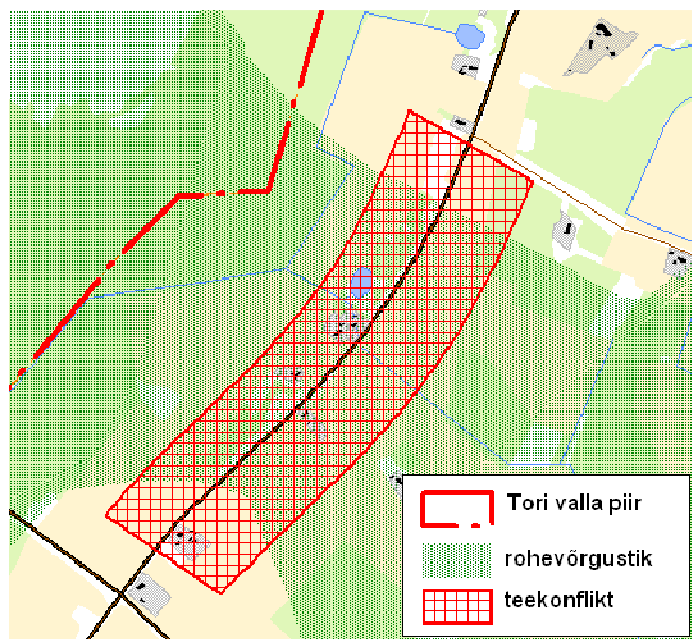
Kergliiklusteede rajamine vähendab vajadust autoga liikumiseks ning seeläbi kahaneb pikemas perspektiivis ka õhku paisatavate heitgaaside kogus.

Kruusateede kõvakattega katmine vähendab õhkupaisatava tolmu hulka. Sellega säästetakse loodust ja elukeskkonda ning aidatakse kaasa tolmusaaste vähenemisele. Samas võib teede kvaliteedi parandamine suurendada antud teedel autode liikumise hulka, mistõttu kaasneb sellega ka suurem heitgaaside õhkupaiskamine.

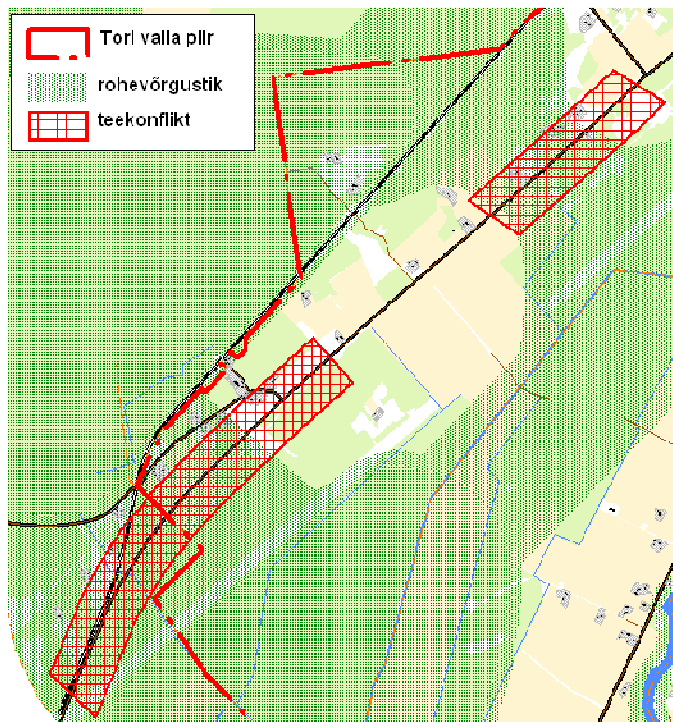
Bioloogiline mitmekesisus, taimestik ja loomastik valdkonna mõjud

Tori vald on tihedalt kaetud rohevõrgustiku tugialade ja koridoridega. Rohevõrgustiku elementide ja tehniliste infrastruktuuride ristumisel tekivad rohevõrgustiku konfliktalad. Konflikte tekitavad infrastruktuurielemendid Pärnu maakonna teemaplaneeringu *Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnanäingimused* kohaselt on riigi tähtsusega maanteed, põhimaanteed ja raudteed. Väiksemaid maanteed (tugimaanteed, vallasisesed teed, külateed jms) küllaltki väikse liiklussageduse tõttu olulise mõjuga konflikte ei tekita.

Tori vallas paikneb kolm rohevõrgustiku konfliktala, mis tekivad Pärnu – Rakvere – Sõmeru põhimaantee (tee nr 5) ja rohevõrgustiku koridoride ristumisel. Mannare külas lõigatakse läbi koridor K8, Kuiaaru külas aga koridorid K8 ja K7. Rohevõrgustiku konfliktalad on toodud joonistel 4.7 ja 4.8.

Joonis 4.7. Rohevõrgustiku konfliktala Mannare külas.

Joonis 4.8. Rohevõrgustiku konfliktalad Kuiaru külas.

Täiendavad leevendavad meetmed:

- Rohekoridori ja infrastruktuuride ristumiskohtadel tuleb teedele paigaldada loomade liikumist märkivad hoiatusmärgid.
- Konfliktsetes kohtades on vajalik parandada nähtavust tee kaitsevööndis.

Elanikkonna heaolu ja tervis valdkonna mõjud

Kergliiklusteede rajamisega kaasneb nii lühemas kui ka pikemas perspektiivis oluline positiivne mõju. Ühest küljest toetab kergliiklusteede rajamine tervislikke ja sportlikke eluviise, vähendades mootorsõidukitega liiklemise vajadust, teisalt tõstab maanteedest eraldiseisvate kergliiklusteede rajamine jalgratturite ja jalakäijate turvalisust ning vähendab liiklusõnnetusi.

Kuna kõva katte alla viidud teedel väheneb tolmu teke ning seega ka keskkonnasaaste, kaasneb teede viimisega kõvakatte alla elanikkonna heaolule ja tervisele positiivne mõju. Liiklemine kõvakattel ning parema kvaliteediga teedel on tänu mootorsõidukite parema teelpüsivuse tõttu turvalisem. Kõvakattel teede hooldamine on võrreldes kruusateedega talveperioodil lihtsam, mis omakorda tõstab liiklemise turvalisust. Vastavalt võib järeldada, et antud meetmega aidatakse tagada elanikkonna turvalisust.

Infrastruktuuride arendamine võib mõningatel teelõikudel liiklussageduse kasvu aga suurendada. Liiklussageduse kasvu suurendab ka uute elamualade, eriti tervete elamurajoonide rajamine. Sellisel juhul võib neis piirkondades tõusta liiklusest tulenev õhusaaste ja müratase ning kaasneda negatiivne mõju elanikkonna heaolule ja tervisele (vt ka ptk 4.6).

Täiendavad leevendavad meetmed:

- Liiklejate turvalisuse suurendamiseks tuleb võimalusel vältida kergliiklusteede ristumist maanteega.
- Rajatavad kergliiklusteed tuleb vähemalt mootorsõidukite ristumisteede ümbruses ja asula siseselt valgustada.
- Suuremate maanteede sanitaarkaitsevööndisse kavandatavatel elamualadel tuleb tagada maanteelt lähtuva müra vastavus kehtestatud normidele, vajadusel tuleb ette näha leevendavad meetmed.

Sotsiaalse keskkonna kvaliteet valdkonna mõjud

Kergliiklusteede rajamine suurendab avalike teenuste kättesaadavust ka ilma autota elanikele, samuti on kergliiklusteede rajamisel oluline positiivne mõju inimestele vaba aja veetmise ning sportimisvõimaluste loomisele. Avaliku ruumi kättesaadavust aitab tagada ka teolude parandamine.

Majandusliku keskkonna areng valdkonna mõjud

Uuendatud teedevõrgustik tagab paremad liikumisvõimalused valla elanikele, aidates kokku hoida aega ja ressursse. Teede kõvakatte alla viimine on valla ettevõtluse arengut soodustavaks teguriks.

4.9. Krossirajad

Motospordiga on tegeletud Tori vallas juba aastaid ning Taali külas asuvast krossirajast on saanud Tori valla üks tõmbekeskusi. Tuleviku arenguid silmas pidades on krossirada ja tema ümbrus vajalik viia vastavusse EL vastavate tingimuste ja normidega. Lisaks on uue krossi- ja ATV-raja tarbeks reserveeritud 23 ha suurune ala Aesoo külla Jõesuu piirkonna motospordi vajaduste rahuldamiseks. Aesoo krossiraja kavandamise peamine eesmärk on koondada ATV-ga liikumine (sh kross) piiratud alale. Vajadus on tingitud eelkõige asjaolust, et piirkonnas ATV-spordiga juba tegeletakse, kuid vastava koha olemasolul toimub liikumine organiseerimatult, kahjustades see läbi maastikku. Aesoo krossirajale on üldplaneeringuga seatud järgmised tingimused:

- Kaasaegsed spordi ja vabaajaga seotud rajatised nõuavad juurdepääsu ja parkimise lahendeid ning vajalikke jäätmekäitlusega seotud lahendite väljatöötamist;
- Kommunikatsioonilahendid realiseeritakse arendajate ja omavalituse koostöona;
- Alale on lubatud ehitada ainult ajutisi ehitisi;
- Projekteerimistingimuste väljastamisel kaaluda keskkonnamõju olulisust.

4.9.1. Krossiradadega seotud keskkonnamõjud

Õhukvaliteet valdkonna mõjud

Kuna Taali krossiraja näol on tegemist olemasoleva krossirajaga, siis olulist negatiivset õhukvaliteedi muutust selle arendamine kaasa ei too. Pigem on tegemist positiivse mõjuga, kuna rada viiakse vastavusse õigusaktide ja normidega. Aesoo küla krossiraja puhul on aga tegemist täiesti uue reserveeritud alaga, mistõttu kaasneb krossiraja rajamisega ka piirkonna õhukvaliteedi mõjutamine. Põhiliseks õhukvaliteedi mõjutajaks on krossiraja kasutamisega kaasnev müra ja võimalik tolmutaseme tõus. Nii müra kui ka tolmu levikut aitab mõningal määral vähendada kavandatavat krossirada ümbritsev mets. Kuna hetkel pole täpsed

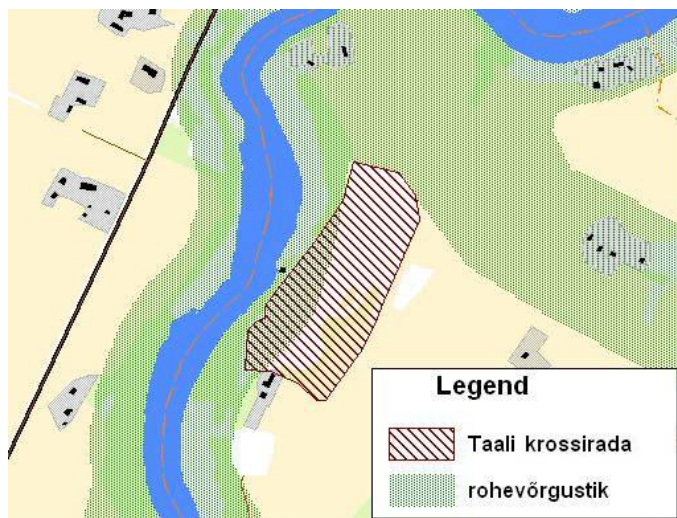
arendusmahud teada, tuleb tekkiva võimaliku tolmu ja müra leviku ulatus välja selgitada krossiraja kavandamise järgmistes etappides (detailplaneering, ehitusprojekt).

Täiendav leevendav meede:

- Kuna hetkel pole täpsed arendusmahud teada, tuleb tekkiva võimaliku tolmu ja müra leviku ulatus välja selgitada krossiraja kavandamise järgmistes etappides (detailplaneering, ehitusprojekt).

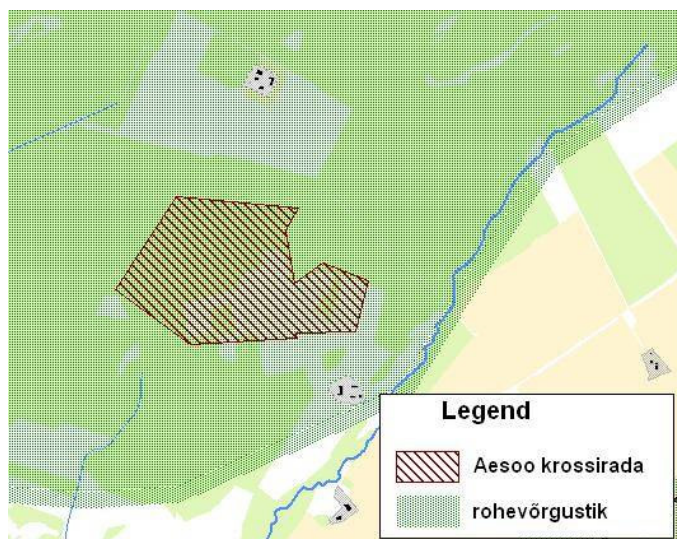
Bioloogiline mitmekesisus, taimestik ja loomastik valdkonna mõjud

Taali krossirada asub osaliselt Pärnu jõe kaldal rohevõrgustiku koridoril K8 (joonis 4.9). Kuna tegemist on juba olemasoleva alaga, on potentsiaalselt mõjutatav loomastik ja linnustik krossiraja olemasoluga kohanenud, mistõttu ei ole krossirajal tegevuse jätkumisel olulist negatiivset mõju ette näha.

Joonis 4.9. Taali krossirada.

Aesoo küla perspektiivne krossirada paikneb täies ulatuses rohevõrgustiku tuumalal T9 (joonis 4.10).

Joonis 4.10. Aesoo krossirada.

Aesoo krossiraja näol on tegemist tuumala serva lähistel paikneva alaga, mis moodustab kogu tuumala pindalast vaid 1,4%. Seega olulist mõju tuumala toimimisele ja terviklikkuse säilimisele ette pole näha. Aesoo krossiraja maa-alast moodustab poole võsastuv heinamaa ning teise poole metsaga kaetud maa. Krossiraja rajamisega vähendatakse looduslike elupaikade (mets) pindala. Samas EELIS-e andmetel reserveeritud krossiraja maa-alal ega selle vahetus läheduses kaitsealuste looma- ja taimeliikide elu(kasvu)paiku ei asu, lähim kaitsealuse loomaliigi, II kategooriasse kuuluva metsise elupaik (sh ka püsielupaik) asub alast 400 m kaugusel. Püsielupaik on kavandatavast krossirajast eraldatud metsamassiividega, mistõttu olulist mõju metsise elupaiga tingimuste halvenemisele ette näha ei ole.

Täiendav leevendav meede:

- Aesoo krossiraja rajamisega tuleb maksimaalses ulatuses säilitada maa-alal kasvavat metsa.

Maastik ja kultuuripärand valdkonna mõjud

Aktiivsest kasutusest väljas paiknevale alale Aesoo krossiraja rajamine muudab senist maakasutust, arvestades, et ligi pool alast on käesoleval hetkel kaetud metsaga. Maastikupilti krossiraja rajamine oluliselt ei mõjuta, kuna ala asub suuremalt jaolt metsa sees, samuti ei ole läheduses suuremaid teid, millelt avaneksid Aesoo krossirajaks reserveeritud alale avatud vaated. Reserveeritud ala ei asu väärtuslikul maastikul, samuti ei paikne alal ega selle vahetus läheduses muinsuskaitseobjekte.

Elanikkonna heaolu ja tervis valdkonna mõjud

Aesoo külas reserveeritud krossiraja maa-alast paiknevad lähimad eluhooned 150 m kaugusel kagusuunas. Elanikke häirivaks faktoriks võib kujuneda krossiraja kasutamisest lähtuv müra, mille täpset levikut ja suurust ei saa käesoleval hetkel määrata (puuduvad andmed arendamise mahtude kohta). Kuigi kavandatav krossirada on suuremas jaos ümbritsetud metsadega, jääb lähima elamu ja krossiraja vahele peamiselt võsastuv heinamaa, mis aga võrreldes metsaga ei vähenda võimaliku müra kandumist lähima elamuni. Täpsemate arendusmahtude selgumisel tuleb hinnata tekkiva müra suurust ja ulatust ning lähima elamuni jõudva mürataseme vastavust kehtivatele normidele. Juhul kui kehtestatud norme ületatakse tuleb kasutusele võtta vastavad müratõkkelemendid (mürasein, pinnasvall vms).

Täiendav leevendav meede:

- Täpsemate arendusmahtude selgumisel tuleb edaspidiste etappide (detailplaneering, ehitusprojekt) käigus hinnata tekkiva müra suurust ja ulatust ning lähima elamuni jõudva mürataseme vastavust kehtivatele normidele. Juhul kui kehtestatud norme ületatakse tuleb kasutusele võtta vastavad müratõkkelemendid (mürasein, pinnasvall vms).

Majandusliku keskkonna areng valdkonna mõjud

Krossirade arendamine soodustab turismi ning on seetõttu valla majanduslikust seisukohast positiivse iseloomuga.

Kokkuvõtvalt on kavandatava Aesoo krossiraja asukoht sobilik, kuna paikneb hõredalt asustatud piirkonnas. Kui arvestatakse eeltoodud leevendavaid meetmeid, ei ole olulist negatiivset mõju ette näha.

4.10. Tuulepark

Urumarja ja Taali külades on reserveeritud ligikaudu 280 ha suurune maa-ala tuulepargi (nimetusega Tori Tuulepark) rajamiseks. Nimetatud alale soovitakse püstitada kuni 26 tuulikut koguvõimsusega 78 MW. Vastavalt Vabariigi Valitsuse 15. juuli 2003. a määrusele nr 198 *Olulise ruumilise mõjuga objektide nimekiri* on kavandatava tuulepargi näol tegemist olulise ruumilise mõjuga objektiga. Seejuures on olulise ruumilise mõjuga objekt, millest tingitud transpordivood, saasteainete hulk, külastajate hulk ja tooraine või tööjõu vajadus muutuvad objekti kavandatavas asukohas senisega võrreldes oluliselt ning mille mõju ulatub suurele territooriumile.

Tuulepargi arendaja ei ole esitanud Tori Vallavalitsusele argumenteeritud põhjendust, mille alusel antud asukoht tuulikupargi rajamiseks välja valiti. *Planeerimisseaduse* § 8 lõige 5 alusel on olulise ruumilise mõjuga objekti asukoha valiku tegemisel kohustuslik koostada üldplaneering. Seejuures määrab olulise ruumilise mõjuga objekti üldplaneeringuga planeeritava maa-ala suuruse maavanem koostöös vastava kohaliku omavalitsusega ja kooskõlastab regionaalminister. **Eelnevast lähtuvalt tuleb Tori tuulepargi asukoha valikule koostada eraldi üld- või teemaplaneering ning läbi viia mainitud teemaplaneeringu keskkonnamõju strateegiline hindamine.**

4.10.1. Tuulepargiga seotud keskkonnamõjud

Esialsel hinnangul kaasnevad Tori tuulepargi rajamisega antud asukohta järgmised keskkonnamõjud:

- Mõju piirkonna elanike heaolule (sh majanduslik heaolu) ja tervisele. Mõju on seotud peamiselt tuulepargi eksploatatsiooni käigus tekkiva võimaliku müra ja vibratsiooniga. Mainitud piirkonda jäävad mitmed olemasolevad elamud ja elamualad, mistõttu võib tuulikute eksploatatsiooniga kaasnev müra ületada kehtestatud norme. Hinnanguliselt peaksid tuulikud elamutest rajatama 250 - 300 m kaugusele, et oleks tagatud keskkonnanõuete täitmine. Täpsema müraleviku teada saamiseks tuleb läbi viia müra modelleerimine. **Lisaks olemasolevatele elamutele piirneb osaliselt reserveeritava tuulepargi alaga ka perspektiivne Kõrsa elamuala, mistõttu tuleb üldplaneeringuga suurendada perspektiivse elamumaa ja tuulepargi vahelist kaugust, st kas vähendada tuulepargi ala ulatust või perspektiivse elamuala ulatust.** Heaolu võivad mõjutada ka visuaalne aspekt, varjutamine ja võimalik maaväärtuse muutus.
- Mõju maastikuilmele, maakasutusele ja rohevõrgustikule. Valdavas osas on piirkonnas tegemist avatud maastikuga ja põllumaaga. Seega olulist metsa mahavõtmist ei ole ette näha. Vastavalt maakonnaplaneeringu teemaplaneeringu „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“ ja Tori valla üldplaneeringu eelnõule ei jää reserveeritav ala väärtuslikule maastikule. Piirkonda läbib Pärnu – Tori maantee, millelt avanevas vaates hakkavad rajatavad tuulikud paistma. Sõltuvalt tuulikute asetusest ja suurusest kaasneb negatiivne mõju maastiku vaadeldavusele. Tuulepargi rajamisega muudetakse senist maakasutust ja eemaldatakse pinnas. Vastavalt EELISE andmetele piirkonnas siiski kaitsealuste taime- ja loomaliikide elupaiku ei esine, mistõttu olulist negatiivset mõju võimaliku elupaikade hävitamisega ette näha ei ole. Tuulepargi territooriumile jääb Kõrsa raba ja Pärnu jõge ühendav Kurina jõe kallastel paiknev rohekoridor, mille efektiivsus tuulepargi iseloomu arvestades tõenäoliselt

väheneb. Samas on tegemist olulise ühenduskoridoriga, mistõttu tuleb rohevõrgustiku toimimise tagamiseks vältida Kurina jõe piiranguvööndisse (100 m) tuulikute rajamist.

- Mõju linnustikule ja loomastikule. Negatiivne mõju võib kaasneda võimalikele piirkonnas elutsevatele nahkhiirtele, tulenevalt asjaolust, et tuulikud on mõnedel juhtudel peibutiseks putukatele ning seetõttu võivad hukkuda saagijahil nahkhiired. Kuigi konkreetseid nahkhiirte elupaiku ei ole antud piirkonnas teada, on eeldused nahkhiirte olemasoluks piirkonnas olemas. Põhiline eeldus on piirkonda jäävate jõgede ja tehisjärve olemasolu, mille kaldad on soodsad kohad nahkhiirte toitumiseks.

Tuuleparkidest põhjustatud negatiivsed mõjud linnustikule on teadaolevalt järgmised:

1. häirimine (kaasa arvatud liikumisbarjäärid), mis viib lindude poolt koha vältimisele või mahajätmisele;
2. lindude hukkumine kokkupõrgetes tuulikulabade või torniga või elektriliiniga või muul moel;
3. elupaikade kaotamine või kahjustamine tuuleturbiinide ja kaasneva infrastruktuuri poolt.

Antud piirkonda jäävad linnustikule olulisi elupaiku pakkuvatest biotoopidest Kõrsa raba, Pärnu jõgi ja selle kaldad ning Kurina jõgi ja selle kaldad. Kuna rajatav tuulepark jääb mainitud biotoopide vahelisele alale võivad linnud kasutada tuulepargi maa-ala peatumiseks või üle lennuks. Seega võib antud piirkonda tuulepargi rajamine linnustikule kaasa tuua negatiivse mõju.

Kokkuvõtvalt kaasnevad Tori tuulepargi rajamisega antud asukohta eeldavalt peamised negatiivsed mõjud piirkonna inimeste heaolule ja tervisele (sh müra) ning piirkonna linnustikule ja loomastikule. Kuna andmed eeltoodud teemade täpseks analüüsiks pole käesoleval hetkel piisavad, tuleb Tori tuulepargi kavandamisel antud kohta läbi viia keskkonnamõju strateegiline hindamine.

Täiendav leevendav meede:

- Tori tuulepargi kavandamisel antud kohta tuleb läbi viia keskkonnamõju strateegiline hindamine.

Tulenevalt KSH aruande avaliku väljapaneku ajal saabunud Keskkonnaameti seisukohast ja asjaolust, et tuulepargi arendaja pole esitanud argumenteeritud põhjendust ala valiku osas, loobuti Tori valla üldplaneeringus vastavast tuulepargi maa-ala reserveerimisest.

4.11. Ühisveevärk ja -kanalisatsioon

Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamine toimub vastavalt Tori Vallavolikogu 25.08.2005. a kehtestatud „Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arengukavale“ (vt ptk 2.4). Veevarustuse- ja kanalisatsioonisüsteeme on plaanis arendada Tori alevikus ning Selja, Piistaoja, Taali, Kõrsa ja Jõesuu külates.

Käesoleval hetkel on valla reoveekogumisalad Jõesuu, Selja ja Taali külade ning Tori aleviku keskused. Üldplaneeringu seletuskirja kohaselt nimetatud reoveekogumisaladid perspektiivselt laiendatakse.

Üldplaneeringuga seatakse ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamiseks järgmised kasutustingimused:

- Veevarustuse ja kanalisatsioonisüsteemide rajamisel lähtutakse kehtivatest seadustest ja Tori ÜVK arengukavast;
- Veevarustuse ja kanalisatsioonisüsteemide arendamisel tuleks kaaluda võimalust luua ühissüsteeme;
- Nõutav on mittekasutuses olevate puurkaevude tamponeerimine ning salvkaevude sulgemine;

4.11.1. Ühisveevärgi ja –kanalisatsiooniga seotud keskkonnamõjud

Vesi ja pinnas valdkonna mõjud

Üldplaneeringus ette nähtud ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni renoveerimine ja laiendamine on pinna- ja põhjavee seisukohast positiivse iseloomuga, kuna toimivad puhastusseadmed parandavad keskkonna olukorda ja selle tulemusel väheneb reostusohu. Põhjavee reostusohu aitab omakorda vähendada ka kasutusest väljas olevate puurkaevude tamponeerimine ning salvkaevude sulgemine.

Reoveekogumisalade määramisel on aluseks võetud nii OÜ Eesti Veevärk Konsultatsioonid (2006. a) kui Keskkonnaministeeriumi määratud Tori valla reoveekogumisalade kaardid, mida on kohandatud vastavalt kohalikele oludele. Reoveekogumisalade piires on kohustuslik välja ehitada ühisveevärg ning -kanalisatsioon, mis aitab vältida pinnase, pinna- ja põhjavee saastumist määral, mis võiks ohustada keskkonna kvaliteeti.

Täiendavad leevendavad meetmed:

- Reoveekogumisalad tuleb tulevikus laiendada vastavalt uute planeeritavate alade laienemisega. Kui reostuskoormus (asustustihedus) vastab Vabariigi Valitsuse 19. märts 2009. a määruse nr 57 „*Reoveekogumisalade määramise kriteeriumid*”¹ kriteeriumitele, peab reoveekogumisala vajadusel laiendama vastavate elamu- ja tootmisaladeni.
- Uutel ja olemasolevatel kompaktsel hoonestusega aladele (sh tiheasutusalad) tuleb detailplaneeringutega kavandada elamupiirkonda teenindav ühiskanalisatsiooni ja -veevõrk, st lokaalsed süsteemid pole lubatud. Vajadusel määratakse vastavad alad reoveekogumisaladeks.
- Kui reoveekogumisalal on põhjavee kaitseks ehitatud kanalisatsioon, on heitvee pinnasesse immutamine keelatud.
- Kanalisatsiooni puudumisel peavad reoveekogumisaladel kuni kanalisatsioonivõrgu väljaarendamiseni reovee kogumiseks olema kogumiskaevud.

4.12. Jäätmekäitlus

Jäätmehoolduses on peamiseks probleemideks keskkonna saastumine jäätmetega, jäätmetega kaetud alade kasv ning jäätmekäitluse, sh ohtlike jäätmete käitluse korrastamatus. Suund on võetud jäätmetekke vähendamisele ja jäätmekäitluse korrastamisele.

Tori valla jäätmekäitlus toimub vastavalt Jäätmehoolduskavale. Jäätmemajanduse arendamise tingimused on seatud Tori valla jäätmekavas.

Tori vallas jäätmekäitluspunkte ja jäätmejaama ei ole. Toris, Seljal, Jõesuus, Taalis ja Piistaojal on suurte majade juurde paigaldatud avalikud jäätmekogumis- ja prügikastid. Ohtlike jäätmete veoks korraldatakse kaks korda aastas veoringi. Biolagunevaid jäätmeid võetakse vastu Taalis. Üldplaneeringuga on Tori alevisse kavandatud jäätmete sorteerimise ja kogumise plats ning komposteerimisväljak. Jäätmekäitlusega seotud maa-aladele on seatud järgmised kasutustingimused:

- Jäätmekäitluslahendite realiseerimisel tuleb saada kooskõlastus Keskkonnaametilt.
- Olmejäätmevaldaja on kohustatud liituma korraldatud jäätmeveoga.
- Vähemalt üks kord aastas peab läbi viima ohtlike jäätmete kogumisingi.
- Ehitusjäätmete ja suuremõõtmeliste jäätmete veol tuleb sõlmida otsekokkulepped jäätmetekitaja ja jäätmekäitlusfirmade vahel, kes varustab tellijat vastava konteineriga ja teostab jäätmete veo.

4.12.1. Jäätmekäitlusega seotud keskkonnamõjud

Vesi ja pinnas valdkonna mõjud

Jäätmetekke vähendamisel ja jäätmemajanduse korrastamisel on oluline positiivne mõju, aidates kaasa pinna- ja põhjavee saastumise vältimisele.

Täiendavad leevendavad meetmed:

- Vajadusel tuleks korraldada valla elanikele infopäev jäätmete eraldi sortimise ja selle vajalikkuse kohta.

4.13. Kumulatiivsed mõjud

Nii lühi- kui pikaajalised positiivsed kumuleeruvad mõjud veele ja pinnasele kaasnevad ühisveevärgi ja –kanalisatsioonitorustike arendamise ning reoveekogumisalade määramisega, kuna aitavad ära hoida pinna- ja põhjavee reostusohu.

Miljööväärtuslike alade määramine ja nende säilimiseks tingimuste seadmine ning ka väärtuslike maastike kaitse aitavad säilitada kohalike maastike mitmekesisust ja omapära, tagades sealjuures ka piirkonna elukvaliteedi säilimise. Seejuures mõjub positiivselt ka elamuehitustingimuste määramine nii miljööväärtuslikele hoonestusaladele, tiheasustusaladele kui ka hajaasustusaladele.

Elustiku ja ökosüsteemide seisukohast on positiivse iseloomuga rohevõrgustiku toimimise tagamine (sh seatud kasutustingimused) ning ÜP käigus läbi viidud rohevõrgustiku täpsustamine, samuti suuremate metsa- ja põllumaade säilitamine.

Kergliiklusteede rajamine ühtse võrgustikuna suuremate asulate ning olulisemate sotsiaal- ja puhkealade vahel suurendab kergliiklusvahendite kasutamist liikumisel ning omab positiivset mõju nii sotsiaalsele keskkonnale, elanikkonna heaolule ja tervisele kui ka õhukvaliteedile, kuna vähendab autodega liiklemise vajadust ning võimaldab teenuste kasutamist kodu lähedal.

Elanikkonna heaolule ja tervisele avaldub positiivne kumuleeruv mõju kaasneb lisaks ka rohealade säilitamise, puhkealade kavandamise ning vaba juurdepääsu tagamisega

kallasradadele. Mainitud meetmetega tagatakse elanikkonnale võimalused loodusega kokku puutuda ning samuti toetatakse tervislikke eluviise.

Positiivne kumuleeruv mõju sotsiaalvaldkonnale kaasneb valla polüfunktsionaalse arendamisega, kuna üldplaneeringu kohaselt on valda planeeritud nii elamu-, tootmis- ja ärimaid kui ka puhke- ja virgestusalasid.

Majanduskeskkonna elavdamise seisukohast on positiivse kumuleeruva mõjuga uute tootmis- ja ärimaade kavandamine (sh turismi arendamine), väärtuslike põllumaade säilitamine ning infrastruktuuride (teed, ühisveevärgi- ja kanalisatsioonitrassid jms) rajamine ja renoveerimine.

5. Keskkonnamõju seireks kavandatud meetmed ja mõõdetavate indikaatorite kirjeldus

Keskkonnamõju seiret korraldab kohalik omavalitsus. Seire aitab jälgida keskkonnameetmete rakendamise käiku, hinnata nende tõhusust ning varakult avastada võimalik oluline keskkonnamõju.

Suuremahuliste uuringute korraldamine erinevates valdkondades käib omavalitsusele tõeäoliselt üle jõu, seepärast tuleb vallavalitsusel end kursis hoida teiste riigiasutuste poolt teostatava seire ja analüüsidega tema territooriumil (näiteks Keskkonnaministeerium, selle allasutused, maavalitsus jne). See võib hõlmata näiteks inventuure kaitsealadel ja muudel looduslikel aladel, hinnanguid maastike väärtuste kohta, sotsiaalse keskkonna analüüse jm.

Omavalitsuse enda poolt teostatava seire korraldamiseks sobivad indikaatorid on toodud tabelis 5.1. Vallavalitsus peaks seireandmed koondama perioodiliselt (soovitavalt igal aastal) ja võrdlema neid varem kogutud andmetega. Olulise negatiivse keskkonnamõju ilmnemisel või sellekohase kahtluse tekkimisel tuleb teostada täiendav kontroll ning rakendada meetmeid mõju vältimiseks või leevendamiseks. Seire tulemusi tuleb arvestada omavalitsuse töös ja üldplaneeringu uuendamisel.

Tabel 5.1. Soovituslikud indikaatorid keskkonnaseire korraldamiseks

Keskkonnamõju valdkond	Võimalik keskkonnamõju	Indikaatorid
Vesi ja pinnas	Pinnavee saastumine	Analüüsid veekogudesse suunatavast heitveest. (Teostavad vee-ettevõtted vastavalt vee erikasutusloas sätestatavatele nõuetele)
		Ühiskanalisatsiooni või lokaalse puhastiga ühendatud majapidamiste arv
		Reovee pargimissõlmede asukoht ja arv
	Põhjavee saastumine	Joogivee analüüsid puurkaevudest ja veepuhastusjaamast (Teostavad vee-ettevõtted vastavalt vee erikasutusloas sätestatavatele nõuetele)
		Kasutusest väljasolevate tamponeerimata puurkaevude arv
Bioloogiline mitmekesisus, taimestik ja loomastik	Looduslike elupaikade vähenemine arendustegevuse tulemusena	Metsade, looduslike rohumaade ja haritava põllumaa pindala
		Loodusliku pinnase osakaal puhke- ja turismialadel
		Rekultiveeritud karjääri pindaala
	Rohevõrgustiku alade kadumine	Arendusprojektide maht rohelise võrgustiku aladel. Rohevõrgustikuelementide pindala muutus sellega seoses
	Bioloogilise mitmekesisuse vähenemine	Hooldatavate pärandkultuurmaastike pindala
Maastik ja kultuuripärand	Maastikuilme muutmine	Elamutevaheline kaugus hajaasutuses
		Väärtuslike põllumaade pindala ja selle muutused
Elanikkonna heaolu ja tervis	Keskkonnasaaste mõju inimese tervisele	Roheliste puhvertsoonide olemasolu ettevõtlusaladel
		Elamute kraanidesse jõudva joogivee kvaliteedi kontroll (Teostab vee-ettevõtte)
Sotsiaalne keskkond	Avalikud teenused ei ole kättesaadavad	Lasteaia- ja koolikohtade arv
		Kommunikatsioonide magistraaltrasside kaardistamine ja regulaarne kaardimaterjali ajakohastamine
Majanduslik keskkond		Kõva kattega teede kaardistamine ja regulaarne kaardimaterjali ajakohastamine
		Kergliiklusteede kaardistamine ja regulaarne kaardimaterjali ajakohastamine
	Ühekülgne ettevõtlus	Tegutsevate ettevõtete nimistu ja tegevusala
Jäätmete		Jäätmekogumispunktide arv

6. Ülevaade keskkonnamõju strateegilise hindamise protsessist ja mõjude hindamise käigus ilmnenu raskustest

Tori valla üldplaneeringuga kavandavate tegevustega kaasnevate keskkonnamõju strateegiline hindamine (KSH) algatati Tori Vallavolikogu 20.06.2006. a otsusega nr 24 (lisa 1).

Keskkonnamõju strateegiline hindamine viidi läbi vastavalt kehtivale *Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusele*.

Tori valla üldplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise viisid läbi OÜ Alkranel konsultandid koostöös vallavalitsuse töötajatega.

Tori valla üldplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi eelnõu kohta küsiti enne programmi avalikku arutelu seisukohti järgmistelt asutustelt:

- Pärnu Maavalitsus
- Keskkonnaministeeriumi Pärnumaa Keskkonnateenistus
- Riiklik Looduskaitsekeskus (Pärnu-Viljandi regioon)
- Kultuuriministeerium
- Sotsiaalministeerium

Programmiga oli võimalik tutvuda Tori valla koduleheküljel ning OÜ Alkranel veebilehel. Programmi avalikust arutelu teatati 26.09.2008. a „Ametlikes Teadaannetes” ning Pärnu Postimehes (27.09.2008). KSH programmi avalikust väljapanekust ja arutelu teavitati ka KSH programmis toodud huvitatud isikuid.

KSH programmi avalik arutelu toimus 16.10.2008. a kell 12 Tori Rahvamaja saalis. KSH programmi avaliku arutelu protokoll ning programmi avalikul väljapanekul esitatud ettepanekutega arvestamise kommentaarid on toodud lisa 2. KSH programm on heaks kiidetud Pärnumaa Keskkonnateenistuse (praeguse Keskkonnaameti Pärnu - Viljandi regiooni) poolt 28.10.2008 korraldusega nr 38-1-1/2397 (lisa 3).

KSH aruande avalik väljapanek toimus 09.03. – 30.03.2009. a ja avalik arutelu 30.03.2009. a kell 16 Tori Vallavolikogu saalis. Avalikust väljapanekust ja avalikustamisest teatati kohalikus ajalehes „Kaldad“ (veebruar 2009) ning Ametlikes Teadaannetes (06.03.2009. a). KSH aruande avalikustamisega seotud dokumentatsioon on toodud lisa 7.

Peamised raskused KSH aruande koostamisel ilmnesisid seoses aegunud üldplaneeringu seletuskirja kui ka kaardimaterjaliga. Nii antud probleem kui ka teised töö käigus tekkinud küsimused arutati läbi ja lahendati koos vallavalitsusega.

7. Aruande ja hindamistulemuste kokkuvõte

7.1. Keskconnamõju strateegilise hindamise protsess

Keskconnamõju strateegilise hindamise objektiks on Tori valla üldplaneering, mis algatati Tori Vallavolikogu 20.06.2006 a otsusega nr 24. Üldplaneering hõlmab Tori valla haldusterritooriumit ning sätestab valla territooriumi arengusuunad, prioriteedid ja nihked lähima 15 a perspektiivis. Keskconnamõju strateegiline hindaja lähtus aruande koostamisel Tori valla üldplaneeringu eelnõus seisuga veebruar 2009. a toodud planeeringulahendustest.

Tori valla üldplaneeringu keskconnamõju strateegiline hindamine algatati *Keskconnamõju hindamise ja keskconnajuhimissüsteemi seaduse* § 33 lg 1 alusel Tori Vallavolikogu 20.06.2006 a otsusega nr 24 (lisa 1). Keskconnamõju strateegilise hindamise üldiseks eesmärgiks oli hinnata üldplaneeringust tulenevaid mõjusid järgmistes valdkondades:

- Vesi ja pinnas
- Õhukvaliteet
- Bioloogiline mitmekesisus, taime- ja loomastik
- Maastik ja kultuuripärand
- Elanikkonna heaolu ja tervis
- Sotsiaalse keskkonna kvaliteet
- Majandusliku keskkonna areng

Üldplaneering toetab Pärnu maakonna planeeringut (sh teemaplaneeringut), maakonna arengukava, Tori valla arengukava, Tori valla jäätmekava ning Tori valla ehitusmäärust.

Keskconnamõju strateegiline hindamine viiakse läbi vastavalt kehtivale *Keskconnamõju hindamise ja keskconnajuhimissüsteemi seadusele*. Keskconnamõju strateegilise hindamise aruanne koostatakse vastavalt seaduse § 40 toodud nõuetele lähtuvalt planeerimisdokumendi sisust ja kehtestamise tasandist.

Keskconnamõju strateegilise hindamise eesmärgiks on Tori valla üldplaneeringu elluviimisega kaasnevate võimalike oluliste keskconnamõjude väljaselgitamine, mõjude olulisuse ja ulatuse hindamine ning negatiivsetele mõjudele vajalike leevendavate meetmete, positiivsete mõjude esiletoomiseks täiendavate leevendavate meetmete ning keskconnamõju seiremeetmete väljapakkumine.

KSH programm on heaks kiidetud Pärnumaa Keskconnateenistuse poolt 28.10.2008 korraldusega nr 38-1-1/2397. KSH programm ja seda puudutav dokumentatsioon on toodud KSH aruande lisas 2, KSH programmi heakskiitmise otsus lisas 3.

7.2. Üldplaneeringu mõjuala kokkuvõte

Looduskeskkond

281 km² suurune Tori vald, mis moodustab 5,87 % Pärnumaast, asub Pärnumaa kirdeosas ning hõlmab enamuse ajaloolisest Tori kihelkonnast. Vallakeskus Tori alevik paikneb maakonnakeskusest Pärnust 27 kilomeetri kaugusel ja Eesti pealinnast Tallinnast 138 km kaugusel.

Tori piirkond kuulub maastikuliselt Pärnu madaliku regioon. Maastiku eripäraks on järvedes ladestunud setetest pinnakattega märgade rõhttasandike ja soode domineerimine. Reljeefilt on Tori vald lausmaastik, mida liigestavad suhteliselt madalad jõeorud. Oluliselt mõjutavad maastike talitlust ja elanike elutegevust peamiselt idaosas jõgede kõrgveega toimuvad üleujutused. Valla territooriumist 43 % on metsamaad, 19 % sood ja rabad ning 38 % põllumaad, palju on ka kaitsealasid.

Aluspõhja pealiskorra moodustavad põhjaosas Kesk-Devoni ladestiku Pärnu lademe hele põimkihiline ja pude vilgurikas liivakivi. Suurim paljand on tuntud Tori põrguna, mis asub Tori alevikus Pärnu jõe vasakkaldal. Valla lõunapoolsel osal on aluspõhjaks Narva lademe dolomiit või dolomiit-liivakivi ja liivakivi. Maavaradest leidub Tori valla territooriumil turvast, kruusa, liiva ja savi. Eesti Geoloogiakeskuse koostatud Eesti esialgse radooniriski levialade kaardi põhjal on Tori vallas tegemist madala ja normaalse radooniriskiga alaga, kus asuvad madala ja normaalse looduskiirgusega pinnased.

Tori valla elanikkonna veevarustus baseerub valdavalt Siluri veekompleksi põhjaveel. Eesti Geoloogiakeskuse koostatud *Eesti põhjavee kaitstuse kaardi* põhjal on põhjavesi enamuses Tori vallast keskmiselt kaitstud, keskosas (Jõesuu piirkonnas) on tegemist suhteliselt kaitstud põhjaveega. Nõrgalt on põhjavesi kaitstud valla edelaosas Taali ja Pulli kandis.

Vooluveekogudest läbib Tori valda mitmete lisajõgede ja –kraavidega 144 km pikkune Pärnu jõgi, mis on suurima valgalaga ja veerikkaim jõgi Eestis. Jõed on aeglase vooluga, kevadeti toimub Riisal Halliste ja Raudna jõe ühinemiskohas üleujutus, mis haarab enda alla kuni 100 km² suuruse maa-ala. Tori vallas asub ka mitmeid pisikesi järvi (sh tehislikud järved). Suur osa vallast on kaetud maaparandussüsteemidega.

Natura 2000 aladest asuvad valla territooriumil kas täielikult või osaliselt Soomaa linnu- ja loodusala, Tori põrgu loodusala, Kuiaaru loodusala, Pärnu jõe hoiuala ja Navesti hoiuala. Kaitsealadest on esindatud Soomaa rahvuspark, Kuiaaru looduskaitseala, Taali mõisa park, Tori pastoraadi park ning Tori põrgu. Lisaks eelnimetatutele on Tori valda kavandatud Tori põrgu maastikukaitseala. Kaitsealuseid üksikobjekte on Tori vallas viis: Võnnukivi, Kõrvi tamm, Päkapiku määnd, Ratta rändrahn ning Muraka küla kahearuline pärn. Vallas asub ka kolm ajaloomälestist, 19 arheoloogiamälestist, 32 arhitektuurimälestist ning 20 kunstimälestist.

Tori vallas on kaitse alla võetud mitmed taimede ja loomade püsielupaigad, mida on kokku 11. Lisaks asub Tori vallas 72 vääriselupaika. EELIS'e [Eesti Looduse Infosüsteem - Keskkonnaregister): KeM Info- ja Tehnokeskus] andmetel elutseb Tori vallas I kaitsekategooria liikidest väike-konnakotkas (8 elupaika). II kategooria loomadest on esindatud paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*), kolmvarvas-rähn e laanerähn (*Picoides tridactylus*) ning metsis (*Tetrao urogallus*) (5 elupaika). III kategooria loomadest esinevad võldas (*Cottus gobio*) ja hink (*Cobitis taenia*). Peale selle on Pärnu jõgi terves ulatuses lõhejõgi. Kaitsealustest taimedest leidub Tori vallas II kaitsekategooria niidu-kuremõök (*Gladiolus imbritus*), lõhiksammal (*Lophozia perssonii*) ning kollane virvesamblik (*Dimerella luteae*). III kaitsekategooria liikidest on esindatud siberi võhumõök (*Iris sibirica*), ahtalehine ängelhein (*Thalictrum lucidum*), keeljas keerik (*Tortula lingulata*), harilik ungurkold (*Huperzia selago*) ning laialehine neiuvaik (*Epipactis helleborine*). Lisaks nendele paikneb vallas kaitsestaatuseta liigi harilik näsiniin (*Daphne mezereum*) kolm kasvukohta.

Vastavalt Pärnu maakonnaplaneeringu teemaplaneeringule *Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused* jääb Tori valla territooriumile kas osaliselt või täielikult 12 roheline võrgustiku tugiala ning neid ühendavad mitmed rohelised koridorid. Mannare ja Kuiaru külates asub kolm rohevõrgustiku konfliktala, kus rohekoridor ristub maanteega. Eespool nimetatud teemaplaneeringu kohaselt paikneb vallas ka kolm väärtuslikku maastikku, milleks on Tori ja Soomaa ning Piistaoja põllumaastik.

Kliimaatiliselt kuulub Tori vald Lääne-Eesti regioon. Piirkonna kliima on suhteliselt pehme, mis on tingitud eelkõige mere lähedusest.

Sotsiaal-majanduslik keskkond

Rahvastikuregistri andmetel elab Tori vallas 08.04.2009. a seisuga 2550 inimest. Kõige rohkem on elanikke Tori alevikus ning Selja, Jõesuu ja Taali külates, kõige vähem aga Elbi külas. Viimase 10 aastaga on valla elanike arv vähenenud 2,92 % võrra.

Tori vallas on kolm kooli, milleks on Tori alevikus asuv Tori põhikool, Tohera külas asuv Viira põhikool ning Selja külas asuv Selja algkool. Valla ainuke lasteaed asub Tori alevikus. Valla kultuurielu keskuseks on Tori Rahvamaja, kus tegutseb palju erinevaid huviringe, toimub üritusi ning korraldatakse näitusi. Vaba aja veetmise võimalusi pakuvad lisaks Tori Sotsiaalmaja, Tori muuseum, Jõesuu ja Tori raamatukogud, Tori alevikus paiknev jõusaal ning vallas paiknevate koolide saalid.

Tervishoiuteenuseid osutab Tori vallamaja ruumides asuv perearstikabinet. Tori alevikus asub ka valla ainuke apteek. Haiglat Tori vallas ei ole, kasutatakse SA Pärnu Haigla teenuseid. Vallas on kaks sotsiaalnõunikku, kes võtavad inimesi vastu Tori alevikus paiknevas Sotsiaalmajas.

Peamisteks ettevõtlusvormideks ja ka töandjateks Tori vallas on põllumajandusettevõtted, milles töötab 40% tööealistest elanikest, ning metsa ja puidutööstus, milles töötab 26% tööealisest elanikkonnast. Üheks ettevõtlusharuks Tori vallas on ka turismindus, mis on viimastel aastatel hoogsalt arenenud. Ettevõtlust soodustavad tegurid on valla hea asukoht, Pärnu lähedus, läbiv riigimaantee, ettevõtlusbaasi olemasolu, kohalik ettevõtjaskond, ajalooline ja kultuuriline taust, kena loodus, sotsiaalse infrastruktuuri olemasolu ning järjest suurenevad turismivood.

Tori valla territooriumil tegeleb riigi- ja vallateede hooldusega Pärnu Teedevalitsus. Valda läbib Pärnu-Rakvere-Sõmeru maantee, mis on riigi põhimaantee ning Pärnu-Tori asfaltkattega tee, mis on riigi tugimaantee. Olemasolev teedevõrk on oma tiheduselt rahuldav. Kevadel on kruusateed väga auklikud, kohati on probleemiks ühendus püsimaanteedega.

Tsentraalne vesi ja kanalisatsioon on olemas Tori alevikus ja neljas suuremas külas, s.o. Taalis, Seljal, Jõesuus ja Piistaojal. Viimastel on olemas ka biopuhastid. Probleemiks on ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni halb olukord, sest ei vasta kehtestatud nõuetele. Looduslik põhjavesi on vähekvalliteetne, sisaldades palju rauda ja floori.

Vallas kogutakse eraldi ohtlikke jäätmeid ja metallijäätmeid ning kompostitakse biolagunevaid jäätmeid. Toimub korraldatud jäätmevedu.

Elektrienergiaga on kaetud kogu vald. Alajaamad on korras, kuid keskustest kaugemal on vool ebaühtlane ja kõikuv. Suuremad probleemid on seotud tänavavalgustusega.

Tsentraalkütte katlamajadest tegutsevad Tori vallas katlamajad Selja ja Jõesuu külas ning Tori alevikus. Jõesuu ja Tori katlamaja köetakse puiduga, Selja katlamaja masuudiga.

Kogu vald on kaetud mobiilsidega, mille teenuseid pakuvad kõik Eesti mobiilsidefirmad. Postiteenuseid osutab vallas Eesti Postile alluv Sindi postkontor. Tori ja Jõesuu raamatukogudes asuvad avalikud internetipunktid.

7.3. Mõjude hindamise kokkuvõte, leevendavad meetmed

Käesolevas töös hinnati üldplaneeringu eelnõus toodud tegevusi püstitatud KSH eesmärkide suhtes ning pakuti välja leevendavad meetmed (ptk 4). Üldplaneeringuga kavandatavate tegevuste hindamistabelid püstitatud KSH eesmärkide suhtes on toodud lisas 8. Hindamistulemused näitavad, et üldplaneeringu elluviimine on keskkonna seisukohalt vajalik.

Järgnevalt on toodud üldplaneeringuga kavandatavate tegevuste kaupa tähtsamad keskkonnamõju strateegilise hindamise käigus tehtud järeldused ja vajalikud täiendavad leevendavad meetmed negatiivsete keskkonnamõjude vältimiseks ja vähendamiseks ning positiivsete mõjude suurendamiseks valdkondade kaupa. KSH koostaja poolt välja pakutud täiendavad leevendavad meetmed on tekstis toodud allajoonituna.

Metsaalad, rohealad ja rohevõrgustik

Rohealade väljaarendamisel ja säilitamisel on oluline positiivne keskkonnamõju looduse, bioloogilise mitmekesisuse ja rohevõrgustiku säilitamise seisukohast. Roheliste puhkealade planeerimine aitab säilitada ka kohalike maastike mitmekesisust ning on samas ka turismi arengut soosivaks faktoriks.

Üldplaneeringu koostamise käigus läbi viidud rohevõrgustiku korrigeerimisel (piiride muutmine ja täpsustamine) on arvesse võetud valla poolt olulised looduskooslused ning väärtuslikud alad, et moodustuks terviklik nii maakondlikke kui ka valla seisukohalt tähtsaid alasid hõlmav võrgustik, mistõttu on tehtud muudatused looduse ja keskkonna seisukohast positiivse iseloomuga.

Natura 2000 alade koosseisu kuuluvate Pärnu jõe loodusala ja Navesti jõe loodusala lähistele on üldplaneeringuga reserveeritud mitmeid elamu- ja ärimaid. Võimalike äri- ja elamumaade kasutamisega võib kaasneda negatiivne mõju juhul kui aladel toimub mittenõuetekohane reoveekäitlus, mis võib suurendada veekogu reostusohu. Samuti võib negatiivne mõju kaasneda juhul, kui muudetakse jõgede kaldajoont (nt paatide sildumiskohtade rajamisel, võimalikul süvendamisel), mis võib mõjutada vee-elustiku elupaikade säilimist. Selleks, et üldplaneeringu elluviimine Natura 2000 aladele olulist negatiivset mõju ei avaldaks, tuleb Pärnu jõe loodusala ja Navesti jõe loodusala piires jõe piiranguvööndisse jäävatel üldplaneeringuga kavandatud elamu- ja ärimaade arendamisel koostada detailplaneering, mille koostamise käigus tuleb analüüsida ka võimalikku mõju hoiualale ning vajadusel välja pakkuda leevendavaid meetmeid tegevuse ellu viimiseks. Planeeritavate alade reoveekäitlus tuleb lahendada nõuetekohaselt. Vältida tuleb Pärnu jõe ja Navesti jõe loodusalade piires jõgede kaldajoone muutmist ja süvendustöid. Kui need osutuvad siiski vajalikuks, tuleb kasutusele võtta leevendavad meetmed, mis selgitatakse välja konkreetse KSH käigus.

Teistele Tori valda jäävatele Natura 2000 aladele olulist mõju ette näha ei ole.

Väärtuslikud alad

Väärtuslikud maastikud on olulisteks rohevõrgustikku täiendavateks elementideks, mistõttu nende säilimine ja kaitse on looduskeskonna ja bioloogilise mitmekesisuse seisukohast oluliselt positiivse mõjuga. Lisaks aitavad nad säilitada kohalike maastike mitmekesisust ja omapära. Väärtuslikud maastikud pakuvad inimestele täiendavad vaba aja veetmise võimalusi, tugevdavad elanike identiteeditunnet ning toetavad samas turismi arengut maapiirkondades. Valla kultuuri- ja vaatamisväärsustele tuleb tagada avalik ligipääs. Soovitav on vaatamisväärsused viidastada.

Mitmed tootmis- ja ärimaad asuvad Pärnu maakonna teemaplaneeringus *Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused* toodud väärtuslikel maastikel ning ka üldplaneeringuga määratud miljööväärtuslikel aladel. Nendele aladele ehitamisel tuleb rangelt lähtuda üldplaneeringus kehtestatud kasutustingimustest ning arvestada piirkonna omapära.

Tootmismaad ning kaubandus- ja teenindusalad

Valla üldplaneeringuga on reserveeritud mitmeid tootmisalasid. Aladel, kus põhjavesi on kaitsmata või nõrgalt kaitstud, tuleb tootmismaade arendamisel potentsiaalsed reostusallikad pinnasest isoleerida. Tulenevalt tootmise iseloomust, on vajalik sademevee kogumine tootmisterritooriumil ning selle nõuetekohane käitlemine. Vältimaks kohaliku reoveepuhasti ülekoormust, on suure reostuskoormusega ettevõtete puhul vajalik rakendada lokaalseid reoveepuhastuslahendeid või reovee eelpuhastust enne reovee ühiskanalisisatsiooni juhtimist.

Suur osa vallast on kaetud maaparandussüsteemidega. Selleks, et vältida piirkonna niiskusrežiimi muutust ja võimalikke alade liigniiskumise teket, tuleb tootmisalade arendamisel tagada maaparandussüsteemide säilimine ja korrashoid või ümberehitus.

Üldplaneeringuga on mitmeid kaubandus- ja teenindusalasid kavandatud Pärnu jõe lähedusse (sh nii piirangu kui ka ehituskeeluvööndisse). Kuna Pärnu maakonnas on viimastel aastatel olnud aktuaalseks probleemiks jõgede maalihked, ei ole hoonete rajamisel kalda ehituskeeluvööndi (Looduskaitseseaduse kohaselt on see Pärnu jõel 50 m) vähendamine lubatud. Vajadusel tuleb läbi viia vastavad uuringud.

Arendatavatel tootmisaladel (nt põllumajandusettevõtted) võib olenevalt ettevõtte tegevusvaldkonnast olla negatiivne mõju õhu kvaliteedile. Uute õhu kvaliteeti mõjutavate ettevõtete planeerimisel tuleb õhusaaste mõju hindamisel lähtuda samalaadsete saasteallikate olemasolust ümbruskonnas ja võimalikust foonisaaste tasemest.

Uued reserveeritud tootmisalad paiknevad peamiselt olemasolevate tootmisalade vahetus läheduses ning ei asu looduslikult väärtuslikel aladel (sh kaitsealadel), metsaaladel ega kaitsealuste taimede/loomade elukohas. Mõned valla üldplaneeringuga reserveeritud uued tootmis- ja ärimaad paiknevad aga osaliselt rohevõrgustiku struktuurielementidel. Kuna nimetatud alad asuvad rohevõrgustikul vaid osaliselt ning neid läbi ei lõika, ei ole olulist negatiivset mõju ette näha. Tootmis- ning kaubandus- ja teenindusmaade arendamisel tuleb jälgida, et hoonete ja puhkerajatiste rajamisel säiliks rohevõrgustiku toimimine. Seejuures tuleb vältida rohevõrgustiku aladel kruntide tarastamist.

Mitmed Tori valla üldplaneeringus reserveeritud tootmisalad paiknevad olemasolevate elamumaade vahetus läheduses. Sõltuvalt ettevõtte iseloomust (nt ettevõtted, mis suurendavad piirkonna mürataset ja õhusaastet), tuleb vajadusel suurendada roheliste puhveralade ulatust

elamute ja ettevõtete vahel. Täpne ulatus ja vajadus määratakse igal konkreetsel juhul eraldi. Vajadusel viiakse läbi keskkonnamõju hindamine. Elanike heaolu tagamiseks (haisuprobleemide vältimiseks) on suurfarmide läheduses elamuehitus lubatud vaid minimaalselt 300 m kaugusel.

Uute tootmisalade rajamine olemasolevate lähedusse aitab tootmist koondada ning minimeerib selle mõju ulatust. Lagunenud tootmishoonete lammutamine aitab kaasa maastikuilme parandamisele. Tootmis-, kaubandus- ja teenindusmaade reserveerimine aitab aktiveerida majandustegevust, arendada ettevõtluskeskkonda, tuua juurde investoreid ning tagada vallas töökohtade arvu mõõduka kasvu.

Põllumajandusmaad

Põllumaad moodustavad osa roheline võrgustiku alasid toetavatest aladest, lisaks aitab nende säilitamine kaasa kohalike maastike omapära ja mitmekesisuse säilimisele. Tootlike põllumajandusmaade kasutamine mitmekesistab ka ettevõtlust.

Maardlad

Karjäärialade laiendamisega kaasneb üldiselt negatiivne keskkonnamõju, kuna vähendatakse looduslike elupaikade pindala ning hävitatakse alal olev elustik. Kõrsa turbamaardla ning Eriku kruusamaardla asuvad osaliselt rohevõrgustiku territooriumil. Negatiivsete keskkonnamõjude vähendamiseks on KSH-s välja pakutud järgmised meetmed:

- Karjäärialade rajamine ei tohi kahjustada roheline võrgustiku toimimist.
- Peale kaevandamist tuleb karjääride alad võimalikult kiiresti rekultiveerida, et ala toimiks edasi rohevõrgustiku alana.
- Rohevõrgustikule jäävad kaevandusalad tuleb rekultiveerida selliselt, et säiliks piirkonnale omane ja sobilik maakasutus (põllumaa, metsamaa, avalikult kasutatav veekogu vms).

KSH käigus hinnati ka võimalikku alternatiivset lahendust - Kõrsa raba säilimine vs turba kaevandamine. Kokkuvõtvalt teeb KSH koostaja ettepaneku määrata perspektiivseks maardlaalaks Kõrsa rabas vaid 1988. a tööprojekti alusel piiritletud maa-ala. Ülejäänud osa Tori valda jäävast Kõrsa rabast tuleb säilitada senisel kujul (st mitte planeerida antud alale uut maakasutusfunktsiooni).

Perspektiivsete maardlate läheduses muinsuskaitseobjekte ei asu, samuti ei paikne reserveeritud maardlate alad väärtuslikel maastikel. Kaevandusalade rekultiveerimist (sh vajadusel metsastamist) tuleb alustada koheselt peale kaevandamise lõppemist.

Enamus Tori valla üldplaneeringuga määratud perspektiivsetest maardlatest paikneb elamute vahetus läheduses. Kui karjääride tegevus mõjutab piirkonna põhjavee režiimi selliselt, et tulemuseks on põhjaveereostus või veetaseme kriitiline alanemine piirkonna kaevudes, tuleb tekkivad kahju kompenseerida kaevandajal. Oluliseks probleemiks võib osutuda ka kaevandatava materjali transport. Intensiivse karjääritranspordi piirkonda jäävaid kruusakatttega teid (sh karjääre tugimaanteedega ühendavaid teid) tuleb kuivadel perioodidel niisutada.

Kõrsa külas on perspektiivne elamuala kavandatud perspektiivse maardla ja selle juurdepääsutee äärde. Kõrsa perspektiivset elamuala tuleb vähendada selliselt, et elamuala jääks perspektiivsest karjääri transporditeest minimaalselt 100 m kaugusele.

Karjääride laiendamine ja rajamine toimub majanduslikul eesmärgil, mistõttu on majanduslikule keskkonnale ette näha positiivset mõju. Kaevandamine suurendab kohaliku omavalitsuse tulubaasi ning aitab kaasa kaasaegsete kommunikatsioonide loomisele.

Elamumaad

Üldplaneeringuga on reserveeritud mitmed uued elamumaad, mille rajamisel nähakse ette kaasaegsete kommunikatsioonilahendite (sh vee- ja kanalisatsioonisüsteemide) kasutuselevõtmist. See meede aitab oluliselt leevendada heitveesuublatele avalduvat negatiivset mõju. Lisaks määratakse detailplaneeringu kohustusega alad, läbi mille leevendatakse oluliselt pinna- ja põhjavee reostusohu, kuna detailplaneeringutega tuleb muuhulgas lahendada kanalisatsiooni ja sademevee ärajuhtimise küsimused.

Pärnu jõe võimalikust liheohust tulenevalt on uute elamute rajamisel oluline vältida Pärnu jõe ehituskeeluvööndi vähendamist. Vajadusel tuleb läbi viia vastavad uuringud.

Tori vald on kaetud maaparandussüsteemidega. Elamualade ja neid teenindava infrastruktuuri rajamisel tuleb tagada maaparandussüsteemide toimimine. Selleks on vajalik detailplaneeringud koostada maaparandusbürooga.

Peamine õhusaaste kaasneb elamute kütmisest tulenevate emissioonide näol. Seejuures on elamute järg-järgulisest lisandumisest tulenevalt tegemist kumuleeruva iseloomuga mõjuga. Keelatud on kivisöe kasutamine uute rajatavate elamute kütteks.

Mõned valla üldplaneeringuga reserveeritud uued elamualad paiknevad osaliselt rohevõrgustiku struktuurielementidel. Kuna nimetatud alad asuvad rohevõrgustikul vaid osaliselt ning neid läbi ei lõika, ei ole olulist negatiivset mõju ette näha. Lähtuda tuleb järgmistest meetmetest:

- Rohevõrgustiku aladele ehitamisel on soovitatav lähtuda hajaasustusele seatud tingimustest ning säilitada võimalikult suures ulatuses looduslikku keskkonda.
- Rohevõrgustiku aladele ehitamisel tuleb piirata tarastamist, säilitamaks liikumisvõimalused loomadele.
- Rohevõrgustiku aladele uute tegevuste kavandamisel tuleb maksimaalselt säilitada olemasolev kõrghaljastus.
- Rohevõrgustiku elemente ei tohi läbi lõigata.

Kohaliku omavalitsuse nõudmisel tuleb väärtuslikul maastikul arendustegevuse kavandamisel koostada detailplaneering. Seatud elamumaade ehitustingimused aitavad säilitada kohalike maastike omapära ning luua hooneid selliselt, et need sobiks antud keskkonda.

Üldplaneeringuga on elamumaad kavandatud ka valda läbivate suuremate riigimaanteed (Pärnu – Rakvere – Sõmeru ja Pärnu – Tori maantee) äärde, sh teede sanitaarkaitsevöönditesse. Sanitaarkaitsevööndisse kavandatavatel elamualadel tuleb tagada maanteelt lähtuva müra vastavus kehtestatud normidele, vajadusel tuleb ette näha leevendavad meetmed.

Üldplaneeringu eelnõuga Taali krossiraja lähedusse reserveeritavate elamumaade krundid tuleb soovituslikult kavandada krossiraja lähimast punktist 180 m kaugusele. Eeltoodud kaugustest krossirajale lähemale kavandatavatel elamukrundidel tuleb läbi viia täiendavad müra

mõõtmised ja/või modelleerimised ning vajadusel kasutusele võtta müratõkkelemendid, tagamaks krossirajalt tuleneva müra jäämist kehtestatud normi piiridesse.

Tori vallas kasutatav Siluri põhjaveekompleksi vesi on suure fluoriidide sisaldusega. Joogiveevarustuse probleemide lahendamiseks Taalis ja Piistaojal tuleb rakendada uuringus „Tervisele ohutu joogiveeallika valik Pärnu maakonna Are, Audru, Halinga, Kaisma, Koonga, Lavassaare, Tori ja Tõstamaa valla asulates“ toodud meetmeid. Uute joogivee tarbeks kavandatud puurkaevude rajamisel tuleb eelistada madalamaid puurkaeve. Puurkaevu vee kvaliteedi osas tuleb analüüsida ka vee fluoriidide sisaldust.

Puhke- ja virgestusmaad

Uute puhke- ja virgestusalade, külaplatside jt kooskäimiskohtade rajamise ning olemasolevate renoveerimise läbi avarduvad looduses viibimise ja puhkamise võimalused, vähendades seejuures minimaalselt looduslikku pinda. Nimetatud alade rajamine parandab ka valla sotsiaalset kvaliteeti, kuna tekitab juurde avalikku ruumi ja soodustab selle kasutamist. Suuremad puhke- ja virgestusmaad tuleb siduda kergliiklusteedega ning tagada parkimisvõimalused. Üldplaneeringuga on reserveeritud avalik ujumiskoht Tori vallamaja juurde. Avalike supluskohtade juurde tuleb paigaldada prügikastid ning tagada alade korrashoid.

Teed ja liikluskorraldus

Üldplaneeringuga on kokku planeeritud 5 kergliiklusteelõiku kogupikkusega 34 km. Kergliiklusteede rajamine vähendab vajadust autoga liikumiseks, toetab tervislikke ja sportlikke eluviise ning seeläbi kahaneb pikemas perspektiivis ka õhku paisatavate heitgaaside kogus. Lisaks tõstab maanteedest eraldiseisvate kergliiklusteede rajamine jalgratturite ja jalakäijate turvalisust ning vähendab liiklusõnnetusi. Rajatavad kergliiklusteed tuleb vähemalt mootorsõidukite ristumisteede ümbruses ja asula siseselt valgustada. Liiklejate turvalisuse suurendamiseks tuleb võimalusel vältida kergliiklusteede ristumist maanteega.

Tori valla üldplaneeringuga on kavandatud mustkatte alla viia teid kogupikkusega 75 km. Kruusateede kõvakattega katmine vähendab õhkupaisatava tolmu hulka. Sellega säästetakse loodust ja elukeskkonda ning aidatakse kaasa tolmuosakeste vähenemisele. Liiklemine kõvakattega ning parema kvaliteediga teedel on tänu mootorsõidukite parema teelpüsivuse tõttu turvalisem. Lisaks on teede kõvakatte alla viimine valla ettevõtluse arengut soodustavaks teguriks.

Samas võib teede kvaliteedi parandamine suurendada antud teedel autode liikumise hulka, mistõttu kaasneb sellega ka suurem heitgaaside õhkupaiskamine. Liiklussageduse kasvu suurendab ka uute elamualade, eriti tervete elamurajoonide rajamine. Sellisel juhul võib neis piirkondades tõusta liiklusest tulenev õhusaaste ja müratase ning kaasneda negatiivne mõju elanikkonna heaolule ja tervisele. Suuremate maanteedega sanitaarkaitsevööndisse kavandatavatel elamualadel tuleb tagada maanteelt lähtuva müra vastavus kehtestatud normidele, vajadusel tuleb ette näha leevendavad meetmed.

Tori vallas paikneb kolm rohevõrgustiku konfliktala, mis tekivad Pärnu – Rakvere – Sõmeru põhimaantee ja rohevõrgustiku koridoride ristumisel Mannare ja Kuiaru külates. Rohekoridori ja infrastruktuuride ristumiskohtadel tuleb teedele paigaldada loomade liikumist märkivad hoiatusmärgid. Konfliktsetes kohtades on vajalik parandada nähtavust tee kaitsevööndis.

Krossirajad

Üldplaneeringu kohaselt soovitakse olemasolev Taali krossirada viia vastavusse EL vastavate tingimuste ja normidega. Õhukvaliteedi osas on seetõttu tegemist positiivse mõjuga. Lisaks sellele reserveeritakse uue krossi- ja ATV-raja tarbeks Aesoo külla 23 ha suurune ala. Põhiliseks õhukvaliteedi mõjutajaks on krossiraja kasutamisega kaasnev müra ja võimalik tolmutaseme tõus, mida aitab mõningal määral leevendada kavandatavat krossirada ümbritsev mets. Kuna hetkel pole täpsed arendusmahud teada, tuleb tekkiva võimaliku tolmu ja müra leviku ulatus välja selgitada krossiraja kavandamise järgmistes etappides (detailplaneering, ehitusprojekt).

Taali krossirada asub osaliselt Pärnu jõe kaldal rohevõrgustiku koridoril K8. Kuna tegemist on juba olemasoleva alaga, ei ole krossirajal tegevuse jätkumisel olulist negatiivset mõju ette näha. Aesoo krossirada paikneb täies ulatuses rohevõrgustiku tuumalal T9. Kuna tegemist on tuumala serva lähistel paikneva alaga, mis moodustab kogu tuumala pindalast vaid 1,4%, siis olulist mõju tuumala toimimisele ja terviklikkuse säilimisele ette pole näha. Aesoo krossiraja rajamisega tuleb maksimaalses ulatuses säilitada maa-alal kasvavat metsa.

Aesoo külas reserveeritud krossiraja maa-alast paiknevad lähimad eluhooned 150 m kaugusel kagusuunas. Elanikke häirivaks faktoriks võib kujuneda krossiraja kasutamisest lähtuv müra. Täpsemate arendusmahtude selgumisel tuleb edaspidiste etappide (detailplaneering, ehitusprojekt) käigus hinnata tekkiva müra suurust ja ulatust ning lähima elamuni jõudva mürataseme vastavust kehtivatele normidele. Juhul kui kehtestatud norme ületatakse tuleb kasutusele võtta vastavad müratõkkelemendid (mürasein, pinnasvall vms).

Kokkuvõtvalt on kavandatava Aesoo krossiraja asukoht sobilik, kuna paikneb hõredalt asustatud piirkonnas. Kui arvestatakse eeltoodud leevendavaid meetmeid, ei ole olulist negatiivset mõju ette näha.

Tuulepark

Urumarja ja Taali külades on reserveeritud ligikaudu 280 ha suurune maa-ala tuulepargi (kuni 26 tuuliku) rajamiseks. Vastavalt Vabariigi Valitsuse 15. juuli 2003. a määrusele nr 198 *Olulise ruumilise mõjuga objektide nimekiri* on kavandatava tuulepargi näol tegemist olulise ruumilise mõjuga objektiga.

Esialgsel hinnangul kaasnevad Tori tuulepargi rajamisega antud asukohta eeldavalt peamised negatiivsed mõjud piirkonna inimeste heaolule ja tervisele (sh müra) ning piirkonna linnustikule ja loomastikule. Andmed eeltoodud teemade täpseks analüüsiks pole käesoleval hetkel piisavad. Tori tuulepargi asukoha valikule tuleb koostada eraldi üld- või teemaplaneering. Tori tuulepargi kavandamisel antud kohta tuleb läbi viia keskkonnamõju strateegiline hindamine.

Tulenevalt KSH aruande avaliku väljapaneku ajal saabunud Keskkonnaameti seisukohast ja asjaolust, et tuulepargi arendaja pole esitanud argumenteeritud põhjendust ala valiku osas, loobuti Tori valla üldplaneeringus vastavast tuulepargi maa-ala reserveerimisest.

Ühisveevärk ja –kanalisatsioon

Üldplaneeringus ette nähtud ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni renoveerimine ja laiendamine on pinna- ja põhjavee seisukohast positiivse iseloomuga, kuna toimivad puhastusseadmed

parandavad keskkonna olukorda ja selle tulemusel väheneb reostusohu. Põhjavee reostusohu aitab omakorda vähendada ka kasutusest väljas olevate puurkaevude tamponeerimine ning salvkaevude sulgemine.

Käesoleval hetkel on valla reoveekogumisalad Jõesuu, Selja ja Taali külade ning Tori aleviku keskused. Üldplaneeringu seletuskirja kohaselt nimetatud reoveekogumisaladid perspektiivselt laiendatakse. Reoveekogumisalade piires on kohustuslik välja ehitada ühisveevärk ning -kanalisatsioon, mis aitab vältida pinnase, pinna- ja põhjavee saastumist määral, mis võiks ohustada keskkonna kvaliteeti. KSH koostaja on välja pakkunud järgmised leevendavad meetmed:

- Reoveekogumisalad tuleb tulevikus laiendada vastavalt uute planeeritavate alade laienemisega. Kui reostuskoormus (asustustihedus) vastab Vabariigi Valitsuse 19. märts 2009. a määruse nr 57 „Reoveekogumisalade määramise kriteeriumid” kriteeriumitele, peab reoveekogumisala vajadusel laiendama vastavate elamu- ja tootmisaladeni.
- Uutel ja olemasolevatel kompaktsel hoonestusega aladele (sh tiheasutusalad) tuleb detailplaneeringutega kavandada elamupiirkonda teenindav ühiskanalisatsiooni ja -veevõrk, st lokaalsed süsteemid pole lubatud. Vajadusel määratakse vastavad alad reoveekogumisaladeks.
- Kui reoveekogumisalal on põhjavee kaitseks ehitatud kanalisatsioon, on heitvee pinnasesse immutamine keelatud.
- Kanalisatsiooni puudumisel peavad reoveekogumisaladel kuni kanalisatsioonivõrgu väljaarendamiseni reovee kogumiseks olema kogumiskaevud.

Jäätmeäritlus

Jäätmetekke vähendamisel ja jäätmemajanduse korrastamisel on oluline positiivne mõju, aidates kaasa pinna- ja põhjavee saastumise vältimisele. Vajadusel tuleks korraldada valla elanikele infopäev jäätmete eraldi sortimise ja selle vajalikkuse kohta.

Kasutatud materjalid

- EELIS (Eesti Looduse Infosüsteem - Keskkonnaregister): KeM Info- ja Tehnokeskus, 2009
- Eesti maastikud. Arold, I., 2005
- Eesti Meteoroloogia ja Hüdroloogia Instituut, 2008
- Eesti põhjavee kaitstuse kaart 1:400 000, OÜ Eesti Geoloogiakeskus 2001
- Eesti põhjavee kasutamine ja kaitse. Põhjaveekomisjon, 2004
- Esialgne Eesti radooniriski levilate kaart 1:200 000, OÜ Eesti Geoloogiakeskus 2004
- Euroopa Ruumilise Arengu Perspektiiv (*European Spatial Development Perspective*, ESPD). Euroopa Konsultatiivne Foorum, 1999
- Keskkonnaministri 16.11.1998. a määrus nr 65 *Heitveesuublana kasutatavate veekogude või nende osade nimekirja reostustundlikkuse järgi kinnitamine* ([RTL 1998, 346/347, 1432](#))
- *Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus* ([RT I 2005, 15, 87](#))
- *Looduskaitse seadus* ([RT I 2004, 38, 258](#))
- Maa-ameti kaardiserver, 2008 (www.maaamet.ee)
- Maalihked Pärnu maakonnas. Kalm, V., Hang, T., Rosentau, A., Taviste, P., Kohv, M. TÜ geoloogia instituut, Tartu 2002
- *Metsaseadus* ([RT I 2006, 30, 232](#))
- *Muinsuskaitse seadus* ([RT I 2002, 27, 153](#))
- Natura 2000 alasid oluliselt mõjutavate kavade ja projektide hindamine. Loodusdirektiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõigete 3 ja 4 tõlgendamise meetodilised juhise. Keskkonnaministeerium, 2005
- *Planeerimisseadus* ([RT I 2002, 99, 579](#))
- Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti (PRIA) kaardirakendus, 2008
- Pärnu alamvesikonna veemajanduskava, 2005
- Pärnu maakonna arengu strateegia
- Pärnu maakonna planeering. Pärnu Maavalitsus, 1998,
- Pärnu maakonna planeeringu teemaplaneering *Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused*, 2003
- Pärnu maakonna planeeringu teemaplaneering *Maakonna sotsiaalne infrastruktuur*, 2007
- Regio kaardiserver, 2008 (www.regio.ee)
- Ründva, M. ja Arumägi, E., 2004. Liiklusmüra. Keskkonnatehnika 3/04
- Strategic Environmental Assessment in Action. Therivel, R. Earthsn, 2004
- Tervisekaitseinspeksioon Pärnu labor, 2008. Müra mõõtmine Tori vallas, Taali külas Sanksu maaüksusel.
- Tervisele ohutu joogiveeallika valik Pärnu maakonna Are, Audru, Halinga, Kaisma, Koonga, Lavassaare, Tori ja Tõstamaa valla asulates. Savitski, L., Savitskaja, L., Savva, V. Eesti Geoloogiakeskus, 2003.
- Tori Näidissohvoosi Kõrsa alusturba eelkuivenduse tööprojekt. Riiklik projekteerimis- ja uurimisinstituut Eesti Maaparandusprojekt, 1988
- Tori põhikooli võimla geotehnika aruanne. IPT Projektijuhtimine, 2007
- Tori valla arengukava aastateks 2004-2014, Tori Vallavolikogu, 2004
- Tori valla ehitusmäärus, Tori Vallavolikogu, 2004
- Tori valla üldplaneering. Eelnõu, 2006
- Tori, Tahkuranna, Surju ja Paikuse valla ning Sindi linna jäätmekava 2005-2009, 2005

- Urumarja külas paiknevate Vapramäe ja Viigimäe kinnistute maalihkeohu ekspertarvamus. IPT Projektijuhtimine, 2006
- *Veeseadus* ([RT I 1994, 40, 655](#))
- *Visions and Strategies around the Baltic 2010* (VASAB 2010)
- Üleriigiline planeering Eesti 2010 (RTL 2000, 102, 1611)